

SOSIAALITURVAOPAS PITKÄAIKAISSAIRAILLE JA VAMMAISILLE 2010

Verkkójulkaisu epilepsiaa sairastaville henkilöille

JOHDANTO

Epilepsiaa sairastaville henkilöille suunnattu sosiaaliturvaopas perustuu sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteiseen Sosiaaliturvaopas pitkäaikaissairaille ja vammaisille 2010 verkkokäyttöön, joka on luettavissa kirjoittajajärjestöjen www-sivuilla. Lähteenä toimivan oppaan ovat toimittaneet:

Epilepsialiitto ry, Jaana Manssila, järjestöpäällikkö
Hengitysliitto Heli ry, Tarja Pajunen, sosiaali- ja terveysturvan asiantuntija
Mielenterveyden Keskusliitto ry, Pirkko Jantunen, sosiaalineuvoja
Munuais- ja maksaliitto ry, Heli Saloranta, järjestöpäällikkö
Näkövammaisten Keskusliitto ry, Virpi Peltomaa, sosiaaliturvapäällikkö
Suomen CP-liitto ry, Minna Miettinen, vammaispalveluvastaava
Suomen Diabetesliitto ry, Riitta Koivuneva, sosiaali- ja terveysturvan asiantuntija
Suomen MS-liitto ry, Anu Aalto, lakimies
Suomen Nivelyhdistys ry, Maija Karjalainen, tukihenkilö
Suomen Reumaliitto ry, Marja Eronen, edunvalvonta-asiamies
Suomen Sydänliitto ry, Marja-Liisa Nuotio, sosiaali- ja terveysturvan asiantuntija

Oppaan teknisestä toimittamisesta on vastannut toimistosihteeri Taina-Strang-Suninen Näkövammaisten Keskusliitosta. Epilepsialiiton www-sivuille oppaan on saattanut projektisihteeri Sirkka Lindström ja toimistosihteeri Tia Koivisto.

Tähän epilepsiaa sairastaville henkilöille ja heidän läheisilleen suunnattuun oppaaseen on koottu epilepsian kannalta keskeinen tieto sosiaali- ja terveysturvasta. Oppaan tiedot ovat alkuvuodelta 2010, ellei toisin mainita.

Tämän opasversion toimittajana otan mielelläni vastaan palautetta ja kehittämissuhteita.

Helsingissä helmikuussa 2010

Jaana Manssila

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	2
1 ASIAKKAANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA	7
1.1 PERUSOIKEUKSIEN EDISTÄMISVELVOLLISUUS JA SYRJINNÄN KIELTO	7
1.2 HYVÄ HALLINTO VARMISTAA OIKEUSTURVAA	7
1.2.1 Neuvontavelvollisuus	7
1.2.2 Edunvalvontavaltuus.....	8
1.3 SOSIAALIHUOLLON ASIAKKUUS	8
1.3.1 Palvelusuunnitelma	8
1.3.2 Viivytyksetön käsittely ja palvelutarpeen arviointi	9
1.3.2.1 Viivytyksetön käsittely toimeentulotuessa.....	9
1.3.2.2 Viivytyksetön käsittely vammaispalveluissa.....	10
1.3.2.3 Vanhusten palvelutarpeen arviointi	10
1.3.3 Sosiaaliamies	10
1.4 TERVEYDENHUOLLON ASIAKKUUS	10
1.4.1 Potilaan oikeuksista	10
1.4.2 Potilasiamies.....	11
1.4.3 Lääkevahingot	11
1.4.4 Potilasvahingot	11
1.4.5 Kiireettömään hoitoon pääseminen.....	12
1.4.5.1 Kiireetön hoito kotipaikkakunnalla	12
1.4.5.2 Kiireetön hoito kotipaikkakunnan ulkopuolella.....	12
1.4.5.3 Kiireetön hoito EU:n alueella	12
1.5 HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO	12
1.6 MUUTOKSENHAKU	13
1.6.1 Päätöksen tiedoksianto ja valitusosoitus.....	13
1.6.2 Valituskirjelmä	13
1.6.3 Valitusasioiden käsittely	14
1.6.4 Muutoksenhaku kunnan sosiaalitoimessa	14
1.6.5 Muutoksenhaku kunnan terveydenhuollossa.....	15
1.6.6 Muutoksenhaku Kelan päätöksistä	15
1.6.7 Muutoksenhaku työeläkelaitosten päätöksistä.....	15
1.6.8 Muutoksenhaku tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöiden päätöksistä	16
1.7 MUISTUTUS JA KANTELU KUNNALLISESSA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA	16
2 LIIKKUMINEN	17
2.1 ALENNUKSET ERI LIIKENNEVÄLINEISSÄ	17
2.1.1 Linja-autot.....	17
2.1.2 Junat	17
2.1.3 Lentokoneet.....	17
2.1.4 Avustaminen lentoasemalla EU-maissa	17
2.2 OMA AUTO	18
2.2.1 Avustus auton hankintaan.....	18
2.2.2 Vammaisen pysäköintilupa.....	18
2.2.3 Vapautus ajoneuvoveron perusosasta.....	18
2.2.4 Invalidialennus liikennevakuutuksen maksusta	18
2.2.5 Poikkeuslupa ajokorttiluvasta ja ajo-oikeudesta	19
2.3 KULJETUSPALVELUT	19
2.3.1 Vammaispalvelulain kuljetuspalvelu	19
2.3.2 Sosiaalihuoltolain kuljetuspalvelu	19
2.4 KOULUMATKAT	20
2.4.1 Perusopetuksen koulumatkat	20
2.4.2 Kelan koulumatkatuki.....	20

3 ASUMINEN JA ITSENÄINEN SUORIUTUMINEN	20
3.1 ASUMINEN	20
3.1.1 Yleinen asumistuki	20
3.1.2 Eläkkeensaajien asumistuki	20
3.1.3 Kunnalliset kotipalvelut	21
3.1.4 Kunnallinen kotisairaanhoido	21
3.1.5 Kotona annettavista palveluista perittävät maksut	21
3.1.6 Omaishoidon tuki	22
3.2 PALVELUSETELI	23
3.3 ITSENÄINEN SUORIUTUMINEN	23
3.3.1 Avustukset vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaustoimintaan	23
3.3.2 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	24
3.3.3 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	24
3.4 PALVELUASUMINEN	25
3.4.1 Palveluasuminen sosiaalihuoltolain mukaan	25
3.4.2 Palveluasuminen vammaispalvelulain mukaan	25
3.5 HENKILÖKOHTAINEN APU	25
3.6 YLIMÄÄRÄISET VAATETUS- JA ERITYISRAVINTOKUSTANNUKSET	27
3.7 PÄIVÄTOIMINTA	27
4 LAPSET JA LAPSIPERHEET	27
4.1 ALLE 16-VUOTIAAN VAMMAISTUKI	27
4.2 SOSIAALITYÖ JA PALVELUOHJAUS	28
4.3 LASTEN KOTIHOIDON TUKI JA YKSITYISEN HOIDON TUKI	28
4.4 PÄIVÄHOITO	28
4.5 OSITTAINEN HOITOVAPAA	28
4.6 KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄHOITO SEKÄ LOMA-AJAN HOITO	29
4.7 HOITOAPUA KOTIIN	29
4.8 TUKIHENKILÖ	29
4.9 HENKILÖKOHTAINEN APU	29
4.10 ERITYISHOITORAHA	29
4.11 LAPSEN TERVEYDENHOIDON KUSTANNUKSET	30
5 TOIMEENTULO	30
5.1 VAMMAISTUKI 16 VUOTTA TÄYTTÄNEELLE	30
5.2 ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI	31
5.3 SAIRAUSPÄIVÄRAHA	32
5.4 OSASAIRAUSPÄIVÄRAHA	32
5.5 TOIMEENTULOTUKI	33
5.6 SOSIAALINEN LUOTOTUS	33
5.7 TALOUS- JA VELKANEUVONTA	33
5.8 ELÄKKEET	33
5.8.1 Eläkejärjestelmä	33
5.8.2 Kuntoutustuki	34
5.8.3 Kelan työkyvyttömyyseläke	34
5.8.4 Työkyvyttömyyseläke ansioeläkkeenä	35
5.8.5 Eläkkeiden lepäämään jättäminen	35
5.8.6 Eläkkeellä olevan oikeus ansiotuloihin	36
6 SAIRAANHOIDON MAKSUT JA KORVAUKSET	36
6.1 KELAN SAIRAANHOITOKORVAUKSET	36
6.1.1 Yksityislääkärin palkkio, tutkimus ja hoito	36
6.1.2 Yksityissairaalan hoitokustannukset	36
6.1.3 Lääkärintodistukset	36
6.1.4 Lääkekustannusten korvaukset	37
6.1.4.1 Korvausryhmät	37
6.1.4.2 Rajoitetusti peruskorvattavat lääkkeet	37
6.1.4.3 Lääkevaihto ja viitehintajärjestelmä	38

6.1.4.4 Annosjakelu	38
6.1.4.5 Lääkekustannusten maksukatto.....	38
6.1.5 Matkakustannusten korvaukset ja maksukatto	39
6.1.5.1 Matkakorvaus kuntoutusmatkoista	39
6.1.5.2 Saattaja.....	39
6.1.5.3 Matkakustannusten katto	40
6.1.5.4 Yöpyminen	40
6.1.5.5 Valtakirjasopimusmenettely	40
6.2 KELAN SÄHKÖINEN ASIOINTIPALVELU	40
6.3 JULKISEN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON MAKSUT JA MAKSUKATTO	40
6.3.1 Terveyskeskusmaksut	40
6.3.2 Kunnallinen hammashoito	41
6.3.3 Sairaalamaksut	41
6.3.4 Sarjahoito ja kuntoutushoito	41
6.3.5 Pitkäaikainen laitoshoido	41
6.3.6 Lääkärintodistukset	42
6.3.7 Sakkomaksu	42
6.3.8 Kotipalvelu, kotisairaanhoito ja kotihoito.....	42
6.3.9 Kotisairaala	42
6.3.10 Hoitotarvikkeet	42
6.3.11 Terveystenhoillon maksukatto	42
7 KUNTOOUTUS	43
7.1 KUNTOOUTUKSEN TAVOITTEISTA	43
7.2 KUNTOOUTUSJÄRJESTELMÄSTÄ	43
7.3 KUNTOOUTUSOHJAUS	44
7.4 KUNTOOUTUSSUUNNITELMA	44
7.5 KUNTOOUTUKSEEN HAKEUTUMINEN	44
7.6 KUNTOOUTUSJÄRJESTELMÄN PÄÄPIIRTEET	45
7.7 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTOOUTUS	46
7.8 TYÖTERVEYSHUOLTO JA KUNTOOUTUS	46
7.9 KELAN KUNTOOUTUS	46
7.9.1 Kelan vaikeavammaisen lääkinällinen kuntoutus	46
7.9.2 Kelan harkinnanvarainen kuntoutus.....	47
7.9.3 Kelan ammatillinen kuntoutus	47
7.10 MUU AMMATILLINEN KUNTOOUTUS	48
7.10.1 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus.....	48
7.10.2 Työhallinnon ammatillinen kuntoutus.....	48
7.10.3 Ammattitaudit ja tapaturmat: ammatillinen kuntoutus.....	48
7.11 POTILAS- JA VAMMAISJÄRJESTÖJEN KUNTOOUTUS	48
7.12 KUNTOOUTUSAJAN TOIMEENTULO	49
7.12.1 Kelan kuntoutusraha	49
7.12.2 Nuoren kuntoutusraha	49
7.12.3 Toimeentulo Kelan ammatillisen kuntoutuksen ajalta	49
7.12.4 Toimeentulo työeläkelaitosten ammatillisen kuntoutuksen ajalta	50
8 APUVÄLINEET	51
9 VEROTUS	52
9.1 AUTOVERO	52
9.1.1 Autoveronpalautus ja -huojennus	52
9.1.2 Vapautus ajoneuvon perusverosta	53
9.2 VERONMAKSUKYVYN ALENTUMISVÄHENNYS	53
9.3 KOTITALOUSVÄHENNYS	53
9.4 INVALIDIVÄHENNYS	54
10 ULKOMAILLE.....	54
10.1. TILAPÄINEN OLESKELU ULKOMAILLA	54
10.2 OLESKELU ULKOMAILLA TAVANOMAISTA LOMAA PIDEMMÄN AJAN	55

10.3 OLESKELU EY-LAINSÄÄDÄNTÖÄ SOVELTAVASSA VALTIOSSA	56
10.4 KAHDENKESKISISTÄ SOSIAALITURVASOPIMUKSISTA	56
11 TYÖ.....	57
11.1 YLEISTÄ VAJAAKUNTOISTEN TYÖLLISYYSASIOISTA	57
11.2 TYÖHÖN TUTUSTUMINEN	57
11.3 TUET PALKKAUKSEEN TYÖNANTAJALLE	58
11.3.1 Palkkatuki.....	58
11.3.2 Palkkatukiseteli	58
11.3.3 Matalapalkkatuki	58
11.3.4 Tuki työolosuhteiden muutoksiin	58
11.3.5 Työolosuhteiden järjestelytuki	58
11.3.6 Työllisyyspoliittinen avustus	59
11.3.7 Työllistämisen kuntalisä.....	59
11.4 TUET YRITTÄJÄLLE	59
11.4.1 Kelan elinkeinotuki vammaiselle yrittäjälle tai ammatinharjoittajalle	59
11.4.2 TE-toimiston starttiraha aloittavalle yrittäjälle	59
12 OPISKELU	60
12.1 TALOUDELLINEN TUKI OPISKELUUN	60
12.1.1 Opintotuki (opintoraha, asumislisä ja opintolaina).....	60
12.1.2 Opintolainan korkoavustus	61
12.1.3 Opintolainavähennys	61
12.1.4 Opintolainan maksuvapautus	62
12.1.5 Koulumatkatuki.....	62
12.1.6 Aikuiskoulutustuki	62
12.2 AMMATINVALINTA	62
12.2.1 Ammatinvalinta- ja urasuunnittelu.....	63
12.2.2 Koulutuskokeilu	63
12.3 AMMATILLISET ERITYISOPPILAITOKSET	63
12.3.1 Ammatillinen erityisopetus	63
12.3.2 Valmentava ja kuntouttava opetus	63
12.4 TYÖVOIMAPOLIITTINEN AIKUISKOULUTUS	63
12.5 OPPISOPIMUSKOULUTUS	64
13 AAKKOSELLINEN HAKEMISTO JA HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ	65

1 ASIAKKAANA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA

Jaana Manssila ja Virpi Peltomaa

1.1 Perusoikeuksien edistämismisvelvollisuus ja syrjinnän kieltö

(Suomen perustuslaki, rikoslaki, yhdenvertaisuuslaki)

Valtion ja kuntien on turvattava jokaiselle oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalveluihin. Yksilön tarpeista on huolehdittava siten, että oikeus ihmisarvoiseen elämään toteutuu. Kiellettyä on ikään, terveydentilaan, vammaisuuteen, etniseen ja kansalliseen alkuperään liittyvä syrjintä niin julkisessa kuin yksityisessä toiminnassa kuten työelämässä ja koulutuksessa. Syrjintänä pidetään myös välillistä syrjintää sekä ohjetta tai käskyä syrjiä.

1.2 Hyvä hallinto varmistaa oikeusturvaa

1.2.1 Neuvontavelvollisuus

(Hallintolaki, laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslaki)

Hakemusten käsittelyä ja asiointia ohjaa niin kunnissa, valtiolla kuin Kelassa hallintolaki. Hallintolaki koskee myös lakisääteisiä työeläke-, tapaturma- ja potilasvahinkovakuutusasioita hoitavia tahoja. Lailla edistetään hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Hallinnossa asioivia on kohdeltava tasapuolisesti, puolueettomasti ja asianmukaisesti. Kielenkäytön on oltava asiallista ja ymmärrettävää.

Asiakkaille on annettava maksutonta neuvontaa hallintoasian hoitamiseen. Neuvontaa on annettava sekä asioiden sisällöstä ja vireillepanosta että siitä kuinka asiaa käsiteltäessä on toimittava. Viranomaisen on opastettava selkeästi tarvittavissa selvityksissä, hakemusten laatimisessa ja jättämisessä, muutoksenhaussa jne. Neuvontavelvollisuus on rajoitettu kunkin viranomaisen omaan toimialaan. Mikäli neuvonnan kohteena oleva kysymys ei kuulu viranomaisen toimialaan, on asiakas ohjattava ottamaan yhteyttä oikeaan tahoon.

Viranomaisen on hankittava päätöksentekoa varten kaikki sellaiset tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen päätöksen tekemiseksi. Asiat tulee käsitellä ilman aiheetonta viivytystä.

Asiakkaan on liitettävä hakemukseensa kaikki ne asiakirjat, joihin hän haluaa vedota ja jotka ovat tarpeen ratkaisun teossa kuten esimerkiksi vaadittavat lääkärintlausunnot. Asiakirjoja voi myös täydentää käsittelyn kuluessa. Mikäli asiakkaan olosuhteissa tapahtuu muutoksia, on hänen ilmoitettava niistä viranomaiselle. Asiakkaalla on oikeus käyttää asiamiestä tai avustajaa.

Mikäli asia on tullut vireille viranomaisen aloitteesta (esimerkiksi oikaisu, takaisinperintä, tarkistus) eikä asiakas vammaan tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi, tulkitseminen ja kääntäminen ovat viranomaisen vastuulla. Asiakkaan vireille panemissa asioissa tulkitsemis- ja kääntämismvastuu voi olla viranomaisilla myös silloin, kun kyse on perustoimeentulon turvaamisesta muun muassa työkyvyttömyyden ja sairauden vuoksi.

Asiakkailla sekä heidän laillisilla edustajillaan on oikeus saada tietoa kaikista viranomaisen hallussa olevista heitä itseään koskevista asiakirjoista. Tieto asiakirjan sisällöstä on pääsääntöisesti annettava pyydetyllä tavalla esimerkiksi suullisesti tai antamalla asiakirja nähtäväksi taikka kopioitavaksi.

1.2.2 Edunvalvontavaltuutus

(Laki edunvalvontavaltuutuksesta)

Edunvalvontavaltuutuksella voi etukäteen huolehtia siitä, että toinen henkilö hoitaa valtuutuksen antajan asioita tulevaisuudessa tilanteessa, jossa hänen oma toimintakykynsä ei sitä enää mahdollista. Edunvalvontavaltuutus tehdään kirjallisesti. Edunvalvontavaltakirjasta tulee ilmetä ainakin seuraavat tiedot:

1. valtuuttamistarkoitus
2. asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa
3. valtuuttaja ja valtuutettu
4. maininta, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden tai muun syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan.

Valtakirjan allekirjoitustilanteessa on kahden esteettömän todistajan oltava samanaikaisesti läsnä ja todistettava valtakirja allekirjoituksillaan. Lähiomainen ei voi olla todistaja. Allekirjoitettu valtakirja luovutetaan valtuutetulle tai siitä ilmoitetaan muutoin. Valtakirjaa voi myöhemmin muuttaa tai sen voi peruttaa kokonaan. Valtakirjan laatimisessa voi olla hyvä pyytää oikeudellista apua esimerkiksi oikeusaputoimistosta. Neuvoja saa myös maistraatista.

Tilanteessa, jossa valtuutuksen antaja ei enää pysty hoitamaan asioitaan esimerkiksi sairauden vuoksi, valtuutettu voi pyytää maistraattia vahvistamaan valtuutuksen. Valtuutetun on esitettävä maistraatille alkuperäinen valtakirja sekä lääkärinlausunto, jotta voidaan varmistaa valtuutuksen antaneen henkilön kyvyttömyys hoitaa valtuutuksessa määriteltyjä asioita. Valtuutus tulee voimaan, kun maistraatti on vahvistanut sen.

Maistraatti valvoo valtuutetun toimintaa erityisesti taloudellisissa asioissa. Kun valtuutetun tehtävä alkaa, hänen pitää antaa maistraatille luettelo niistä päämiehen varoista ja veloista, joita valtuutus oikeuttaa hänet hoitamaan

Lisätietoja: www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Edunvalvontavaltuutus

1.3 Sosiaalihuollon asiakkuus

1.3.1 Palvelusuunnitelma

(Sosiaalihuollon asiakaslaki, vammaispalvelulaki)

Kuntien sosiaalitoimen asiakkailla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun. Asiakkaan etu, toiveet ja yksilölliset tarpeet sekä mielipiteet on otettava huomioon. Sosiaalihuollon edustajien on selvitettävä kaikki mahdolliset vaihtoehdot asiakkaan tilanteen tukemiseksi.

Erilaisten palveluvaihtoehtojen selvittäminen tapahtuu luontevasti palvelusuunnitelman laatimisen yhteydessä. Palvelusuunnitelma on aina laadittava tukemaan asiakkaiden omatoimista suoriutumista. Suunnitelmaa ei tarvita, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai jos se jostain muusta syystä on ilmeisen tarpeeton.

Epilepsiaa sairastavan henkilön on hyvä kerätä tietoja epilepsiastaan ja sen vaikutuksista toimintakykynsä ja siten myös palvelutarpeeseensa Epilepsian kuvailulomakkeelle (http://www.epilepsia.fi/files/286/Epilepsian_kuvailulomake.pdf).

Palvelusuunnitelma on tehtävä yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa myös hänen omaistensa ja/tai edustajiensa kanssa asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Ennen suunnitelman laatimista on asiakkaalle selvitettävä ymmärrettävällä tavalla hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä asiakkaan tukemiseksi käytettävissä olevat vaihtoehdot. Myös palvelusuunnitelmaan sisältyvien palvelujen maksut on selvitettävä asiakkaalle.

Asiakkaan on hyvä ennen suunnitelman laatimista hankkia tarpeelliset lääkärintlausunnot sekä muut tarvittavat selvitykset ja asiakirjat. Kannattaa myös miettiä, missä suunnitelman neuvottelu on parasta pitää: asiakkaan kotona, sosiaalitoimessa vai jossakin muualla. Samoin on syytä arvioida se, miltä kaikilta eri tahoilta tarvitaan edustaja suunnitelmaa laatimaan (esimerkiksi vammaispalvelu, kotipalvelu, kotihoito, muu terveydenhuolto, kuntoutus, opetustoimi, työhallinto) ja pyydettyä neuvottelun koollekutsujaa huolehtimaan asiasta.

Palvelusuunnitelmaan on merkittävä: laatijat, vastuuhenkilö, kuvaus asiakkaan nykytilanteesta (tarpeet, käytössä olevat palvelut ja tukitoimet), selvitys tarvittavista palveluista ja tukitoimista sekä yksityiskohtainen suunnitelma niihin vastaamisesta (järjestämistavat ja määrät). Lisäksi on sovittava suunnitelman arvioinnista ja tarkistuksista. Arviointi voidaan sopia tehtäväksi esimerkiksi määräajoin taikka asiakkaan tarpeiden tai olosuhteiden muuttuessa.

Mikäli asiakkaan palvelutarve on runsas, voi palvelusuunnitelman laatiminen toteutua parhaiten useamman kuin yhden neuvottelukerran turvin. Palvelusuunnitelma on tarvittaessa myös sovittava yhteen muihin vastaaviin suunnitelmiin kuten esimerkiksi kuntoutussuunnitelmaan.

Palvelusuunnitelma ei ole päätös jonkun palvelun tai tukitoimen järjestämisestä. Siksi suunnitelman laatimisen yhteydessä asiakasta on neuvottava ja opastettava suunnitelmaan kirjattujen palvelujen ja tukitoimien hakemisessa. Lähtökohtaisesti palvelusuunnitelmaan kirjatut palvelut ja tukitoimet tulee asiakkaalle myöntää. Hakemukset voidaan hylätä vain erityisen perustelluista syistä.

1.3.2 Viivytyksetön käsittely ja palvelutarpeen arviointi

Sosiaalihuollon erityislainsäädäntö asettaa joidenkin palvelujen järjestämiselle tai asioiden käsittelemiselle erityisiä määräaikoja (ns. sosiaalitakuu).

1.3.2.1 Viivytyksetön käsittely toimeentulotuessa

(Toimeentulotukilaki)

Toimeentulotukiasiat on käsiteltävä niin, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon vaarannu. Asiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun asiakas on tätä pyytänyt.

Kiireellisessä tapauksessa päätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä hakemuksen saapumisesta. Muutoin päätös on tehtävä viivytyksettä viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta.

Mikäli toimeentulotukihakemuksessa on puutteita, on kunnan viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen saapumisesta annettava tai lähetettävä asiakkaalle yksilöity kehoitus hakemuksen täydentämiseksi määräajassa. Päätös toimeentulotuesta on annettava viivytyksettä kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun täydennetty hakemus on saapunut.

Jos asiakas ei ole määräajassa täydentänyt hakemustaan tai esittänyt hyväksyttävää syytä täydennyksen viivästymiselle, päätös tehdään käytettävissä olevien tietojen pohjalta viivytyksettä kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä määräajan päättymisestä.

Lisää tietoa saa Oppaasta toimeentulotukilain soveltajille (STM:n julkaisuja 2007:11).

1.3.2.2 Viivytyksetön käsittely vammaispalveluissa

(Vammaispalvelulaki)

Vammaisen henkilön palvelut on kyettävä suunnittelemaan huolellisesti ja kohtuullisessa ajassa. Palvelutarpeen selvittely on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta. Palveluja ja tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen esittämisestä.

1.3.2.3 Vanhusten palvelutarpeen arviointi

(Sosiaalihuoltolaki)

Sosiaalihuollon palvelujen tarpeen arviointiin ovat ei-kiireellisissä tapauksissa oikeutettuja kaikki 75 vuotta täyttäneet henkilöt sekä henkilöt, jotka saavat Kelasta ylintä eläkettä saavan hoitotukea. Kiireellisissä tapauksissa kaikki henkilöt iästä riippumatta ovat oikeutettuja välittömään palvelutarpeen arviointiin.

Oikeus pyytää palvelutarpeen arviointia on sekä henkilöllä itsellään että hänen omaisellaan, laillisella edustajallaan sekä muulla henkilöllä tai viranomaisella. Sosiaalitoimen on tehtävä palvelutarpeen arviointi viimeistään seitsemäntenä päivänä yhteydenotosta.

Palvelutarpeen arviointi ei sinänsä johda palvelujen myöntämiseen, vaan palveluja on erikseen haettava. Annettuihin päätöksiin on aina oikeus hakea muutosta. Palvelujen järjestäminen edellyttää asianmukaisen palvelusuunnitelman laatimista.

1.3.3 Sosiaaliasiamies

(Sosiaalihuollon asiakaslaki)

Jokaisen kunnan on nimettävä sosiaaliasiamies, joka voi olla myös yhteinen useamman kunnan kesken. Sosiaaliasiamiehen tehtävänä on neuvoa asiakkaita sosiaalihuollon asiakaslain soveltamisessa sekä tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja edistää niitä. Sosiaaliasiamiehen on myös avustettava asiakaslain mukaisen muistutuksen laatimisessa (ks. luku 1.7).

1.4 Terveystieteiden asiakkuus

1.4.1 Potilaan oikeuksista

(Potilaslaki)

Potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Potilasta on kohdeltava ihmisarvoa loukkaamatta sekä hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioittaen. Mahdollisuuksien mukaan on hoidossa ja kohtelussa otettava aina huomioon potilaan äidinkieli sekä hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa. Terveystieteiden- ja sairaanhoitoa toteutettaessa on tarvittaessa laadittava tutkimusta, hoitoa, lääketieteellistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma.

Potilaan on saatava ymmärrettävä selvitys terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista. Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan käyttämää kieltä taikka potilas ei aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta.

Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, on häntä mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.

Jos täysi-ikäinen potilas ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi pysty päättämään hoidostaan, on potilaan laillista edustajaa, lähiomaista tai muuta läheistä kuultava ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä, jotta selviää millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa. Jos selvitystä ei saada, on potilasta hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena.

Alaikäisen potilaan mielipide on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos hän ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, on häntä hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Mikäli alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, on häntä hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

Potilaan on hyvä varmistaa, että kaikki olennaiset hänen terveydentilaansa koskevat tiedot ovat hoitotahon käytettävissä ja virheetömiä. Lisätietoa potilasturvallisuudesta:

www.stm.fi/sosiaalijaterveyspalvelut/terveyspalvelut/potilasturvallisuus.

1.4.2 Potilasasiamies

(Potilaslaki, potilasvahinkolaki)

Jokaisessa terveydenhuollon yksikössä on oltava nimetty potilasasiamies. Potilasasiamiehen tehtävänä on neuvoa potilaslain soveltamisessa ja tiedottaa potilaan oikeuksista sekä toimia yleisesti potilaan oikeuksien edistämiseksi. Potilasasiamiehen on myös avustettava terveyden- tai sairaanhoitoonsa tai siihen liittyvään kohteluun tyytymätöntä potilasta muistutuksen tekemisessä (ks. luku 1.7). Mikäli muistutusta käsiteltäessä ilmenee, että seurauksena voi olla vastuu potilasvahingosta, vahingonkorvausvastuu tai esimerkiksi ammatinharjoittamiseen liittyvä kurinpitomenettely, tulee potilasasiamiehen neuvoa potilasta kuinka kussakin tilanteessa tulee toimia.

1.4.3 Lääkevahingot

(Lääkelaki)

Lääkevahinkovakuutus korvaa Suomessa myydyistä tai kulutukseen luovutetuista lääkelaisissa tarkoitetuista lääkkeistä aiheutuneita yllättäviä haittavaikutuksia. Lääkkeen aiheuttamasta vahingosta voi hakea rahallista korvausta Lääkevahinkovakuutuspoolilta täyttämällä vahinkoilmoituslomakkeen. Ennen ilmoituksen tekemistä on hyvä keskustella asiasta hoitavan lääkärin, muun hoitohenkilökunnan tai potilasasiamiehen kanssa (ks. luku 1.4.2). Vahinkoilmoitus on tehtävä kolmen vuoden kuluessa lääkkeen aiheuttaman vahingon syntymisestä. Korvausvaatimus on esitettävä viimeistään 10 vuoden kuluttua lääkkeen käytön lopettamisesta.

Lisätietoa: www.stm.fi/sosiaalijaterveyspalvelut/terveyspalvelut/potilasturvallisuus

1.4.4 Potilasvahingot

(Potilasvahinkolaki)

Potilasvakuutus korvaa tutkimuksissa ja hoidoissa syntyneitä haittoja ja menetyksiä potilasvahinkolain mukaan. Vahinkoilmoitus on perusteltua tehdä silloin, kun tutkimuksesta tai hoidosta on aiheutunut henkilövahinko. Henkilövahingolla tarkoitetaan sairautta, ruumiinvammaa tai kuolemaa. Potilaan kannattaa keskustella ilmoituksen tarpeesta hoitavan lääkärin, hoitohenkilökunnan tai potilasasiamiehen (ks. luku 1.4.2) kanssa.

Potilasvahinkoilmoitus on tehtävä kolmen vuoden kuluessa vahingon tapahtumisesta. Erityisestä syystä korvausta voi vaatia myöhemminkin kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa hoidosta. Jos korvauspäätös on saajan mielestä perustunut puutteelliseen selvitykseen, Potilasvakuutuskeskukselle voi lähettää kirjallisen oikaisupyynnön. Pyynnössä on yksilöitävä se, miltä osin selvitys on puutteellinen sekä liitettävä puuttuva selvitys mukaan tai ilmoitettava, mistä sen voi saada.

Potilasvakuutuskeskuksen korvauspäätökseen tyytymätön voi pyytää ratkaisusuosituksen potilasvahinkolautakunnalta tai saattaa asiansa tuomioistuimeen. Lautakuntakäsittely on maksuton. Lisätietoja potilasvahinkolautakunnasta puh. 020 743 4343, kotisivu www.pvltk.fi.

1.4.5 Kiireettömään hoitoon pääseminen

1.4.5.1 Kiireetön hoito kotipaikkakunnalla

(Erikoissairaanhoitolaki)

Kiireetöntä hoitoa koskevassa asiassa on terveyskeskukseen saatava virka-aikana arkipäivisin yhteys esimerkiksi puhelimitse. Terveystieteellisen ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä yhteydenotosta. Lääketieteellisesti ja hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettuun hoitoon on päästävä kohtuullisessa ajassa. Perusterveydenhuollossa hoitoon on päästävä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa hoidon tarpeen toteutamisesta. Suun terveydenhuollossa tai perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enimmäisaika voidaan ylittää enintään kolmella kuukaudella, jos hoidon antamista voidaan lykätä perustellusta syystä potilaan terveydentilaa vaarantamatta.

Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut sairaalan poliklinikalle. Arvion perusteella tarpeelliseksi todettuun hoitoon on päästävä viimeistään kuuden kuukauden kuluessa. Jos hoitoa ei voida antaa määräajassa, on kunnan tai kuntayhtymän hankittava hoito muualta esimerkiksi toiselta kunnalliselta sairaalalta tai yksityissektorilta ilman että potilaan asiakasmaksu muuttuu.

Kiireettömään hoitoon pääsyn turvaamiseksi on sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltu erikoisalakohtaiset yhtenäiset suositukset (Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet. STM:n selvityksiä 2009:5). Kiireelliseen hoitoon on aina päästävä välittömästi.

1.4.5.2 Kiireetön hoito kotipaikkakunnan ulkopuolella

(Kansanterveyslaki, erikoissairaanhoitolaki)

Jos potilas hakeutuu hoitoon kotipaikkakuntansa ulkopuolelle, tarvitsee hän maksusitoumuksen oman terveyskeskuksen johtavalta lääkäriltä, keskussairaalan ylilääkäriltä tai omalta sairaanhoitopiiriltä. Maksusitoumusta ei edellytetä, kun kyseessä on kiireellinen hoito.

1.4.5.3 Kiireetön hoito EU:n alueella

(Erikoissairaanhoitolaki, Kuntaliiton yleiskirje 9/80/2008)

Suomessa asuvalle henkilölle voidaan antaa mahdollisuus hakeutua hoitoon EU/ETA-alueelle tai Sveitsiin. Sairaanhoitopiiri voi antaa E112-lomakkeen hoitoon hakeutumista varten. Lomakkeessa voidaan määritellä hoidon määrä ja laajuus. Ulkomailla hoidon antanut taho laskuttaa sairaanhoitopiiriä.

Jos sairaanhoitopiiri on antanut henkilölle E112-lomakkeen, maksaa potilas asiakasmaksut siten kuin kyseisissä maassa on säädetty. Asiakasmaksut eivät kerrytä Suomessa käytössä olevaa vuotuista maksukattoa (ks. luku 6.3.11). Matkakustannuksista potilas vastaa itse eikä niitä korvata Suomen sairausvakuutusjärjestelmästä. Suomen potilasvakuutusjärjestelmä ei korvaa Suomen ulkopuolella tapahtuneita potilasvahinkoja.

1.5 Hakeminen ja päätöksenteko

(Hallintolaki, sairausvakuutuslaki)

Hakemukset on useimmiten laadittava kirjallisesti. Hakemuksessa on hyvä esittää perustelut omille vaatimuksilleen. Viranomaisen suostumuksella hakeminen voi tapahtua suullisestikin.

Hyvä hallintotapa edellyttää teknisen kirjaamisavun antamista hakemuksen täyttämiseksi. Viranomaisen on esimerkiksi merkittävä hakijan esittämät tiedot, vaatimukset ja niiden perustelut hakemuslomakkeisiin. Asiakkaan itsensä on varmistettava oleellisten kirjausten sisällyttämisestä hakemukseen sekä niiden oikeellisuudesta ennen hakemuksen allekirjoittamista.

Hakemukset tulee käsitellä ilman aiheetonta viivytystä. Viranomaisen on asiakkaan pyynnöstä annettava käsittelyaika-arvio. Viranomaisen on myös vastattava tiedusteluihin käsittelyn etenemisestä.

Kirjalliseen hakemukseen on aina annettava kirjallinen päätös. Päätökset on myös yksilöitävä. Päätöksestä on käytävä ilmi hakijan nimi ja se mihin hakija on oikeutettu tai veloitettu taikka miten asia on muuten ratkaistu. Päätökset on myös perusteltava: on kerrottava niin sovelletut lainkohdat kuin päätöksen perustana olevat tosiseikat. Päätöksen on myös oltava ajatuksellisesti ja kielellisesti niin selkeä, että se on vaikeuksitta ymmärrettävissä.

Viranomaisilla on mahdollisuus itse muuttaa tekemäänsä päätöstä. Mikäli on tyytymätön viranomaisen tekemään ratkaisuun, on ennen varsinaista muutoksenhakua hyvä neuvotella päätöksen tehneen viranomaisen kanssa. Tällöin voi esittää lisäperusteluja hakemuksensa tueksi ja selventää jo aiemmin annettuja selvityksiä sekä pyytää viranomaista itse oikaisemaan tekemänsä päätös. Tärkeää on, että itseoikaisuopyyntö esitetään pian tiedoksisaannin jälkeen, jotta valitus on tarvittaessa mahdollista tehdä sille erikseen säädetyssä määräajassa. Mikäli muutoksenhauille säädetty määräaika ehtii umpeutua ja jos asiassa ilmenee uusia seikkoja hakemuksen tueksi, on aina mahdollista tehdä uusi hakemus.

Kelalta on mahdollista hakea monia etuuksia sähköisen asiointipalvelun avulla. Tiettyjä etuuksia voi hakea suoraan sähköisen palvelun kautta ja osasta täyttää hakemuslomakkeen ja tulostaa Kelaan toimitettavaksi. Asiointipalvelussa voi myös ilmoittaa henkilötietojen muutoksista sekä muuttuneesta tilinumerosta joidenkin etuuksien kohdalla. Asiointipalvelussa voi lisäksi seurata etuustietoaan. Lisätietoja www.kela.fi - Sähköinen asiointi.

1.6 Muutoksenhaku

1.6.1 Päätöksen tiedoksianto ja valitusosoitus

(Hallintolainkäyttölaki, hallintolaki)

Päätös on aina annettava tiedoksi joko alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä. Asiakkaan katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on postitettu. Seitsemän päivän määräajan laskeminen aloitetaan postituspäivää seuraavasta päivästä. Muutoksenhakuajan lasketaan alkavan päätöksen tiedoksisaantipäivästä.

Viranomaisten päätösten liitteenä on oltava valitusosoitus, jossa mainitaan mille viranomaiselle valituskirjelmä toimitetaan sekä miten ja missä ajassa päätökseen saa hakea muutosta. Valitusosoituksessa kerrotaan, mitä valituskirjelmän tulee sisältää, mitä liitteitä on oltava mukana sekä ohjeet valituksen perille toimittamisesta. Mikäli päätöksestä ei voi valittaa on päätöksessä oltava tieto siitä, miksi valittaminen ei ole mahdollista.

1.6.2 Valituskirjelmä

(Hallintolainkäyttölaki)

Viranomaisen on neuvottava asiakasta muutoksenhaun eri vaiheissa. Muutoksenhaun ensimmäinen vaihe on valitusasiakirjan laatiminen.

Valitusasiakirjasta on käytävä ilmi päätös, johon haetaan muutosta, mihin asiaan muutosta haetaan ja mitä muutoksia vaaditaan tehtäväksi. Lisäksi on kerrottava perustelut muutoksenhauille eli selvitetävä miksi on tyytymätön saamaansa päätökseen. Valitusasiakirjaan on merkittävä myös

valittajan nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valituskirjelmässä on ilmoitettava perusteet valitusluvan myöntämiseksi.

Valituskirjelmä on allekirjoitettava omakätisesti. Kirjelmään on liitettävä joko kopio tai alkuperäiskappale siitä päätöksestä, josta valitetaan. Valituskirjelmään on liitettävä myös joko todistus päätöksen tiedoksiantopäivästä tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta. Lisäksi liitteenä on oltava asiakirjat, joihin valituksessa vedotaan.

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa valitusviranomaiselle. Valitusajan päättymisen jälkeen voi esittää vain olosuhteiden muuttumiseen tai valitusajan jälkeen tietoon tulleisiin seikkoihin koskevia uusia vaatimuksia. Vaatimusten laajentaminen alkuperäisistä ei ole mahdollista. Valitusajan päättymisen jälkeen voi kuitenkin esittää uusia perusteita vaatimuksensa tueksi. Puutteellista valitusta voi myös täydentää esittämällä uusia perusteita vaatimuksensa tueksi. Täydentämisen tulee tapahtua kohtuullisessa ajassa valituksen jättämisestä.

1.6.3 Valitusasioiden käsittely

(Hallintolainkäyttölaki, oikeusapulaki)

Sosiaaliturvaan liittyvien valitusasioiden käsittely eri muutoksenhakuelimissä on pääsääntöisesti maksutonta ja kirjallista. Valittajalle kustannuksia voivat aiheuttaa todistajien vaatimat palkkiot sekä valittajan mahdollisesti käyttämän asiamiehen tai asianajajan palkkiot, ellei hänellä ole oikeutta maksuttomaan yleiseen oikeusapuun. Sosiaaliturva-asioissa muutoksenhaku on kuitenkin mahdollista hoitaa itsenäisesti. Sosiaali- ja terveysjärjestöistä kuten Epilepsialiitosta saa tietoa valitusasioiden hoitamiseksi.

Hallinto-oikeuksissa, vakuutus-oikeudessa ja sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnassa voi käsittely yksityisen asianosaisen pyynnöstä olla myös suullinen. Suullista käsittelyä pyydetessä on ilmoitettava miksi se olisi tarpeen sekä se mitä selvityksiä silloin esitettäisiin. Suullista käsittelyä ei järjestetä, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti taikka jos se on asian laadun vuoksi tai jostain muusta syystä ilmeisen tarpeeton.

1.6.4 Muutoksenhaku kunnan sosiaalitoimessa

(Sosiaalihuoltolaki, vammaispalvelulaki)

Sosiaalitoimen viranhaltijan päätökseen tyytymätön voi 14 päivän kuluessa esittää kirjallisen oikaisupyynnön eli saattaa asian sosiaalilautakunnan tai vastaavan kunnallisen toimielimen tutkittavaksi. Sosiaalilautakunnan on käsiteltävä oikaisupyynnö kiireellisesti. Sosiaalilautakunnan päätökseen tyytymätön voi edelleen valittaa hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Vammaispalvelulain mukaisista kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvista palveluista ja tukitoimista (kuljetuspalvelut saattajapalveluineen, henkilökohtainen apu, tulkkipalvelut 31.8.2010 saakka, palveluasuminen, asunnon muutostyöt, asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet sekä päivätoiminta) voi tehdä hallinto-oikeuden päätöksestä suoraan jatkovalituksen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaannista. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksensä ei ole muutoksenhakuoikeutta.

Muiden vammaispalvelulakiin sisältyvien palvelujen ja tukitoimien osalta hallinto-oikeuden päätöksistä valittaminen korkeimpaan hallinto-oikeuteen on mahdollista vain jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Luvan myöntämisen edellytyksenä on joko valituksen erittäin suuri merkitys valittajalle tai oikeuskäytännön yhtäläisyydelle taikka asian tärkeys lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa. Samoin valittaminen hallinto-oikeuden toimeentulotuen antamista tai määrää koskevista päätöksistä on mahdollista vain valitusluvalla.

Sosiaalihuoltolain mukaisista sosiaalipalvelun antamista tai sosiaalipalvelusta määrätyn maksun suuruutta koskevista hallinto-oikeuden päätöksistä ei ole jatkovalitusoikeutta.

1.6.5 Muutoksenhaku kunnan terveydenhuollossa

(Hallintolainkäyttölaki, potilaslaki, potilasvahinkolaki)

Terveydenhuolto on yleensä toimintaa, jossa ei tehdä varsinaisia hallintopäätöksiä. Tästä syystä terveydenhuollossa asiakkaan oikeussuoja rakentuu useimmiten kirjalliselle muistutus-, kantelu- tai vahingonkorvausmenettelylle. Potilasasiamieheltä (ks. luku 1.4.2) saa neuvoja ja apua potilaan asemaan ja oikeuksiin sekä vahingonkorvauksiin liittyvissä kysymyksissä. Muistutus- ja kantelumenettely ovat käytettävissä myös silloin, jos kiireettömään hoitoon pääsy ei toteudu säädettyssä määräajassa (ks. luku 1.7).

Apuvälineiden myöntämistä koskevissa asioissa on mahdollista saattaa ratkaisut hallinto-oikeuden tutkittaviksi hallintolainkäyttölain mukaisina julkisoikeudellista maksuvelvollisuutta koskevin hallintoriita-asioina (hallintolainkäyttölaki 69 §). Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

1.6.6 Muutoksenhaku Kelan päätöksistä

(Asumistukilaki, hallintolainkäyttölaki, kansaneläkelaki, laki eläkkeensaajan asumistuesta, laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista, laki vammaisuuksista, oikeusapulaki, sairausvakuutuslaki, laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 1.9.2010 alkaen)

Kelan päätöksiin voi hakea muutosta kirjallisesti. Valituskirjelmä on osoitettava muutoksenhakuelimelle, mutta toimitettava Kelan toimistoon 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kela tutkii ensin voidaanko päätös oikaista. Jos kaikki valittajan vaatimukset hyväksytään, valitus raukeaa ja Kela antaa oikaisusta päätöksen. Jos vaatimukset hyväksytään vain osittain, antaa Kela väliaikaisen päätöksen ja lähettää valituksen muutoksenhakuelimelle. Mikäli Kela ei hyväksy mitään valittajan vaatimuksista, lähettää se valituskirjelmän suoraan muutoksenhakuelimelle.

Ensiasteen muutoksenhakuelimenä Kelan sairausvakuutus-, kuntoutus-, eläke- ja vammaistukiasi-oissa sekä asumistuuksissa on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta. Lautakunnan päätökseen tyytymätön voi pääsääntöisesti 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista valittaa vakuutus-oikeuteen.

1.6.7 Muutoksenhaku työeläkelaitosten päätöksistä

(Hallintolainkäyttölaki, kunnallinen eläkelaki, laki työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta, työeläkelait, vakuutuslaki, valtion eläkelaki)

Kaikissa yksityisten ja julkisten alojen työeläketurvaa koskevissa asioissa ensimmäinen muutoksenhakuaste on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta. Muutoksenhakukirjelmä on toimitettava eläkelaitokseen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitukseen liitetään mukaan jäljennös päätöksestä, josta valitetaan ja selvitykset, joihin vedotaan. Lisäselvityksiä voi toimittaa myöhemmin. Jos eläkelaitos ei katso voivansa muuttaa päätöstä, asia siirtyy työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle. Eläkelaitos toimittaa asiassa aikaisemmin kertyneet selvitykset lautakunnalle. Lautakunnan päätöksiin haetaan muutosta vakuutus-oikeudelta, joka on ylin oikeusaste. Muutoksenhausta säädetään työntekijän eläkelaisissa (TyEL). Lisätietoja internetistä www.telk.fi.

1.6.8 Muutoksenhaku tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöiden päätöksistä

(Hallintolainkäyttölaki, lait tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta, tapaturmavakuutuslaki, vakuutuslaki)

Tapaturmavakuutuksen kuntoutusta koskevista vakuutusyhtiöiden päätöksistä voi valittaa tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakuntaan. Sen päätöksistä on jatkovalitusoikeus vakuutusoikeyteen. Vastaavissa liikennevakuutuslain kuntoutusta koskevista asioissa muutosta haetaan valittamalla suoraan vakuutusoikeyteen. Valituskirjelmät on toimitettava muutoksenhakuelimille 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lisätietoja internetistä www.tapaturmalautakunta.fi.

1.7 Muistutus ja kantelu kunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa

(Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö, laki sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta, laki valtion aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön voimaansaannosta, sosiaalihuollon asiakaslaki, potilaslaki)

Saamaansa kohteluun tai hoitoon tyytymätön henkilö voi tehdä kirjallisen muistutuksen sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaaville viranhaltijoille. Potilas- ja sosiaaliasiamiesten tehtävä on auttaa muistutuksen laatimisessa. Yksikön johtajan on käsiteltävä muistutus kohtuullisessa ajassa sen tekemisestä ja kirjallisessa vastauksessaan ilmoitettava, mihin hän on asiassa päätenyt ja millä perusteella. Annettuun vastaukseen ei voida hakea muutosta. Muistutuksen tekeminen ei vaikuta asiakkaan oikeuteen kannella kirjallisesti asiastaan valvontaviranomaisille.

Kunnallista sosiaali- ja terveydenhuoltoa valvoo aluehallintovirasto (AVI, www.avi.fi). Aluehallintovirasto vastaa ensisijaisesti käytännön valvonnasta ja kantelujen ratkaisemisesta toiminta-alueellaan. Kantelu voidaan tehdä esimerkiksi hallintopäätöksistä, tosiasiallisesta toiminnasta tai asiakkaan kohtelusta. Kantelu tehdään kirjallisesti. Kantelussa tulee selvittää mitä toimenpidettä, menettelyä tai päätöstä kantelija pitää virheellisenä tai epäasianmukaisena. Kantelussa on hyvä esittää myös perusteluja näkemyksilleen. Kantelun liitetään kopiot asiaan liittyvistä asiakirjoista. Kantelu ei ole muutoksenhakukeino eikä kantelulla voida määrätä maksettavaksi korvauksia tai tuomita rangaistuksia. Aluehallintovirasto voi ratkaisussaan huomauttaa kantelun kohteena olevaa tahoa tai antaa kantelun kohteelle hallinnollista ohjausta siitä, miten asiassa olisi tullut menetellä.

Aluehallintovirastoja ja kuntia valvoo ja ohjaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira (www.valvira.fi). Se vastaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja organisaatioiden valvonnasta sekä terveydenhuollon kantelujen valvonnasta silloin, kun kyse on kuolemaan tai vaikeaan vammautumiseen johtaneesta hoitovirhe-epäilystä. Sosiaalihuollon kantelut Valvira ratkaisee tapauksissa, joissa kyse on valtakunnallisesti ja periaatteellisesti tärkeästä asiasta.

Sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä Kelan etuuksiin liittyvistä seikoista voi kannella myös eduskunnan oikeusasiamiehelle. Kantelun voi kirjoittaa itse vapaamuotoisesti tai käyttää kantelulomaketta, joka löytyy eduskunnan oikeusasiamiehen internetsivuilta www.oikeusasiamies.fi. Kantelulomakkeen voi tilata myös oikeusasiamiehen kansliasta, puh. 09 4321. Kanteluun on hyvä liittää kopiot asiaan liittyvistä päätöksistä ja muista asiakirjoista. Oikeusasiamies ei tutki kantelua, joka koskee yli viisi vuotta vanhaa asiaa, ellei kantelun tutkimiseen ole erityistä syytä.

2 LIIKKUMINEN

Anu Aalto ja Minna Miettinen

2.1 Alennukset eri liikennevälineissä

2.1.1 Linja-autot

Täydellä tai määräaikaisella eläkkeellä olevat alle 65-vuotiaat henkilöt voivat saada 30 prosentin alennuksen yli 80 kilometrin pituisista yhdensuuntaisista linja-automatkoista. Alennuksen saa esittämällä kuvallisen Kela-kortin, jossa on merkintä ”eläkkeensaaja” sekä Matkahuollon, VR:n tai Finnairin yritystunnus. Alennuksen saa myös Työeläkkeensaajakortilla. Alennuksen saa lisäksi Matkahuollon eläkeläiskortilla. 65 vuotta täyttäneet saavat alennuksen linja-automatkoista esittämällä kuvallisen henkilöllisyystodistuksen.

2.1.2 Junat

Seniorialennuksen 50 prosenttia junalipun hinnasta saavat 65 vuotta täyttäneet tai alle 65-vuotiaat, joille on myönnetty täysi eläke Kelasta tai Suomen työeläkejärjestelmästä. Seniorialennuksen saamiseksi on 65 vuotta täyttäneiden todistettava ikänsä esimerkiksi esittämällä henkilökortti, passi, kuvallinen Kela-kortti tai VR:n eläkeläiskortti.

Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten on todistettava oikeutensa alennukseen esittämällä joko kuvallinen Kela-kortti, jossa on VR:n yritystunnus tai teksti ”eläkkeensaaja” taikka virallinen henkilökortti ja Työeläkkeensaajakortti, jossa on teksti VR. Alennuksen saa myös esittämällä VR:n E-kortin, jonka voi ostaa VR:n lipunmyyntipisteistä hintaan 9 euroa. E-kortin ostoon tarvitaan eläkepääätös, yksi passivalokuva ja kuvallinen henkilökortti. Kuntoutustuella oleville E-kortti myydään eläkepääätöksen päättymispäivään asti voimassa olevaksi.

Pyydettyessä VR:n henkilökunta avustaa asemilla junaan nousemista ja siitä poistumista. VR:n henkilökunnan avun saamiseksi on hyvä ottaa vähintään 48 tuntia ennen matkaa yhteyttä VR:n asiakaspalvelukeskukseen. Lisätietoja VR:n nettisivuilta www.vr.fi. VR on myös julkaissut oppaan vammaisten ja liikuntarajoitteisten matkustamiseen rautateillä. Vammaisen henkilön saattajalla on oikeus matkustaa junassa maksutta.

2.1.3 Lentokoneet

Finnair myöntää kotimaan lennoilla jopa 70 prosentin alennuksen mm. kaikille 65 vuotta täyttäneille, täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä sekä kuntoutustuella oleville. Eläkkeensaaja todistaa oikeutensa alennukseen esittämällä joko Finnairin tunnuksella varustetun Kela-kortin tai eläkepääätöksen. Jos henkilö tarvitsee lentokentillä apua esimerkiksi liikkumisessa tai tavaroiden kantamisessa, asiasta kannattaa kertoa jo lippua varattaessa. Liikuntarajoitteisen matkustajan avustaja saa kotimaanlennoilla alennusta lennonhinnasta.

2.1.4 Avustaminen lentoasemalla EU-maissa

Lähtevä matkustaja ilmoittautuu lähtöselvityksessä tai lentoaseman kutsupisteellä, joka on merkitty kansainvälisin invamerkein. Koulutettu avustaja tulee paikalle avustaakseen lähtevää tai jatkomatkustajaa lähtöselvityksessä, turvatarkastuksessa sekä porttialueella aina lentokoneen istuimelle pääsyyn asti. Saapuvan matkustajan palveluketju päättyy jatkoyhteyden lähtöpisteeseen.

2.2 Oma auto

2.2.1 Avustus auton hankintaan

(Autoverolaki, vammaispalvelulaki)

Kunnan sosiaalitoimi voi vammaispalvelulain harkinnanvaraisena tukitoimena korvata vamman tai sairauden vuoksi liikkumisessa tarvittavan auton hankintahinnasta puolet. Korvausta voi hakea puolen vuoden kuluessa kustannusten syntymisestä. Lisäksi kunnan sosiaalitoimi voi osana kunnan vammaispalveluja myöntää korvausta vamman tai sairauden vaatimien välttämättömien auton muutostöiden kustannuksista. Tällaisia kustannuksia aiheutuu esimerkiksi käsihallintalaitteista, ohjaustehostimesta, pyörätuolin nostimesta sekä moottorin ja sisätilanlämmittimestä.

Tulli voi myöntää autoveron palautusta uudesta tai Suomessa ensikertaa rekisteröitävästä autosta autoverolain 51 §:n mukaan (ks. luku 9.1).

Tullihallitus voi myöntää autoverosta huojennusta autoverolain 50 §:n perusteella, mikäli hakija ei täytä autoverolain 51 §:n edellytyksiä. Tällöin vero voidaan erityisen painavista syistä palauttaa joko kokonaan tai kohtuullisin osin. (Ks. luku 9.1.)

2.2.2 Vammaisen pysäköintilupa

Poliisi voi myöntää vaikeasti vammaiselle henkilölle tai hänen kuljettamistaan varten vammaisen pysäköintiluvan. Lupaa haetaan poliisilaitokselta saatavalla lomakkeella. Lomakkeen voi myös tulostaa www.poliisi.fi sivuilta kohdasta lomakkeet.

Tieliikennelain mukaan pysäköintilupa oikeuttaa pysäköimään maksutta maksulliselle pysäköinti-paikalle. Luvalla saa myös pysäköidä alueelle, jossa se on muutoin kielletty liikennemerkkeillä 372 (pysäköinti kielletty) tai 373 (pysäköintikieltoalue). Lisäksi lupa oikeuttaa pysähtymään rajoitusta pidemmäksi ajaksi sellaiselle pysäköintipaikalle, jossa pysäköinnin enimmäisaikaa on rajoitettu. Jos pysäköinnistä on ilmeistä haittaa, voi poliisi kehottaa siirtämään auton sopivaan paikkaan.

Koska tieliikennelaki ei koske yksityisiä alueita kuten kauppakeskuksia, on näillä alueilla pysäköi-täessä noudatettava niillä olevia liikennemerkkejä. Lupa on pysäköinnin ajaksi asetettava auton tuulilasin sisäpuolelle. Lupa on henkilökohtainen ja se on voimassa kaikissa EU-maissa enintään kymmenen vuotta. Sen jälkeen lupa voidaan uudistaa. Luvan hinta on 25 euroa. Henkilö, jolle on myönnetty pysäköintilupa voi anoa vapautusta myös ajoneuvoveron perusosasta (ks. luku 9.1). Lisätietoja pysäköintiluvasta saa poliisilta.

2.2.3 Vapautus ajoneuvoveron perusosasta

Vapautuksen voi saada vain ajoneuvoveron perusverosta. Dieselkäyttöisestä ajoneuvosta on maksettava ajoneuvoveron käyttövoimaveroa. (Ks. luku 9.1.)

2.2.4 Invalidialennus liikennevakuutuksen maksusta

Liikennevakuutusyhtiö voi myöntää alennusta liikennevakuutusmaksuista invaliditeetin perusteella ensimmäisen kerran myönnettyä autoverolain 51 §:n mukaista autoveronpalautusta vastaan (ks. luku 9.1). Lisätietoja liikennevakuutusyhtiöistä.

2.2.5 Poikkeuslupa ajokorttiluvasta ja ajo-oikeudesta

(Tieliikennelaki)

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi (entinen Ajoneuvohallintokeskus) voi erityisistä syistä myöntää poikkeuksen ajokorttilupaa ja ajo-oikeutta koskevista ikä- ja terveysvaatimuksista. Käytännössä poikkeuslupia on myönnetty 17 vuotta täyttäneille. Poikkeusluvan myöntäminen harkitaan erikseen tapauskohtaisesti luvan tarpeesta esitettyjen vapaamuotoisten selvitysten ja lausuntojen perusteella. Huomiota kiinnitetään esimerkiksi kuljetusten tarpeellisuuteen ja muihin mahdollisuuksiin hoitaa kuljetukset. Ikävaatimuksia koskeva poikkeuslupapäätös maksaa 50 euroa ja terveysvaatimuksia koskeva päätös 25 euroa. Päätökset ovat maksullisia myös kielteisinä. Lisätietoja antaa Trafi: www.trafi.fi

2.3 Kuljetuspalvelut

2.3.1 Vammaispalvelulain kuljetuspalvelu

Kunnan on järjestettävä kohtuulliset kuljetuspalvelut sellaiselle henkilölle, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Kuljetuspalveluina on järjestettävä välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista vapaa-ajan matkaa kuukaudessa asuin- ja lähikunnissa. Välttämättömillä työ- ja opiskelumatkoilla tarkoitetaan pääsääntöisesti matkoja kotoa työ- tai opiskelupaikalle sekä takaisin kotiin. Näiden matkojen määrää ei ole määrällisesti rajoitettu.

Vaikeavammaisen henkilö saa itse päättää montako vapaa-ajan kuljetuspalvelumatkoistaan hän käyttää asuinkunnassa ja montako lähikunnissa. Kuljetuspalveluja on oltava käytettävissä kaikkina viikonpäivinä ja eri vuorokaudenaikoina.

Kuljetuspalveluista voidaan periä maksu, joka saa olla enintään paikkakunnan julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu kohtuullinen maksu. Kuljetuspalvelujen tilaamisesta ennakoon ei taksiryttäjä saa periä niin sanottua ennakkotilausmaksua.

Saattajan tarpeesta on ilmoitettava kuljetuspalvelua haettaessa. Saattajapalvelu on järjestettävä esimerkiksi silloin kun taksinkuljettajan antama apu ei ole riittävää. Saattajapalvelu on maksutonta.

2.3.2 Sosiaalihuoltolain kuljetuspalvelu

Kunta järjestää myös yksilöllisiä kuljetuspalveluja henkilöiden itsenäisen selviytymisen ja kotona asumisen tukemiseksi. Kunta määrittelee talousarvionsa puitteissa muun muassa matkoihin oikeutavat perusteet, matkojen määrän sekä matkoista asiakkailta perittävät maksut. Mikäli epilepsiaa sairastavaa henkilöä ei pidetä sellaisena vaikeavammaisena henkilönä, jolle olisi myönnettävä kuljetuspalvelut vammaispalvelulain mukaan, kannattaa tällöin hakea kuljetuspalveluja sosiaalihuoltolain mukaan. Lisätietoja saa kotikunnan sosiaalitoimesta.

2.4 Koulumatkat

2.4.1 Perusopetuksen koulumatkat

(Perusopetuslaki, laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta)

Perusopetuksessa, lisäopetuksessa tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle oppilaalle kunnan on järjestettävä maksuton kuljetus kotoa kouluun, jos matka on viittä kilometriä pidempi tai jos matka on oppilaan ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. (Ks. myös luku 4.) Lisätietoja saa kotikunnan opetustoimesta.

2.4.2 Kelan koulumatkatuki

(Laki koulumatkatuesta)

Kelan koulumatkatukeen on oikeus Suomessa päätoimisesti opiskelevalla ja vakituisesti asuvalla henkilöllä, joka opiskelee esimerkiksi lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Opiskelijan ikä tai taloudellinen asema ei vaikuta tuen saamiseen vaan koulumatkanpituus ja kustannukset. Tukea voi saada niin kauan kuin tuen piiriin kuuluvat opinnot jatkuvat. (Ks. luku 12.1.5.)

3 ASUMINEN JA ITSENÄINEN SUORIUTUMINEN

Riitta Koivuneva, Minna Miettinen ja Heli Saloranta

3.1 Asuminen

3.1.1 Yleinen asumistuki

(Asumistukilaki)

Asumistukea haetaan Kelasta. Sitä voi saada vuokra-, asumisoikeus- tai omistusasunnon kustannuksiin. Tuen suuruus riippuu asumismenojen, asunnon koon ja sijaintikunnan, ruokakunnan koon ja ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden pysyvien kuukausitulojen sekä omaisuuden määrän perusteella. Asumistukeen sisältyy omavastuu.

Vammaisen henkilön tarvitsemien apuvälineiden tai hänen hoitoonsa tarvittavan henkilön perusteella voidaan asumistuessa hyväksyttävänä pidettävän kohtuullisen pinta-alan määrä ottaa huomioon yhtä henkilöä suuremman henkilöluvun mukaan kuin mitä ruokakunnan koko on.

Asumistuki on verotonta tuloa. Sitä voidaan myöntää takautuvasti enintään hakemuksen jättämistä edeltävän kuukauden alusta. Tuki tarkistetaan vuosittain. Myös välitarkistuksia tehdään esimerkiksi silloin, kun ruokakunnan kuukausitulot muuttuvat merkittävästi. Tuen saajien on itse ilmoitettava olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista. Liikaa maksettu tuki peritään takaisin.

3.1.2 Eläkkeensaajien asumistuki

(Laki eläkkeensaajan asumistuesta)

Kela voi myöntää eläkkeensaajan asumistukea 65 vuotta täyttäneelle tai 16 - 64-vuotiaalle eläkkeellä olevalle tai maahanmuuttajan erityistukea saavalle henkilölle. Tukea ei kuitenkaan myönnetä

varhennetun vanhuuseläkkeen, osatyökyvyttömyyseläkkeen, osa-aikaeläkkeen tai ennen 65 vuoden ikää alkaneen työeläkelakien mukaisen vanhuuseläkkeen saajille.

Hakija, jonka kanssa asuu lapsia tai muita henkilöitä kuin avio- tai avopuoliso, voi valita hakeako eläkkeensaajan vai yleistä asumistukea.

Tukea voi saada vakituisen vuokra- tai omistusasunnon kustannuksista. Tuen määrä riippuu asumiskustannusten lisäksi hakijan perhesuhteista, perheen koosta sekä tulojen ja omaisuuden määrästä. Omaa asuntoa ei lueta omaisuudeksi.

Eläkkeensaajan asumistuki on verotonta tuloa. Sitä voidaan maksaa takautuvasti enintään puolen vuoden ajalta. Tukea ei makseta julkisessa laitoshoidossa yli yhdeksän kuukautta kestävästä ajan ylityttyä. Tuki tarkistetaan aina kun olosuhteissa on tapahtunut muutos tai vähintään kahden vuoden välein. Olosuhteissa tapahtuvista muutoksista on itse ilmoitettava Kelaan.

3.1.3 Kunnalliset kotipalvelut

(Sosiaalihuoltolaki ja -asetus, palvelusetelilaki)

Kunnan sosiaalityö voi antaa kotipalveluja alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella silloin, kun apu on tarpeen tavanomaiseen elämään kuuluvista tehtävistä suoriutumiseksi. Kotiapu voi olla säännöllistä tai tilapäistä.

Tukimuotoja ovat myös mm. ateria-, kylvytys- ja siivouspalvelut. Lisäksi esimerkiksi ikääntyneille tai vammaisille voidaan järjestää kuljetus- ja saattajapalveluita (ks. luku 2.3.2).

Palvelusta veloitetaan joko käyntikohtaisesti tai sen ollessa jatkuvaa ja säännöllistä palvelun laadun ja määrän, käyttäjän maksukykyyn sekä perheen koon mukaan määräytyvällä kuukausimaksulla. Asiakasmaksujen tulosidonnaisuuden voi tarkistaa sosiaali- ja terveysministeriöstä:

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/asiakasmaksut.

Kunta voi järjestää osan kotipalveluista palvelusetelien avulla. Kunnan on sovittava erikseen palvelusetelin käytöstä asiakkaan kanssa. Palvelusetelin hyväksyvän henkilön on itse otettava yhteyttä kunnan hyväksymään kotipalveluiden tuottajaan ja sovittava palveluiden järjestämisestä käytännössä. Kunnan on annettava ohjausta palvelusetelin käytöstä. (Ks. luku 3.2.)

Tilapäisessä kotipalvelussa asiakkaalle voi olla edullisinta käyttää palveluseteliä tai kustantaa palvelut itse ja käyttää verotuksen kotitalousvähennystä (ks. luku 9.3).

3.1.4 Kunnallinen kotisairaanhoito

(Kansanterveyslaki)

Kotisairaanhoidon tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen sairaudesta huolimatta. Henkilöstö huolehtii erilaisista kotona tarvittavista terveyden- ja sairaanhoidon palveluista, kuten lääkehoidon seurannasta ja hoidon sekä opastuksen antamisesta sairauden hoidossa. Kotiin on myös mahdollista saada maksutta hoidossa tarvittavia sairaanhoitotarvikkeita sekä kotona selviytymistä helpottavia apuvälineitä. Jatkuvan ja säännöllisen kotisairaanhoidon piiriin pääsemiseksi tarvitaan yleensä lääkärin lähete. Lisätietoja saa oman kunnan terveyskeskuksesta.

3.1.5 Kotona annettavista palveluista perittävät maksut

(Asiakasmaksulaki)

Kunnan sosiaali- ja terveystoimen jatkuvasta ja säännöllisesti antamasta kotisairaanhoidosta ja -palvelusta voidaan periä palvelun laadun ja määrän, palvelun käyttäjän maksukykyyn sekä perheen koon mukaan määräytyvä kuukausimaksu. Maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alenuttaa, mikäli maksajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset seikat niin vaativat.

3.1.6 Omaishoidon tuki

(Laki omaishoidon tuesta, kunnallinen eläkelaki, tapaturmavakuutuslaki, asiakasmaksulaki, asiakaslaki)

Kunnat järjestävät omaishoidon tukea sitä varten varaamiensa määrärahojen puitteissa. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, johon sisältyvät hoidettavalle annettava omaishoito sekä ne sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, jotka määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa (ks. 1.3.1). Omaishoidon tukeen sisältyvät myös omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio, vapaa sekä omaishoitoa tukevat sosiaalihuollon palvelut. Myös omaishoitajalle annettavat sosiaalihuollon palvelut on kirjattava hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Tuen myöntämisestä ja siihen sisältyvistä palveluista tulee tehdä päätökset. Omaishoidon tuen myöntämisestä on tehtävä kunnan ja omaishoitajan välille omaishoitosopimus. Sopimuksen liitteeksi tulee yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa laadittu hoito- ja palvelusuunnitelma.

Omaishoitaja ei ole työsuhteessa kunnassa, tarkoittamassa työsuhteessa kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Omaishoitajalle kertyy palkkiosta eläkettä kunnallisen eläkelain mukaan. Kunnan on otettava hoitajalle tapaturmavakuutuslain mukainen vakuutus.

Omaishoidon tukea voidaan myöntää jos:

- Henkilö tarvitsee sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi hoitoa tai muuta huolenpitoa.
- Hoitoa voidaan antaa hoidettavan kotona.
- Hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta yhdessä muiden tarpeellisten palvelujen kanssa.
- Omaishoitajan terveys ja muu toimintakyky vastaavat hoidon asettamia vaatimuksia.
- Hoidettavan koti soveltuu hoidon antamiseen.
- Omaishoidon tuen myöntäminen on hoidettavan edun mukaista ja se riittää turvaamaan hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden.

Omaishoidon tarvetta arvioitaessa on myös tarkasteltava sitä vastaisiko vammaispalveluna järjestettävä palveluasuminen (ks. luku 3.4) tai henkilökohtainen apu (ks. luku 3.5) paremmin tukea hakevan henkilön tarpeisiin. Ketään ei voida velvoittaa toimimaan omaishoitajana.

Omaishoitosopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus vähintään kolmeen vapaavuorokauden kuukaudessa, jos hän on kuukauden aikana sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti. Oikeus kolmen vuorokauden vapaaseen on myös, jos hoidettava on kodin ulkopuolella enintään 7 tuntia arkipäivää kohden kuntoutuksessa, koulutuksessa tai sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja saamassa. Omaishoitaja voi pitää vapaansa kuukausittain tai säästää niitä ja pitää kerralla useampia vapaapäiviä.

Kunta voi myös järjestää enemmän vapaapäiviä tai alle vuorokauden mittaisia virkistysvapaita. Näitä vapaita voivat saada myös ne omaishoitajat, jotka eivät ole ympärivuorokautisesti sidottuja hoitoon. Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon järjestämisestä vapaitten aikana.

Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Kunta päättää palkkion tasosta. Palkkio on vähintään 347,41 euroa kuukaudessa. Jos hoitaja on estynyt tekemästä ansiotyötä tai opiskelemasta päätoimisesti hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, palkkio on vähintään 694,83 euroa kuukaudessa. Lakisääteiset euromäärät ovat hoitopalkkioiden vähimmäismääriä. Kunnat voivat maksaa suurempiakin palkkioita.

Hoidollisesti raskaana siirtymävaiheena pidetään esimerkiksi saattohoitotilannetta tai siirtymistä hoitomuodosta toiseen. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa.

3.2 Palveluseteli

(Palvelusetelilaki)

Palvelusetelin tarkoituksena on lisätä asiakkaan valinnan mahdollisuuksia sosiaali- ja terveystalouksissa. Kunta päättää, ottaako se palvelusetelin käyttöön ja mihin palveluihin ja missä laajuudessa seteli on käytettävissä. Palveluseteli ei sovi käytettäväksi kiireellisessä hoidossa tai tahdosta riippumattomassa hoidossa.

Kunta voi päättää onko palveluseteli tulosidonnainen vai kaikille käyttäjille samansuuruinen. Jatkuvassa, säännöllisessä kotihoidossa käytetään tulosidonnaista palveluseteliä. Tulosidonnaisen palvelusetelin arvosta on tehtävä päätös, joka on muutoksenhakukelpoinen. Lisätietoja:

www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/asiakasmaksut/palvelusetelin_arvo

Asiakkaalla on aina oikeus kieltäytyä palvelusetelistä, jolloin kunnan on ohjattava hänet muilla tavoin järjestettyjen palvelujen piiriin. Asiakkaalla ei myöskään ole ehdotonta oikeutta vaatia palveluseteliä.

Asiakkaan palvelun ja hoidon tarve on arvioitava sekä palvelusuunnitelma laadittava ennen palvelusetelin myöntämistä (ks. luku 1.3.1) Kunnan on selvitettävä asiakkaalle palvelusetelin arvo, palvelun tuottajien hinnat, omavastuuosuuden määräytyminen ja arvioitu suuruus sekä muulla tavoin järjestetystä palvelusta määräytyvä maksu. Suositeltavaa on myös kertoa palvelun tuottajan kyvyttömyydestä tuottaa palvelua asiakkaan edellyttämässä ajassa. Tiedot palvelujen tuottajista, palveluista ja hinnoista tulee olla julkisesti saatavilla internetissä ja muulla soveltuvalla tavalla.

Palvelusetelin arvon tulee olla asiakkaan kannalta kohtuullinen. Maksuttomaksi säädettävistä palveluista ei saa jäädä maksettavaksi omavastuuosuutta. Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen hankkimiseksi annettavalla palvelusetelillä täytyy voida hankkia yksilöllistä tarvetta vastaava tavallinen apuväline.

Palvelusetelin arvoa on korotettava, jos asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulo tai asiakkaan elatusvelvollisuus vaarantuu omavastuun vuoksi. Arvon korottaminen on kunnan velvollisuus ja se on ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Arvon korotuksesta on tehtävä päätös, joka on muutoksenhakukelpoinen.

Palvelusetelin omavastuuosuus ei kuulu kunnallisen terveydenhuollon maksukaton piiriin. Omavastuuosuuteen ei voi saada sairaskorvauslain mukaista korvausta, mutta matkakorvauksiin korvauksen saa siten kuin sairaskorvauslaissa säädetään.

Asiakkaan on valittava tarjolla olevista vaihtoehdoista itselle sopivin. Ongelmatilanteissa asiakkaan on valitettava oikealle taholle virheen laadun mukaan:

1. Ensin aina valitus yritykseen.
2. Yhteys kuluttajaneuvontaan puh. 071 873 1901, ruotsinkielinen neuvonta 071 873 1902, www.kuluttajavirasto.fi.
3. Valitus kuluttajariitalautakuntaan (päätös on suositus, ei valitusoikeutta).
4. Valitus käräjäoikeuteen.

3.3 Itsenäinen suoriutuminen

3.3.1 Avustukset vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaustoimintaan

(Laki ja asetus asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista)

Kunnat voivat myöntää sosiaalisin perustein valtion varoista (ARAN avustukset) avustuksia vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamiseen. Avustusta voi saada, mikäli asunnossa pysyvästi asuvista vähintään yksi on täyttänyt 65 vuotta tai on vammaisen edellyttäen etteivät erikseen määrätty tulo- ja varallisuusrajat ylity. Omassa käytössä olevaa asuntoa ei oteta huomioon varallisuusarvioinnissa.

Asuntojen korjausavustus on yleensä enintään 40 prosenttia hyväksyttävistä kohtuullisista korjauskustannuksista. Se voi nousta enintään 70 prosenttiin, mikäli asunnon liikkumisesteet estävät asumisen tai jos asunnossa ei voida antaa tarvittavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Hyväksyttäviin kustannuksiin voidaan sisällyttää rakennustarvikkeiden ja kiinteästi asennettavien laitteiden hankintakustannukset ja muun muassa kustannukset suunnittelu-, rakennus- ja asennustöistä.

Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon korjattavan asunnon asuinkäyttötarve ja -aika sekä korjaustoimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus. Samaan korjaukseen ei voida myöntää useampia avustuksia. Lisäksi edellytetään, ettei hakijalla ole oikeutta saada muuta julkista avustusta kuten esimerkiksi vammaispalvelulain mukaista tukea. Korjausavustuksen suuruutta vähentävät esimerkiksi vakuutuskorvaukset ja erilaiset järjestöjen myöntämät avustukset. Korjausavustuksen myöntämisen jälkeen asuntoa on käytettävä omana asuntona viiden vuoden ajan. Vapautuksen tästä voi saada vain erityisestä syystä.

Avustukset maksetaan jälkikäteen työn edistymisen ja toteutuneiden kustannusten perusteella. Pääsääntöisesti avustusta ei myönnetä, jos korjaustyöt on aloitettu ennen kuin avustuspäätös on tehty. Viranomaisilla on oikeus tarkastaa avustuskohde korjausten suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Lopputarkastus on kunnan järjestettävä aina kohtuullisen ajan kuluttua korjausten valmistumisesta

Lisätietoja avustuksista ja hakumenettelystä saa kunnista sekä ARA:n internet-sivuilta www.ara.fi. ARA:n myöntämien korjausavustusten hakuaika päättyy huhtikuun alussa. ARA:n myöntämien hissien rakentamisavustusten sekä erittäin poikkeuksellisten terveyshaitta-avustusten osalta hakuaika on jatkuva.

3.3.2 Asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

(Vammaispalvelulaki ja -asetus)

Sellaiselle henkilölle, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa erityisiä vaikeuksia, voidaan korvata vamman tai sairauden vuoksi välttämättömistä asunnon muutostöistä ja asuntoon kiinteästi kuuluvien välineiden ja laitteiden hankinnasta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Kustannusten kohtuullisuuden arvioinnin tulee perustua vaikeavammaisuuteen ja siitä aiheutuviin tarpeisiin. Asunnon muutostöiksi luetaan myös niiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä läheisyydestä kuten pihalta ja kerrostalojen porashuoneista.

Korvattavia asuntoon kuuluvia laitteita ja välineitä ovat muun muassa kynnysten poistaminen, luiskien rakentaminen tai pesutilojen ja wc:n kunnostaminen, erilaiset nostolaitteet ja hälytysjärjestelmät. Korvausta on haettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä. Lisätietoja saa kunnan sosiaalitoimesta.

3.3.3 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

(Vammaispalvelulaki ja -asetus)

Vamman tai sairauden vuoksi liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa tarvittavia muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin sisältyvien välineiden, koneiden ja laitteiden hankintahinnasta voidaan korvata puolet. Korvausta voi hakea esimerkiksi auton, erilaisten harrastus- ja muistiinpanovälineiden sekä mikrotietokoneen ja kodinkoneiden hankintakustannuksista puolen vuoden kuluessa kustannusten syntymisestä. Kunta voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi. (Ks. myös luku 8 apuvälineet.)

3.4 Palveluasuminen

3.4.1 Palveluasuminen sosiaalihoitolain mukaan

(Sosiaalihoitolaki, asiakasmaksulaki)

Palveluasuminen järjestetään pääsääntöisesti sosiaalihoitolain perusteella ikääntyneille ja pitkäaikaissairaille henkilöille. Asiakasmaksut määräytyvät asiakasmaksulain mukaan, jolloin henkilön tulot vaikuttavat maksun suuruuteen. Henkilöllä tulee olla toimintakykyä niin paljon, ettei hän tarvitse laitoshoidoa.

3.4.2 Palveluasuminen vammaispalvelulain mukaan

(Vammaispalvelulaki ja -asetus)

Kunnan on järjestettävä palveluasuminen sellaiselle henkilölle, joka jatkuvasti tai erityisen runsaasti tarvitsee vammansa tai sairautensa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi, mutta joka ei ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto, joka voi olla oma asunto, palvelutalo tai ryhmä- tai hajautettu asuminen. Palveluasumiseen sisältyvät myös asumiseen ja arjesta selviytymiseen liittyvät välttämättömät palvelut kuten esimerkiksi liikkumisesta, pukeutumisesta, siivouksesta ja lääkityksestä huolehtiminen. Ne voidaan järjestää esimerkiksi kunnan kotipalveluna ja -sairaanhoitona.

Palveluasuminen voidaan järjestää myös esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan turvin, omaishoidon tukena, asunnon muutostöinä ja turvapuuhelinjärjestelyinä. Useimmiten palveluasuminen järjestetään edellä kuvattujen palvelujen ja tukitoimien yhdistelminä. Palvelut perustuvat yksilölliseen palvelusuunnitelmaan ja ovat maksuttomia. (Ks. myös luku 3.5)

3.5 Henkilökohtainen apu

(Vammaispalvelulaki ja -asetus, asiakasmaksulaki)

Henkilökohtainen apu on kuntien erityisen järjestämisvelvollisuuden alainen palvelu. Siihen ovat oikeutettuja sellaiset sairaat ja vammaiset ihmiset, jotka tarvitsevat välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön antamaa apua pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden vuoksi suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista, työstään ja opiskelustaan sekä voidakseen harrastaa, osallistua yhteiskunnallisiin toimintoihin ja ylläpitää sosiaalisia suhteitaan. Vamma tai sairaus katsotaan pitkäaikaiseksi myös tilanteissa, joissa sen aiheuttamat rajoitukset henkilön toimintakyvyille vaihtelevat.

Vaikeahoitoinen epilepsia on sairaus, joka voi siitä aiheutuvasta toisen henkilön avun tarpeesta riippuen oikeuttaa henkilökohtaisen avun saamiseen. Ilman varmuutta toisen ihmisen antamasta avusta epileptisten kohtausten aikana ja niiden jälkeen ei turvallinen itsenäinen asuminen ole mahdollista valtaosalla vaikeita ja/tai harvinaisia epilepsioita sairastaville ihmisille. (Ks. myös luvut 3 ja 8).

Avun järjestämisen edellytykset on ratkaistava yksilöllisesti. Avun järjestäminen edellyttää sitä tarvitsevan henkilön kykyä määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Myös ikääntyneillä vammaisilla henkilöillä sekä ikääntyneinä vammautuneilla henkilöillä on oikeus henkilökohtaiseen apuun. Sen sijaan tavanomaiseen ikääntymiseen liittyvät avun tarpeet eivät oikeuta henkilökohtaiseen apuun. Myös jo palvelu- ja hoidontarpeensa kannalta perustellusti laitoshoidossa olevat ihmiset rajautuvat henkilökohtaisen avun ulkopuolelle. Henkilökohtaisen avun turvin ei myöskään voida vastata hoi-vaan, hoitoon tai valvontaan liittyviin tarpeisiin.

Apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin apuun oikeutettu henkilö tarvitsee. Harrastuksia, yhteiskunnallista osallistumista ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämistä varten henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 10 tuntia kuukaudessa.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua seuraavilla tavoilla:

1. Vammaisen henkilö henkilökohtaisen avustajan työnantajana

Korvaamalla henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset avustajan työnantajana toimivalle vammaiselle tai pitkäaikaissairaalle henkilölle. Palkan ohella korvattavia kustannuksia ovat työnantajan maksettavaksi kuuluvat lakisääteiset maksut ja korvaukset. Lisäksi korvattavia ovat työaikalain mukaiset korvaukset pyhä- ja ylitöistä sekä vuosilomalain mukaiset korvaukset ja sairausajan palkka. Myös lakisääteisestä työsuojelusta johtuvat perehdytys- ja muut välttämättömät kulut voivat tulla korvattaviksi. Samoin korvattavia ovat vakituisen työntekijän tilalle palkatun sijaisen palkkakulut. Edelleen korvattavia ovat muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut. Sellaisina voidaan pitää esimerkiksi avustajan matkakuluja silloin, jos avustaminen edellyttää matkustamista työnantajan mukana esimerkiksi hänen työnsä tai harrastustensa vuoksi.

Henkilökohtaisen avun järjestäminen henkilökohtainen avustaja -mallilla edellyttää työnantajaksi aikovalta henkilöltä sekä kykyä että halua toimia työnantajana. Tarvittaessa kunnan viranomaisen tulee ohjata ja auttaa avustajan palkkaamiseen liittyvissä asioissa. Työnantajana toimiva henkilö voi myös osoittaa osan tehtävistään kolmannelle osapuolelle ostamalla tältä esimerkiksi palkanlaskennan, palkanmaksun, koulutuksen ja avustajavälityksen palveluja.

Henkilökohtaista apua tarvitsevien ihmisten omaiset tai läheiset voivat toimia avustajina vain, jos se on erityisen painavasta syystä apua tarvitsevan henkilön edun mukaista. Tällaisena syynä voidaan pitää esimerkiksi äkillisiä avuntarpeita avustajan sairastuttua tai hänen työsuhteensa päätyttyä tai tilannetta, jossa perheen ulkopuolisen avustajan löytäminen osoittautuu vaikeaksi. Myös vammaan tai sairauteen liittyvä erityiset syyt voivat oikeuttaa omaisen palkkaamiseen avustajaksi esimerkiksi silloin kun kyse on toimintakykyyn voimakkaasti vaikuttavissa sairauksista ja vammoista.

2. Palveluseteli

Kunta voi antaa palvelusetelin avustajapalvelujen hankkimiseksi. Setelin on oltava arvoltaan sellainen, että sillä on mahdollista hankkia henkilölle palvelusuunnitelmassa määritelty riittävä henkilökohtainen apu. Palveluseteli sopii henkilökohtaisen avun järjestämistavaksi erityisesti pienten viikoittaisten tuntimäärien tilanteessa tai silloin kun vakituiselle avustajalle tarvitaan sijaisia. Kunta hyväksyy ne sosiaalihuollon palvelujen tuottajat, joiden palvelujen ostamiseen palveluseteliä voidaan käyttää. Asiakas voi kieltäytyä hänelle tarjotusta palvelusetelistä, jolloin hänet on ohjattava muiden palvelujen piiriin.

3. Ostopalvelu tai kunnan oma toiminta

Kunta voi hankkia avustajapalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta tai järjestämällä palvelun itse tai sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa. Ostopalvelumallissa kunnan on erityisesti otettava huomioon asiakkaan itsemääräämisoikeuteen liittyvät seikat.

Henkilökohtaisen avun eri järjestämistapoja voidaan myös yhdistää toisiinsa sekä muihin vammais- ja sosiaalipalveluihin kuten koti- omaishoitoon, jos se on tarkoituksenmukaista henkilön palvelusuunnitelmassa määriteltyyn avuntarpeeseen vastaamiseksi. Myös asumiseen liittyviä palveluja voidaan täydentää henkilökohtaisella avulla, mikäli ne eivät riittävästi turvaa henkilön tarvitsemia palveluja asumispalveluyksikön tai kodin ulkopuolella.

Kaikki henkilökohtaisen avun muodot ovat saajalleen maksuttomia palveluja.

3.6 Ylimääräiset vaatetus- ja erityisravintokustannukset

(Vammaispalvelulaki ja -asetus)

Korvausta ylimääräisistä vaatetuskustannuksista voivat hakea henkilöt, joille vamma tai sairaus aiheuttaa vaatteiden tavanomaista suurempaa kulumista tai jotka eivät vamman tai sairauden vuoksi voi käyttää kaupasta ostettavia vaatteita tai jalkineita. Pitkäaikaisesti ja säännöllisesti tarvittavan erityisravinnon tai erityisravintovalmisteiden käytöstä aiheutuviin ylimääräisiin kustannuksiin voi niin ikään hakea korvausta. Korvauksia on haettava puolen vuoden kuluessa kustannusten syntymisestä.

3.7 Päivätoiminta

(Vammaispalvelulaki ja -asetus)

Päivätoimintaa on järjestettävä työkyvyttömälle henkilölle, jolla vamman tai sairauden aiheuttama toimintarajoite on niin vaikea, että se estää osallistumisen sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan ja jolla ei ole oikeutta kehitysvammalain nojalla järjestettävään päivätoimintaan. Päivätoimintaan on oikeus esimerkiksi silloin, kun toimintakyky on voimakkaasti alentunut useamman eri vamman tai sairauden yhteisvaikutuksen seurauksena. Suurin yksittäinen päivätoiminnan piiriin kuuluva ryhmä ovat henkilöt, joilla on erittäin vaikea mielenterveysongelma.

4 LAPSET JA LAPSIPERHEET

Riitta Koivuneva ja Marja Eronen

4.1 Alle 16-vuotiaan vammaistuki

(Vammaisetuslaki ja -asetus)

Kela voi myöntää alle 16-vuotiaan vammaistukea, jos pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa rasitusta ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavanikäiseen terveeseen lapseen. Tukea ei myönnetä yksinomaan kustannusten perusteella.

Vammaistuki voidaan myöntää määräajaksi tai siihen asti kun lapsi täyttää 16 vuotta. Kela ratkaisee asian sen mukaan, miten pysyvä lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva rasitus on ja miten paljon nämä sitovat perhettä. Tuki maksetaan kolmeen ryhmään porrastettuna.

Tuen määrät ovat:

- perustuki 85,59 €/kk
- korotettu tuki 199,71 €/kk
- ylin tuki 387,26 €/kk.

Perusvammaistuen edellytyksenä on, että lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu tavanomaista suurempaa, vähintään viikoittaista rasitusta ja sidonnaisuutta.

Korotettua vammaistukea maksetaan silloin, kun lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuva rasitus ja sidonnaisuus ovat vaativia tai vievät päivittäin huomattavasti aikaa. Ylin vammaistuki on tarkoitettu lapsille, joiden hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu perheelle vaativaa ja ympärivuorokautista rasitusta ja sidonnaisuutta.

Hakemukseen on liitettävä lääkärintodistus.

4.2 Sosiaalityö ja palveluohjaus

Sosiaaliturvaa ja palveluihin hakeutumista koskevaa neuvontaa ja palveluohjausta saa kunnan sosiaalityöntekijältä ja vammaispalveluohjaajalta. Heihin kannattaa ottaa yhteyttä myös palvelutarpeen arvioinnin ja palvelusuunnitelman saamiseksi. Myös yhteispalvelupisteissä (www.yhteispalvelu.fi) on keskitettyjä neuvontapalveluita. Samoin sairaaloiden sosiaalityöntekijät ja kuntoutusohjaajat neuvovat ja ohjaavat asiakkaitaan. Lisäksi potilas- ja vammaisjärjestöistä saa neuvontaa ja ohjausta.

4.3 Lasten kotihoidon tuki ja yksityisen hoidon tuki

(Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta)

Alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmilla on oikeus valita kunnallisen päivähoitopaikan, lasten kotihoidontuen ja lasten yksityisen hoidon tuen välillä. Kotihoidontukea ja yksityisen hoidon tukea maksetaan muun kuin kunnallisen hoidon järjestämiseksi. Niihin molempiin voi kuulua hoitoraha ja tulosidonnainen hoitolisä. Kotihoidon tukeen voi myös saada asuinpaikkakunnasta riippuen kunta-kohtaisen lisän.

Jos tekee lyhyempää työaikaa alle kolmevuotiaan lapsen hoidon vuoksi, on mahdollisuus hakea Kelasta osittaista hoitorahaa. Viikoittainen työaika saa olla enintään 30 tuntia. Osittaisen hoitorahan määrä on 70 euroa kuukaudessa.

Oikeus Kelan osittaiseen hoitorahaan koskee myös perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opetukseen osallistuvan lapsen vanhempia sekä vanhempia, joiden lapsi osallistuu oppivelvollisena esiopetukseen. Vanhemmilla, joiden lapsi on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, on oikeus osittaiseen hoitorahaan myös lapsen kolmannen perusopetusvuoden ajalta. Osittaista hoitorahaa voidaan maksaa molemmille vanhemmille, vaikka heidän osittainen hoitovapaansa ajoittuisikin samalle ajanjaksolle. Vanhemmat eivät kuitenkaan voi hoitaa lasta yhtä aikaa, vaan toinen voi lyhentää työaikaansa esimerkiksi aamusta ja toinen illasta. Osittaista hoitorahaa maksetaan kerralla vain yhdestä lapsesta, vaikka tuen saamisen ehdot täyttyviä lapsia olisi perheessä useampiakin.

4.4 Päivähoito

(Päivähoitolaki ja -asetus, laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta)

Kunnalla on velvollisuus järjestää päivähoito kaikille alle kouluikäisille lapsille. Vammaisen ja pitkäaikaissairaana lapsen päivähoito voidaan järjestää myös päiväkodin erityisryhmässä, erityispäiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lisätietoja eri vaihtoehtoista saa sosiaalitoimesta kiertävältä erityislastentarhanopettajalta. Kunnallisen päivähoiton vaihtoehtona perhe voi hakea Kelasta lasten kotihoidon tukea tai yksityisen hoidon tukea.

4.5 Osittainen hoitovapaa

(Työsopimuslaki)

Vammaisen tai pitkäaikaisesti sairaan lapsen vanhemmilla on oikeus käyttää osittaista hoitovapaata siihen asti kun lapsi täyttää 18 vuotta, jos lapsi vaatii erityistä huoltoa tai hoitoa. Järjestelyistä tulee sopia työnantajan kanssa. Osittaista hoitovapaata voi käyttää työajan lyhentämiseen enintään 6 tuntiin päivässä tai keskimäärin 30 tuntiin viikossa. Työajan lyhennyksen osalta ei makseta palkkaa. Kela maksaa hoitorahaa lapsen 3. lukuvuoteen asti (ks. 4.1).

4.6 Koululaisten aamu- ja iltapäivähoito sekä loma-ajan hoito

(Päivähoitolaki, perusopetuslaki, vammaispalvelulaki ja -asetus)

Pitkäaikaissairaalle tai vammaiselle lapselle on mahdollista järjestää hoitoa aamulla ennen koulupäivän alkua, iltapäivällä koulupäivän jälkeen ja koulun loma-aikoina. Aamu- ja iltapäivätoimintaa toteutetaan eri tavoin. Sitä on tarjolla lähes kaikissa kunnissa perusopetuksen 1. ja 2. luokan oppilaille sekä erityisopetuksen oppilaille. Lisätietoja saa sosiaalitoimesta ja oppilaan koulusta.

Vammaisille lapsille on mahdollista hakea avustajaa opetustoimen kustantamana myös aamu- ja iltapäivätoimintaan. Jos kunta ei tarjoa aamu- ja iltapäivätoimintaa, on alle 10-vuotiaille lapsille mahdollista hakea päivähoiton kautta järjestettyä palvelua, vammaispalveluiden kautta henkilökohtaista apua taikka sosiaalihuollon kautta muuta palvelua.

4.7 Hoitoapua kotiin

(Sosiaalihuoltolaki)

Kunnan sosiaalitoimiston kotipalveluohjaajalta voi tiedustella tilapäistä hoitoapua kotiin ja hoidosta perittäviä maksuja. Lastenhoito apua voi tiedustella myös Mannerheimin lastensuojeluliitosta (www.mll.fi) ja Väestöliitosta (www.vaestoliitto.fi).

4.8 Tukihenkilö

(Lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki ja -asetus)

Erityistä tukea sosiaalisissa suhteissa, harrastustoimintaan osallistumisessa tai muussa vapaa-ajan vietossa tarvitsevalle kouluikäiselle lapselle ja nuorelle voidaan sosiaalitoimiston kautta järjestää vapaaehtoinen tukihenkilö. Tukihenkilölle maksetaan pieni palkkio ja kulukorvaus. Tukihenkilöä haetaan lastensuojelun tai vammaispalvelun sosiaalityöntekijältä.

4.9 Henkilökohtainen apu

(Vammaispalvelulaki ja -asetus, Päivähoitolaki, Perusopetuslaki)

Vaikeavammaisilla lapsilla on oikeus henkilökohtaiseen apuun silloin, kun he eivät ole vanhempien ja muiden huoltajiensa välittömän ja jatkuvan valvonnan ja hoivan tarpeessa ja voivat itse ainakin osittain tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan. Jos lapsen avun tarve edellyttää pääosin sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista jatkuvasti tai pitkäaikaisesti, on siihen vastattava muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja tukitoimien avulla. (Ks. luku 3.5). Lapsen palvelujen tarve kannattaa kartoittaa kokonaisvaltaisesti ja pyytää kunnan sosiaalitoimintaa laatimaan kattava palvelusuunnitelma (ks. luku 1.3.1). Päivähoitossa avustajan järjestää päivähoito ja koulussa opetustoimi.

4.10 Erityishoitoraha

(Sairausvakuutuslaki)

Kelan maksama erityishoitoraha korvaa huoltajan ansionmenetystä siltä ajalta, jona hän osallistuu alle 16-vuotiaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen. Kyseessä voi olla oma lapsi, avio- tai avopuolison lapsi tai ottolapsi. Myös henkilö, joka vanhemman tavoin hoitaa lasta, voi saada erityishoitorahaa.

Erityishoitorahaa myönnetään, jos lapsen hoitaja:

- osallistuu sairaalassa tai sairaalan poliklinikassa lapselle annettavaan hoitoon tai kuntoutukseen
- hoitaa lasta kotona välittömästi sairaalassa tai poliklinikassa annetun hoidon jälkeen
- osallistuu lakiin perustuvalla sopeutumisvalmennus- tai kuntoutuskurssille.

Erytyshoitorahan saaminen edellyttää, että lasta hoitava lääkäri on katsonut vanhemman osallistumisen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen tarpeelliseksi. Erytyshoitorahan saamisen edellytyksenä on, että henkilö on lapsen hoitoon osallistumisen takia estynyt tekemästä työtään.

Erytyshoitorahaa maksetaan saman sairauden perusteella enintään 60 arkipäivältä lasta kohden, mutta tämä enimmäisaika lasketaan erikseen sairaalahoidon ja kotihoidon ajalta. Erytyisen painavista lääketieteellisistä syistä erityishoitorahaa voidaan maksaa enintään 150 päivältä.

Erytyshoitorahan suuruus määräytyy sairauspäivärahan tapaan vanhempien tulojen perusteella. Erytyshoitorahaa on haettava 4 kuukauden kuluessa hoito- tai kuntoutusjakson alkamisesta Kelan toimistosta.

4.11 Lapsen terveydenhoidon kustannukset

(Kansanterveyslaki, asiakasmaksulaki, sairausvakuutuslaki)

Julkisen terveydenhuollon avosairaanhoidon lääkäripalveluista ei peritä maksuja alle 18-vuotiailta. Lasten sairaalahoidon julkisessa terveydenhuollossa on maksutonta 7 vuotuisen omavastuupäivän jälkeen.

Kohtuuttoman suureksi kasvavan maksurasituksen estämiseksi on tietyille asiakkaan maksettaviksi tuleville sosiaali- ja terveydenhuollon maksuille määrätty vuotuinen maksukatto. Perheen lasten julkisten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut voidaan laskea yhteen toisen vanhemman maksujen kanssa. (Ks. luku 6.3.)

Kaikista sosiaalipalvelujen asiakasmaksuista on mahdollista hakea alennusta / vapautusta perheen tulojen perusteella tai erityisten sosiaalisten tai taloudellisten syiden vuoksi. Alennusta haetaan siitä yksiköstä, jossa kyseinen asiakasmaksu on määritetty.

Sairausvakuutus korvaa osan yksityislääkärin palkkiosta, lääkärin määräämistä tutkimuksista ja hoidoista sekä lääkärin määräämistä lääkkeistä hyväksytyjen taksojen mukaan. Korvausta haetaan Kelasta. Kela korvaa myös matkakustannuksia lääkäriin sekä lääkärin määräämiin tutkimuksiin ja hoitoihin omavastuun ylittävältä osalta (ks. luku 6.1.5). Kela maksaa lisäksi yöpymisrahaa, mikäli matka edellyttää yöpymistä.

5 TOIMEENTULO

Anu Aalto, Pirkko Jantunen ja Heli Saloranta

5.1 Vammaistuki 16 vuotta täyttäneelle

(Vammaistukilaki ja -asetus)

16 vuotta täyttäneen vammaistuen tarkoitus on helpottaa selviytymistä jokapäiväisessä elämässä, työssä ja opiskelussa. Vammaistukea maksetaan 16 vuotta täyttäneelle sairaalle tai vammaiselle henkilölle, jonka toimintakyky on heikentynyt vähintään vuoden ajan.

Toimintakyvyn katsotaan heikentyneen silloin, kun sairaus tai vamma heikentää kykyä huolehtia itsestään, selviytyä välttämättömistä kotitaloustöistä tai selviytyä työ- ja opiskelutehtävistä. Lisäksi sairauden tai vamman tulee aiheuttaa haittaa, joka yleensä arvioidaan lääketieteellisin perustein, avuntarvetta, ohjauksen ja valvonnan tarvetta ja/tai erityiskustannuksia.

Vammaistuki maksetaan kolmeen ryhmään porrastettuna haitan, avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella. Vammaistuki on verotonta tuloa.

Perusvammainen tuki 85,59 e/kk: Jos sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuu olennaista haittaa ja jatkuvia erityiskustannuksia, saattaa olla oikeus perusvammainen tukeen. Erityiskustannuksia tulee olla vähintään perusvammainen tuen verran kuukautta kohden.

Korotettu vammaistuki 199,71 e/kk: Jos sairaudesta tai vammasta aiheutuu huomattavaa haittaa tai huomattavia erityiskustannuksia tai tarvetta säännölliseen ohjaukseen ja valvontaan tai tarvetta toisen henkilön antamaan apuun henkilökohtaisissa toiminnoissa, kotitaloustöissä ja asiointissa kodin ulkopuolella viikoittain, saattaa olla oikeus korotettuun vammaistukeen. Korotettua vammaistukea voidaan maksaa pelkkien erityiskustannusten perusteella, mutta erityiskustannuksia tulee olla ainakin maksettavan tuen verran.

Ylin vammaistuki 387,26 e/kk: Ylimpään vammaistukeen on oikeutettu vaikeasti vammaisen henkilö. Tuen voi saada myös sellainen hakija, joka tarvitsee runsaasti ohjausta tai valvontaa taikka päivittäin paljon toisen henkilön apua henkilökohtaisissa toiminnoissaan. Tuki voidaan myöntää myös erittäin huomattavien erityiskustannusten perusteella, jolloin niitä tulee olla vähintään ylimmän vammaistuen verran kuukausittain. Sokea, liikuntakyvytön tai varhaiskuuro hakija on aina oikeutettu ylimpään vammaistukeen.

Vammaistukea ei voida myöntää, jos saa Kelasta tai työeläkelaitoksesta vanhuuseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä, täyttä työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea tai yksilöllistä varhaiseläkettä tai vastaava etuutta ulkomailta, tapaturman tai liikennevahingon perusteella maksettavaa täyttä työkyvyttömyyseläkettä tai sellaista ansionmenetykskorvausta, jota maksetaan, kun liikennevahingon sattumisesta on kulunut vuosi. Vammaistukea ei voida myöntää myöskään henkilölle, joka saa maahanmuuttajan erityistukea.

Veroton vammaistuki voidaan myöntää takautuvasti enintään kuudelta kuukauden ajalta.

5.2 Eläkettä saavan hoitotuki

(Vammaisasetuslaki ja -asetus)

Eläkettä saavan hoitotuki on tarkoitettu tukemaan sairaan tai vammaisen eläkkeensaajan kotona asumista ja siellä tapahtuvaa hoitoa. Lisäksi se korvaa sairaudesta tai vammaisuudesta aiheutuvia erityiskustannuksia. Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Toimintakyvyn katsotaan olevan heikentynyt, kun sairaus tai vamma heikentää kykyä huolehtia itsestään (esim. peseytyä tai pukeutua), tehdä välttämättömiä kotitaloustöitä tai asioida kodin ulkopuolella. Lisäksi sairauden tai vamman pitää aiheuttaa säännöllistä avuntarvetta, ohjauksen tai valvonnan tarvetta takka jatkuvia erityisiä kustannuksia.

Eläkettä saavan hoitotukea voi saada täytettyään 16 vuotta. Sen saaminen edellyttää Suomessa asumista ja eläketulon tai sitä vastaavan tulon saamista. Eläkettä saavan hoitotuki maksetaan kolmeen ryhmään porrastettuna avuntarpeen, ohjauksen ja valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten määrän perusteella.

Perushoitotuki 57,32 e/kk: Vähintään viikoittainen tarve apuun henkilökohtaisissa toiminnoissa tai ohjauksen ja valvonnan tarve niissä oikeuttaa perushoitotukeen. Avun, ohjauksen tai valvonnan tarve pelkästään kotitaloustöissä tai asioiden hoidossa ei oikeuta hoitotukeen. Perushoitotukea voidaan myöntää myös erityiskustannusten perusteella, jos niitä on keskimäärin perushoitotuen verran kuukaudessa. Sokealla ja liikuntakyvyttömällä on aina oikeus vähintään perushoitotukeen.

Korotettu hoitotuki 142,70 e/kk: Jokapäiväinen aikaa vievää avun tarve useissa henkilökohtaisissa toiminnoissa (esim. syömisessä, pukeutumisessa ja peseytymisessä) tai säännöllinen ohjauksen ja valvonnan tarve synnyttää oikeuden korotettuun hoitotukeen. Korotettua hoitotukea myönnetään myös erityiskustannusten perusteella, jos sairaus tai vamma aiheuttaa niitä huomattavan määrän ja vähintään tuen verran kuukausittain.

Ylin hoitotuki 301,75 e/kk: Ympäri vuorokautinen tarve toisen henkilön hoitoon ja valvontaan oikeuttaa ylimpään hoitotukeen. Myös sitä voi saada myös erityisten kustannusten perusteella, jos niitä on vähintään ylimmän hoitotuen verran kuukausittain.

Henkilökohtaisilla toiminnoilla tarkoitetaan mm. pukeutumista, peseytymistä, liikkumista tai toimintoja, jotka liittyvät sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Veroton hoitotuki voidaan myöntää takautuvasti enintään kuuden kuukauden ajalta.

5.3 Sairauspäiväraha

(Sairausvakuutuslaki)

Kela maksaa sairauspäivärahaa 16 - 67-vuotiaalle hakijalle, jos hän ei sairautensa vuoksi kykene tekemään työtä ja on ollut työssä kolmen kuukauden aikana ennen työkyvyttömäksi tuloaan. Tämä koskee hakijaa, joka on ollut ansiotyössä, yrittäjänä, hoitamassa omaa talouttaan, opiskelemassa päätoimisesti, työttömänä työnhakijana, sapattivapaalla tai vuorotteluvapaalla.

Hakijalla on oikeus päivärahaan vasta, kun hänen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhtäjaksoisesti omavastuuajan, joka on sairastumispäivä ja yhdeksän seuraavaa arkipäivää. YEL-vakuutetulla yrittäjällä omavastuu-aika on neljä päivää.

Veronalaista päivärahaa maksetaan enintään 300 päivältä. Päivärahan suuruus määrittyy yleensä verotuksessa vahvistetun vuosityötulon mukaan, joten vuoden 2010 sairauspäiväraha lasketaan vuoden 2008 verotettujen työtulojen mukaan. Kela saa tiedon vuosityötuloista suoraan verottajalta.

Jos työnantaja maksaa työntekijälle sairausloman ajalta palkkaa, sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle.

Jos hakija ei ole ollut työssä kolmen kuukauden aikana ennen työkyvyttömäksi tuloaan päiväraha-oikeus alkaa sen jälkeen, kun työkyvyttömyys on jatkunut yhdenjaksoisesti 55 päivää. Päivärahan määrä on tällöin 22,04 euroa arkipäivältä.

Jos hakijan tulot ovat vuodesta 2008 kasvaneet vähintään 20 prosenttia, hän voi hakea päivärahaa niiden perusteella.

5.4 Osasairauspäiväraha

(Sairausvakuutuslaki)

Osasairauspäiväraha on tarkoitettu helpottamaan 16 – 67-vuotiaan henkilön työssä pysymistä ja sairausloman jälkeistä työelämään paluuta. Työhön voi palata osa-aikaisesti ja saada palkan lisäksi Kelan maksamaa osasairauspäivärahaa. Kyseessä on työntekijän ja työnantajan välinen vapaaehtoinen järjestely. Osasairauspäivärahaa voidaan maksaa heti sairausvakuutuslaissa säädetyn omavastuuajan jälkeen (sairastumispäivä ja sitä seuraavat 9 arkipäivää). Työterveyslääkäri arvioi onko osa-aikainen työhön paluu mahdollista terveyttä ja toipumista vaarantamatta.

Osa-aikatyötä koskeva sopimus voidaan tehdä aikaisimmillaan jo omavastuuajan jälkeen. Työntekijä voi sopia työnantajansa kanssa osa-aikaisesta työskentelystä vähintään kahden viikon (12 arkipäivää) ja enintään kolmen kuukauden (72 arkipäivää) ajaksi. Päivittäisen tai viikoittaisen työajan on vähennyttävä 40 – 60 prosenttia. Myös yrittäjä voi saada osasairauspäivärahaa. Osasairauspäivärahaa voidaan maksaa yhteensä 12 – 72 arkipäivän ajan kahden vuoden aikana.

5.5 Toimeentulotuki

(Toimeentulotukilaki)

Jos henkilön tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin, voi hänellä olla oikeus kunnan myöntämään toimeentulotukeen. Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto ja se on tarkoitettu väliaikaiseksi tukimuodoksi, kunnes henkilö saa hänelle kuuluvia ensisijaisia etuuksia.

Toimeentulotuki koostuu perustoimeentulotuesta ja täydentävästä toimeentulotuesta. Lisäksi kunnan tulee myöntää ehkäisevää toimeentulotukea päättämiensä perusteiden mukaan. Perustoimeentulotukena maksetaan kohtuulliset asumismenot, taloussähkö, kotivakuutus ja vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot.

Hakijalla on oikeus saada toimeentulotukipäätös seitsemän arkipäivän kuluessa. Tämä edellyttää, että hakemuksessa on kaikki päätöksenteossa tarvittavat selvitykset. Kiireellisessä tilanteessa toimeentulotukipäätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana päivänä.

5.6 Sosiaalinen luototus

(Laki sosiaalisesta luototuksesta)

Jotkut kunnat myöntävät osana omaa sosiaalitoimeaan pieniä lainoja. Sosiaalinen luotto on tarkoitettu pienituloiselle ja vähävaraiselle henkilölle, joilla ei ole eri syistä kuten muun muassa vakuuksien puuttumisen tai maksuhäiriömerkintöjen vuoksi, mahdollisuutta saada kohtuuhintaista lainaa esimerkiksi pankista. Sosiaalista luottoa on voitu myöntää kodin hankintoihin, pieniin asunnon muutostöihin, takuuvuokriin, työn edellyttämän auton tai työvälineiden ostoon, vuokra- ja osamaksurästeihin sekä muihin itsenäiseen selviytymiseen liittyviin menoihin. Mahdollisuutta sosiaaliseen luottoon voi tiedustella oman kunnan sosiaalitoimistosta.

5.7 Talous- ja velkaneuvonta

(Laki talous ja velkaneuvonnasta)

Jos henkilö tarvitsee apua maksu- ja velkaongelmien hoidossa, hän voi varata ajan oman kunnan talous- ja velkaneuvojalta. Neuvoja auttaa kokonaistilanteen kartoittamisessa, sovintoratkaisuehdotusten laatimisessa, velkajärjestelyhakemusten ja maksuohjelman laatimisessa ja tarkistamisessa. Neuvoja kertoo myös tarvittaessa muista tukipalveluista ja voi olla mukana sovintoneuvotteluissa velkojien kanssa. Neuvonta on maksutonta. Yhteystiedot Kuluttajaviraston sivuilta:

www.kuluttajavirasto.fi. Velkaneuvontaa saa myös Takuusäätiöstä (www.takuusaatio.fi).

5.8 Eläkkeet

(Kansaneläkelaki ja -asetus, työeläkelait)

5.8.1 Eläkejärjestelmä

Suomen eläketurva koostuu kahdesta toisiaan täydentävästä järjestelmästä: asumisaikaan perustuvasta kansaneläkkeestä sekä omaan työhön ja yrittäjyyteen perustuvasta ansioläkkeestä. Kansaneläkettä maksetaan vain silloin, mikäli ei ole oikeutta ansioläkkeeseen tai sen määrä on vähäinen.

Eläkejärjestelmään kuuluvat seuraavat eläkkeet:

- Vanhuuseläke 63 - 68-vuotiaasta alkaen. Kansaneläkkeen vanhuuseläkeikä on edelleen 65 vuotta.
- Varhennettu vanhuuseläke 62-vuotiaana.
- Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki (kansaneläkkeenä 16 - 64-vuotiaana, työeläkkeenä 18 - 62-vuotiaana).
- Ansoeläkkeenä myös osatyökyvyttömyyseläke.
- Yksilöllinen varhaiseläke (vain ennen vuotta 1944 syntyneille).
- Työttömyyseläke (vain v. 1950 ja aiemmin syntyneet 60 - 64-vuotiaat pitkäaikaistyöttömät)
- Osa-aikaeläke vain ansoeläkkeenä: vuonna 1947 ja myöhemmin syntyneet 58 - 67-vuotiaana sekä vuonna 1946 ja aikaisemmin syntyneet 56 - 64-vuotiaana.
- Perhe-eläkkeet (lesken ja lapsen eläkkeet).

5.8.2 Kuntoutustuki

(Kansaneläkelaki, laki kansaneläkelain voimaanpanosta, työeläkelait)

Kuntoutustuki on ansiomenetykskorvaus, joka vastaa entistä määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä. Sitä voi saada joko kansaneläke- tai ansoeläketurvan kautta. Se myönnetään määräaikaisena hakijan hoidon ajaksi tai kuntoutumisen edistämiseksi ja työhön paluun tukemiseksi tilanteissa, joissa sairauspäiväraha-kaus ei ole ollut riittävä työkyvyn palautumiseen. Kuntoutustuen edellytyksenä on, että hakijalle on laadittu hoito- tai kuntoutussuunnitelma, joka sisältyy lääkärinlausuntoon. Kuntoutustuki voidaan myöntää myös hoito- ja kuntoutussuunnitelman valmistelun ajaksi.

Kuntoutustuen määrä vastaa täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jos työkyky on alentunut vähintään 3/5 eli 60 prosenttia. Työeläkelaitoksen kuntoutuspäätöksen saaneelle asiakkaalle maksetaan eläkkeen määrä korotettuna 33 prosentilla aktiivisen kuntoutuksen ajalta. Kansaneläkkeenä maksettua kuntoutustukea saava voi saada eläkkeen saajien kuntoutusrahaa kuntoutuksen ajalta.

Osakuntoutustuki voidaan myöntää, jos työkyky on alentunut vähintään 40 prosenttia. Se voidaan myöntää työhön paluun tukemiseksi myös, jos täysi työkyvyttömyyseläke lakkautetaan tai kuntoutustuki päättyy. Se on osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen.

Kuntoutustuki on mahdollista jättää lepäämään yhdenjaksoisesti vähintään 3 kuukauden ja enintään 2 vuoden ajaksi.

5.8.3 Kelan työkyvyttömyyseläke

(Kansaneläkelaki, laki kansaneläkelain voimaanpanosta)

Kansaneläkelain mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen on oikeus henkilöllä,

- jonka muut eläkkeet ja korvaukset jäävät alle pienimpään kansaneläkkeeseen oikeuttavan tulorajan (12 903 – 14 488 euroa/vuosi).
- joka täyttää erikseen säädetyt Suomessa asumista koskevat vaatimukset
- joka on 16 - 64-vuotias
- jonka sairaus, vika tai vamma estää kohtuullisen toimeentulon turvaavan työnteon tai työkentelyn omassa taloudessa taikka joka on pysyvästi sokea, liikuntakyvytön tai avuton.

Työkyky arvioidaan yleensä lääkärinlausunnon perusteella. Hakijan ikään, ammattiin, koulutukseen, asuinpaikkaan ja mahdollisuuksiin saada ammattitaitoaan vastaavaa työtä kiinnitetään arvioinnissa myös huomiota. Jos hakija on täyttänyt 60 vuotta, eläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan myös työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta.

Kansaneläkkeenä maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen suuruus vaihtelee 6,21 eurosta 584,13 euroon (yksinäinen henkilö) ja 518,12 euroon (avio- tai avoliitossa oleva henkilö) kuukaudessa. Työ- ja virkaeläkkeet, leskeneläke sekä eläkkeisiin rinnastettavat muut jatkuvat ansionmenetyskorvaukset vähentävät kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä. Eläkkeen suuruuteen vaikuttaa myös avio- tai avoliitto. Jos eläkkeet ja korvaukset ylittävät laissa säädetyt tulorajat 1075,30 (avio- tai avoliitossa) tai 1207,38 (yksinäinen henkilö) euroa kuukaudessa, kansaneläkettä ei makseta.

5.8.4 Työkyvyttömyyseläke ansioeläkkeenä

(Työeläkelait)

Työkyvyttömyyseläkkeen voi saada työntekijä, jolla on työkykyä alentava sairaus, vika tai vamma ja jonka työkyvyn voidaan siksi arvioida myös jo kulunut aika huomioon ottaen olevan alentunut. Terveystilan lisäksi eläkeoikeutta ratkaistaessa otetaan huomioon henkilön kyky hankkia ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, johon hänen kohtuudella voidaan olettaa kykenevän. Ratkaisussa otetaan huomioon myös henkilön koulutus, aiempi toiminta, ikä, asumisolosuhteet ja muut niihin verrattavat seikat. Arvioinnissa painotetaan 60 vuotta täyttäneellä henkilöllä myös työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta.

Työkyvyttömyyseläke karttuu työssäoloajasta ja työtulosta. Usein siihen liittyy myös tulevan ajan oikeus eli eläkeiän täyttymiseen jäljellä oleva aika. Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa yleensä vasta 300 arkipäivän sairauspäiväraajakson päätyttyä ja kuntoutustarpeen selvittämisen jälkeen. Se maksetaan, jos työkyvyn aleneminen on ainakin 3/5. Eläkettä voidaan maksaa takautuvasti enintään vuoden ajalta.

Osatyökyvyttömyyseläke maksetaan silloin, jos työkyky on alentunut vähintään 2/5.

Oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen on mahdollista hakea ennakkopäätös. Se pääsääntöisesti sitoo eläkelaitosta noin kymmenen kuukauden ajan. Näin työntekijälle jää aikaa neuvotella työnantajan kanssa osa-aikatyön tekemisen mahdollisuudesta. Osatyökyvyttömyyseläke on puolet täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä. Pysyvästi sokeita, liikuntakyvyttömiä ja kansaneläkelain mukaisesti pysyvästi avuttomia henkilöitä pidetään aina työkyvyttöminä ja eläkkeeseen oikeutettuina, vaikka he olisivat ansiotyössä.

5.8.5 Eläkkeiden lepäämään jättäminen

(Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä, kansaneläkelaki, työeläkelait)

Sekä kansaneläkkeen että työeläkkeen lisäksi voi ansaita 600 euroa kuukaudessa. Jos ansiot ovat suuremmat voi eläkkeen voi jättää lepäämään enintään kahdeksi vuodeksi.

Kansaneläkelain mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä oleva voi jättää eläkkeensä lepäämään vähintään kolmen kuukauden ja enintään kahden vuoden ajaksi, jos hän ryhtyy ansiotyöhön ja ansaitsee kuukaudessa yli 600 euroa. Lepäämässä olevaa eläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen, jos työnteko lakkaa tai ansiotulot jäävät alle 600 euron.

Eläkkeensä lepäämään jättävälle henkilölle maksetaan ylintä vammaistukea 387,20 euroa enintään 24 kuukauden ajan. Vammaistuki maksetaan vain niille, jotka ovat eläkkeellä ollessaan saaneet eläkettä saavan hoitotukea. Vaikka eläke olisi lepäämässä, henkilö kuuluu edelleen eläkkeensaajan asumistuen piiriin.

Myös työeläkkeen ja osatyökyvyttömyyseläkkeen saajat voivat jättää eläkkeensä lepäämään. Kela maksaa vammaistukea myös työeläkkeen ollessa lepäävänä.

5.8.6 Eläkkeellä olevan oikeus ansiotuloihin

(Kansaeläkelaki, työeläkelait)

Eri eläkelajeissa on omat säännöksensä ansiotyön tekemisestä eläkkeellä oltaessa. Jos eläkkeellä ollessaan aikoo ansiotyöhön, on siitä ilmoitettava eläkelaitokselle ja pyydettyä yksilökohtainen selvitys siitä kuinka paljon eläkkeen ohella voi ansaita. Eräissä työeläkkeissä on tarkat euromäärät, joita eläkkeensaajan ansiotulot eivät saa ylittää. Tulorajojen ylittyessä eläke voidaan lakkauttaa. Työeläkelaitokselle on aina myös ilmoitettava muutoksista työkyvyssä.

6 SAIRAANHOIDON MAKSUT JA KORVAUKSET

Marja-Liisa Nuotio ja Tarja Pajunen

6.1 Kelan sairaanhoitokorvaukset

(Sairausvakuutuslaki, kaksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista)

6.1.1 Yksityislääkärin palkkio, tutkimus ja hoito

Asiakas maksaa aina itse osan yksityislääkärin ja -hammaslääkärin palkkioista, hammashoidon kuluista sekä tutkimuksen ja hoidon kuluista. Kelan korvaus maksetaan valtioneuvoston asetuksella säädettyjen korvaustaksojen perusteella. Lääkärinpalkkioissa korvaus on 60 % Kelan taksasta. Tutkimuksista ja hoidoista korvaus on 75 % taksasta omavastuun (13,46 €) ylittävältä osalta. Taksaluettelo on nähtävillä Kelan verkkosivuilla www.kela.fi. Sairaanhoitokorvaus on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun maksu on suoritettu.

Yksityisen hammaslääkärin tekemä tutkimus ja ehkäisevä hoito korvataan vain kerran kalenterivuodessa. Yksityisen suuhygienistin ohjaus ja hoito korvataan, jos se on yksityisen hammaslääkärin määräyksellä tehtävää.

Kelan sairaanhoitokustannusten korvaus maksetaan nykyisin lähes aina suorakorvausmenettelyllä palvelunantajalle.

6.1.2 Yksityissairaalan hoitokustannukset

Osasta yksityissairaalan hoitokustannuksista saa sairausvakuutuskorvausta. Sairausvakuutuskorvausta ei kuitenkaan saa esimerkiksi yksityisten laitosten toimistomaksuista, leikkaussalimaksuista, hoitopäivä- tai poliklinikkamaksuista, eikä ennaltaehkäisevän hoidon maksuista.

6.1.3 Lääkärintodistukset

Yleensä lääkärintodistukset ovat maksullisia eikä niistä saa korvausta. Tiettyjen lääkärinlausuntojen palkkioista voi kuitenkin anoa Kelasta korvausta. Tällaisia ovat yksityislääkärin kirjoittamat lausunnot lääkekorvaus- tai sairauspäivärahaa varten ja todistukset, jotka Kela on pyytänyt lisäselvityksiä varten. (Ks. myös luku 6.3.6.)

6.1.4 Lääkekustannusten korvaukset

(Sairausvakuutuslaki, Lääkelaki)

Kelasta voi hakea korvausta lääkkeistä, perusvoiteista ja kliinisistä ravintovalmisteista, joita lääkäri on määrännyt sairauden hoitoon. Kelan korvauksen saa yleensä jo apteekissa esittämällä Kela-kortin. Kela voi korvata lääkärin määräämiä lääkkeitä vain, jos lääkkeiden hintalautakunta on vahvistanut lääkkeelle korvattavuuden ja kohtuullisen tukkuhinnan. Markkinoilla on myös reseptilääkkeitä, joista ei saa sairausvakuutuskorvausta.

Kela korvaa vain tarpeellisia lääkekustannuksia. Edellytyksenä on, että lääkettä käytetään annostusohjeen mukaisesti. Lääkkeitä korvataan enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan ja mahdollisimman edullisina pakkauskokoina. Jos lääkkeitä tarvitaan pidemmäksi ajaksi kuin kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, tulee ottaa yhteyttä Kelaan. Lääkekuuluja ei korvata, jos lääkkeet on määrätty terveydentilan ylläpitämiseksi tai sairauden ehkäisemiseksi.

Lääkeostoista maksetaan korvauksia kolmessa eri korvausryhmässä. Korvaukset maksetaan prosenttiosuutena lääkkeen hinnasta. Korvausta ulkomailla syntyneistä lääkekuuluista voi joissakin tapauksissa anoa jälkikäteen Kelasta. Lisätietoa luvuissa 10.1 – 10.2.

6.1.4.1 Korvausryhmät

Peruskorvattavuus: Reseptilääkkeiden peruskorvaus on 42 prosenttia. Suurin osa reseptilääkkeistä kuuluu tähän korvausryhmään.

Eryityskorvattavuus: Jos sairaus on vaikea ja pitkäaikainen, voi Kelasta anoa erityiskorvattavuutta lääkeshoidolle. Eryityskorvattavuutta haetaan lääkärin kirjoittamalla B-lausunolla. Mikäli erityiskorvattavuus myönnetään, toimitetaan hakijalle uusi Kela-kortti, jossa on merkintä korvattavuusoikeudesta. Eryityskorvattavuus myönnetään niistä lääkkeistä, jotka on ostettu sen jälkeen, kun B-lääkärinlausunto on saapunut Kelan toimistoon. Korvauksen saaminen ja korvausluokka määräytyvät sairauden ja sen vaikeusasteen mukaan.

Peruskorvaus	42 prosenttia lääkkeen hinnasta
Alempi erityiskorvaus	72 prosenttia lääkkeen hinnasta
Ylempi erityiskorvaus Omavastuu	100 prosenttia Koskee vain 100 prosentin korvausluokkaan kuuluvia lääkkeitä. Samalla kertaa ostetusta lääkkeestä maksetaan 3 euron omavastuu.

6.1.4.2 Rajoitetusti peruskorvattavat lääkkeet

Osa kalliista lääkkeistä on rajoitetusti peruskorvattavia. Tämä tarkoittaa sitä, että tietyille potilaille tietyissä sairauksissa näillä lääkkeillä on merkittävä hoidollinen arvo. Näissä erityistapauksissa peruskorvattavuutta tulee hakea erillisellä B-lääkärinlausunnolla.

Oikeuden perus- tai erityiskorvattavuuteen voi tietyissä sairauksissa saada erityisehdoin reseptimerkinnällä.

6.1.4.3 Lääkevaihto ja viitehintajärjestelmä

Lääkärin määräämä lääke voidaan apteekissa vaihtaa halvempaan vastaavaan valmisteeseen. Vaihto tehdään sellaisten lääkevalmisteiden kesken, jotka sisältävät samaa lääkeainetta ja ovat teholtaan ja turvallisuudeltaan vastaavia. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea vahvistaa luettelon keskenään vaihtokelpoisista valmisteista. Lääkevalmistetta ei vaihdeta, jos lääkäri kieltää vaihdon reseptimerkinnällä.

Lääkkeiden korvattavuuteen vaikuttaa viitehintajärjestelmä. Se koostuu viitehintaryhmistä, jotka muodostuvat keskenään vastaavista, samaa lääkeainetta sisältävistä korvattavista lääkevalmisteista. Viitehintaryhmälle asetettava viitehintaa on korkein hinta, jonka perusteella ryhmään kuuluvalla lääkkeelle maksetaan korvaus. Viitehintaa asetetaan 1,50 euroa ryhmän edullisimman valmisteen hintaa korkeammaksi, jos edullisimman valmisteen hinta on alle 40 euroa ja kaksi euroa korkeammaksi, jos edullisimman valmisteen hinta on 40 euroa tai enemmän. Jos henkilö ostaa lääkevalmisteen, jonka hinta on enintään viitehinnan suuruinen, maksetaan korvausta (100, 72 tai 42 prosenttia) koko lääkkeen hinnasta. Jos hän ostaa viitehintaa kalliimman lääkkeen, joutuu itse maksamaan viitehinnan ja lääkkeen hinnan välisen erotuksen.

Lääkäri voi hoidollisin tai lääketieteellisin perustein kieltää lääkkeen vaihdon edullisempaan valmisteeseen tekemällä siitä merkinnän reseptiin. Tällöin potilas saa korvauksen lääkärin määräämästä lääkkeestä ja koko summa kartuttaa vuotuista lääkkeiden maksukattoa.

Myös henkilö itse voi kieltää lääkkeen vaihdon. Tällöin hän saa korvauksen viitehinnan mukaan ja maksaa itse todellisen hinnan ja korvauksen välisen erotuksen. Erotus ei kartuta lääkkeiden vuotuista omavastuuosuutta.

Epilepsian hoitoon määrätyt lääkkeet ovat lääkevaihdon ulkopuolella.

6.1.4.4 Annosjakelu

Annosjakelulla tarkoitetaan sitä, että lääkkeet voi ostaa joistakin apteekeista kerta-annoksiin pakattuina. Annosjakelusta peritään palkkio. Annosjakelusta perittävästä palkkiosta korvaus on 42 prosenttia (enintään kolmen euron suuruisesta jakelupalkkiosta) viikon lääkkeistä. Omavastuuosuus ei kerrytä vuotuista lääkekattoa.

Mikäli henkilö on yli 75-vuotias ja käytössä olevia annosjakeluun soveltuvia (tabletteja ja kapseleita) korvattavia lääkkeitä on vähintään kuusi, voi Kela korvata osan palkkiosta. Mikäli lääkäri katsoo annosjakelun tarpeelliseksi, hän tekee siitä merkinnän lääkemääräykseen.

6.1.4.5 Lääkekustannusten maksukatto

Reseptilääkkeiden kustannuksilla on vuotuinen kattosumma. Oikeus lisäkorvaukseen syntyy, jos saman kalenterivuoden aikana korvatuista lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista maksetut omavastuuosuudet ylittävät 672,70 euroa. Vuotuisen omavastuuosuuden täytyttyä potilas maksaa 1,50 euroa/lääke ja Kela korvaa loput lääkkeen hinnasta.

Maksukattoa eivät kartuta lääkkeet, joista ei saa sairausvakuutuskorvausta. Mikäli lääke kuuluu viitehintaryhmään ja on viitehintaa kalliimpi, ei viitehinnan ylittävä osuus kartuta maksukattoa (ks. luku 6.1.4.3.)

Kela seuraa lääkkeitä apteekista saatujen tietojen perusteella. Kun omavastuuraja on ylittynyt, Kela lähettää tästä tiedon ja samassa kirjeessä erillisen ilmoituksen, joka on esitettävä apteekissa Kela-kortin lisäksi. Tällöin lisäkorvauksen saa suoraan apteekista. Lisäkorvausta voi hakea kuitteja vastaan myös jälkikäteen Kelasta viimeistään kuuden kuukauden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jonka aikana kattosumma on täyttynyt. Kuitit lääkkeitä on hyvä säilyttää tai merkittyä lääkkeitä apteekkien myymään miinuskirjaan.

6.1.5 Matkakustannusten korvaukset ja maksukatto

Kela korvaa sairauden ja kuntoutuksen vuoksi tehtyjä matkakuluja. Korvausta voi hakea matkoista lääkäriin, lääkärin määräämään tutkimukseen tai hoitoon terveyskeskukseen, sairaalaan tai yksityiselle lääkäriasemalle. Kela maksaa yleensä korvauksen matkasta lähimpään lääkäriin, tutkimus- tai hoitolaitokseen halvimman kulkuneuvon mukaan. Kela voi korvata myös taksilla tehdyn matkan, jos asiakkaan terveydentila tai puutteelliset liikenneolosuhteet sitä edellyttävät. Erikseen tehtyä lääkkeiden hakumatkaa apteekkiin ei korvata.

Jos matkan pituus julkiseen terveydenhuoltoon tai Kelan kuntoutukseen yleisillä kulkuneuvoilla tai omalla autolla on alle 50 km riittää, että Kelaan toimitetaan pelkkä matkakorvaushakemus.

Jos matka tehdään taksilla tai muulla erityiskulkuneuvolla tulee korvaushakemuksen liitteenä olla kuitti ja hoitopaikan perustelu ajoneuvon tarpeesta. Sama koskee omalla autolla tehtyjä yli 50 km:n matkoja. Oman auton käytön kustannuksista on mahdollista saada korvausta 0,20 euroa/kilometri.

Terveydenhuollon ammattilainen voi kirjoittaa taksin tai erityiskulkuneuvon käyttöön oikeuttavan todistuksen julkiseen terveydenhuoltoon tehtäviä matkoja varten. Se voidaan kirjoittaa kertamatkalle, määrääjäksi tai toistaiseksi.

Matkat yksityiseen terveydenhuoltoon korvataan vain mikäli tutkimus tai hoito on sairausvakuutuksesta korvattavaa.

Joillakin alueilla on Matkapalvelukeskus, joka yhdistelee taksimatkvoja. Aina kun on mahdollista, tulisi samaan suuntaan matkustavien asiakkaiden matkustaa samalla taksilla. Jos asuinalueella on Matkapalvelukeskus, saa ohjeet matkan tilaamisesta sairaalan kutsukirjeessä. Matkapalvelusta saa lisätietoa kunnista. Vaikeavammaisen lääkinnällisen kuntoutuksen matkoissa ei kuitenkaan matkojen yhdistelyä sovelleta.

6.1.5.1 Matkakorvaus kuntoutusmatkoista

Matkat Kelan kuntoutukseen korvataan Kelan tekemän kuntoutuspäätöksen perusteella. Matkakorvaushakemukseen liitetään kurssin osallistumistodistus.

Muille kuten esimerkiksi järjestöjen toteuttamille sopeutumisvalmennuskursseille matkat korvataan, jos kurssille on hakeuduttu lääkärin kirjallisella läheteellä, jossa on lääkärin suositus kurssille ha- keutumisesta. Edellytyksenä on myös, että kurssiohjelmassa on lääkärin tai sairausvakuutuslaissa tarkoitetun muun terveydenhuollon ammattihenkilön (sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kättilö, fy- sioterapeutti, laboratoriohoitaja, erikoishammasteknikko tai psykologi) antamaa hoitoa, tutkimusta tai hoidon opastusta. Matkakorvaushakemuksen liitteenä tulee olla kurssiohjelma ja osallistumisto- distus, jossa on kurssin järjestäjän merkintä siitä, kenen lääkärin läheteeseen sopeutumisvalmen- nuskurssi perustui ja kopio kuntoutuspäätöksestä.

6.1.5.2 Saattaja

Jos matkan aikana tarvitaan välttämättä saattajaa, myös hänen matkakuluista voi saada korvausta. Edellytyksenä on, että hoitohenkilökunta on katsonut saattajan tai perheenjäsenen hoitoon osallis- tumisen tarpeelliseksi sairauden perusteella. Mikäli saattajan tarve on ilmeinen (esim. lapsi on asiakas), ei erillistä selvitystä tarvita. Saattaja hakee korvausta aina saatettavan henkilön nimissä.

Potilaan ja hänen saattajansa matkat korvataan yleensä sen mukaan, mitä matka olisi tullut mak- samaan halvinta matkustustapaa käyttäen (yleensä junalla tai linja-autolla). Muu matkustustapa kuten oma auto, tulee erikseen perustella terveydenhuollosta saatavalla todistuksella.

6.1.5.3 Matkakustannusten katto

Sairauden tai kuntoutuksen vuoksi tehtyjen matkojen omavastuuosuus on 9,25 euroa yhteen suuntaan tehdyiltä matkalta. Vuotuinen omavastuuosuusien katto on 157,25 euroa. Se on yhteinen sekä sairauden että kuntoutuksen vuoksi tehdyille matkoille. Jos omavastuuosuudet ylittävät kalenterivuoden aikana vuotuisen omavastuuosuuden, Kela korvaa ylittävän osan kokonaan. Kela seuraa vuotuisen omavastuuosuuden täyttymistä ja lähettää sen täytyttyä matkakustannusten omavastuukortin.

Myös omavastuuta halvemmat, tarpeelliset matkakulut kartuttavat vuotuista kattosummaa, joten kaikki matkakuitit kannattaa säästää. Matkakustannukset voivat olla henkilön omia, hänen saattajansa tai perheenjäsenen kustannuksia. Korvausta tulee hakea kuuden kuukauden kuluessa matkan maksamisesta. Mikäli autoilija (tai kuljetuspalvelun tuottaja) on tehnyt Kelan kanssa valtakirjasopimuksen (ks. luku 6.1.5.5), asiakkaan ei tarvitse maksaa matkan omavastuuosuutta silloin, kun asiakkaalla on esittää vuosiomavastuukortti autoilijalle. Mikäli kuljettaja perii omavastuun, voi matkakuluista hakea korvausta Kelasta.

6.1.5.4 Yöpyminen

Kelasta voi hakea yöpymisrahaa, jos matkalla joudutaan yöpymään tutkimuksen, hoidon, kuntoutuksen tai liikenneolosuhteiden takia. Sitä voi saada enintään 20,18 euroa vuorokaudessa. Yöpymisskustannusten maksamisesta tulee esittää kuitti. Yöpymisraha ei kerrytä vuotuista matkakustannusten omavastuukattoa.

6.1.5.5 Valtakirjasopimusmenettely

Asiakas voi valtuuttaa kuljetuspalvelun tuottajan kuten esimerkiksi taksin, hakemaan puolestaan sairausvakuutuksen matkakorvausta allekirjoittamalla valtakirjan. Tällöin hän maksaa yhdensuuntaisesta kyydistään omavastuuosuuden 9,25 €. Menettely edellyttää, että kuljetuspalvelun tuottaja on tehnyt asiasta valtakirjasopimuksen Kelan kanssa.

6.2 Kelan sähköinen asiointipalvelu

Kelan sähköisessä asiointipalvelussa (www.kela.fi/asiointi) voi seurata sairaanhoitokorvauksien ja hakemusten käsittelyä. Tiedoissa näkyvät kaikki korvaukset, jotka on maksettu hakijalle itselle, terveydenhuollon palvelujen tuottajalle (esim. yksityiset lääkäriasemat) tai muulle saajalle. Asiointipalvelussa voi seurata myös lääkekustannusten ja matkojen vuotuisen omavastuuosuusien täyttymistä. Palvelusta näkee, paljonko hakijalle tai kuljetuspalvelun tuottajalle on maksettu matkakorvauksia. Palveluun kirjaututaan verkkopankkitunnuksilla tai sähköisellä henkilökortilla. (Ks. luku 1.5 Hakeminen ja päätöksenteko.)

6.3 Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon maksut ja maksukatto

(Laki ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, erikoissairaanhoitolaki, kansanterveyslaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista eli asiakasmaksulaki, perustuslaki, potilaslaki, sosiaalihuoltolaki)

6.3.1 Terveyskeskusmaksut

Terveyskeskuksen kertamaksu voi olla enintään 13,70 euroa ja se voidaan periä kolmelta käyntikerralta kalenterivuodessa. Vaihtoehtona kertamaksulle on vuosimaksu, joka on enintään 27,40 euroa kalenterivuodessa. Terveyskeskuksessa ei peritä maksua neuvolakäynneistä, käynnistä terveydenhoitajan vastaanotolla eikä laboratorio- tai röntgentutkimuksissa.

Terveyskeskuksen päivystyskäynniltä voidaan periä enintään 18,80 euroa. Päivystysmaksu voidaan periä arkisin klo 20 - 8 välillä sekä lauantaisin, sunnuntaisin ja pyhäpäivinä. Maksu voidaan periä myös vuosimaksun maksaneelta tai henkilöltä, joka on käynyt 3 kertaa vastaanotolla.

Alle 18-vuotiailta ei peritä maksua terveystieteiden tutkimuskeskuksen antamista avopalveluista (esimerkiksi käynti lääkärin vastaanotolla tai hammashoidossa).

6.3.2 Kunnallinen hammashoito

Hammashoidosta peritään perusmaksu, jonka summa määräytyy hoidon antajan koulutuksen mukaan. Esimerkkejä perusmaksuista:

- suuhygienisti 7,50 euroa
- hammaslääkäri 9,60 euroa
- erikoishammaslääkäri 13,90 euroa.

Lisäksi suoritetuista toimenpiteistä peritään aina erillinen maksu niiden laadun ja laajuuden mukaan.

6.3.3 Sairaalamaksut

Sairaalat voivat periä maksun poliklinikkakäynnistä, päiväkirurgisesta toimenpiteestä, hoitopäivältä, sarjahoidosta ja kuntoutuksesta.

Sairaalan poliklinikkamaksu on enintään 27,40 euroa käynniltä. Päiväkirurgisesta toimenpiteestä voidaan periä enintään 89,90 euroa. Päiväkirurgian maksun lisäksi voidaan periä hoitopäivämaksu silloin, kun potilas joutuu ennalta suunnittelemattomasti jäämään hoitoon yön yli komplikaation tms. vuoksi.

Sairaalan hoitopäivä maksaa 32,50 euroa. Psykiatrisessa sairaalassa maksu on 15 euroa, psykiatrian poliklinikalla käynneistä ei peritä maksua. Päivä- tai yöhoito sairaalassa maksaa enintään 15 euroa vuorokaudessa.

Vuodeosastohoidosta voidaan alle 18-vuotiaalta periä hoitopäivämaksu sekä terveystieteiden tutkimuskeskuksessa että sairaalassa enintään 7 päivältä kalenterivuodessa. Sairaalan poliklinikkakäynnistä peritään maksu myös alle 18-vuotiailta.

6.3.4 Sarjahoito ja kuntoutushoito

Sarjahoito maksaa enintään 7,50 euroa hoitokerralta. Maksun voi periä enintään 45 käynnistä kalenterivuodessa. Sarjahoitoa ovat muun muassa jatkuva dialyysihoito, säde- tai sytostaattihoito ja lääkinnällinen kuntoutus.

Kuntoutushoidosta voidaan periä enintään 11,30 euroa hoitopäivältä, kun vammaisen tai kehitysvammaisen saa kuntoutushoitoa laitoksessa.

6.3.5 Pitkäaikainen laitoshoido

Pitkäaikaisesta laitoshoidosta peritään enintään 85 prosenttia hoidettavan nettotuloista. Jos laitoshoidossa olevalla on kotona asuva pienituloisempi puoliso, maksu on 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista nettotuloista. Tuloista on jäätävä vähintään 97 euroa kuukaudessa henkilön omaan käyttöön.

6.3.6 Lääkärintodistukset

Lääkärintodistuksesta ei peritä julkisessa perusterveydenhuollossa maksua silloin, kun todistus liittyy hoitoon (sairauslomatodistus työnantajalle). Maksua ei saa periä myöskään nuorison terveys-todistuksesta, joka on koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon käyntien yhteydessä kerättyihin tietoihin perustuva terveystodistus. Muut lääkärintodistukset ovat maksullisia. Ajokortin saamiseksi tarvittavan lääkärintodistuksen maksu on enintään 40,70 euroa ja muiden maksullisten todistusten enimmäismaksu on 33,80 euroa. (Ks. myös luku 6.1.3.)

6.3.7 Sakkomaksu

Sakkomaksu voidaan periä käyttämättä ja peruuttamatta jääneestä palvelusta. Tällaisia ovat terveyskeskuslääkärin vastaanotto, erikoissairaanhoidon avohoidon käynti, hammashuollon käynti tai kallis kuvantamistutkimus (esimerkiksi röntgen-, ultraääni- tai magneettikuvaus tai tietokonetomografia). Maksu on enintään 33,80 euroa ja se voidaan periä 15 vuotta täyttäneiltä.

6.3.8 Kotipalvelu, kotisairaanhoito ja kotihoito

Kotipalvelun ja kotisairaanhoidon maksut määräytyvät sen mukaan, onko hoito tilapäistä vai jatkuvaa. Tilapäisestä kotipalvelusta voidaan periä kunnan päättämä kohtuullinen maksu kuitenkin enintään 13,70 euroa lääkärin tai hammaslääkärin suorittamasta kotikäynnistä ja enintään 8,70 euroa muun henkilön (esim. kodinhoitajan tai sairaanhoitajan) suorittamasta kotikäynnistä. (Ks. luku 3.1.3 ja 3.1.4.)

Jatkuvasta kotihoitosta peritään kuukausimaksu, joka määräytyy palvelun laadun, määrän ja saajan maksukyvyyn sekä perheen koon mukaan. Maksukykyä määriteltäessä otetaan huomioon palvelun saajan ja hänen kanssaan yhteistaloudessa elävän puolison tulot.

Kunnat voivat tarjota henkilölle palveluseteliä, jonka enimmäisarvo on 24 euroa tunnilta ja vähimmäisarvo on 7 euroa tunnilta tulorajat huomioonottaen. Setelillä voi itse hankkia tarvitsemansa kotipalvelun tai kotisairaanhoidon palvelut kunnan hyväksymältä palveluntuottajalta. Palvelusetelistä voi kieltäytyä. (Ks. luku 3.2.)

6.3.9 Kotisairaala

Kotisairaalahoido on lääkärijohtoista, hoitotiimin antamaa ympärivuorokautista kotihoitoa, joka korvaa laitoshoidon. Kotisairaalan hinnat selviävät oman kotikunnan terveystoimesta.

6.3.10 Hoitotarvikkeet

Kotona tapahtuvaan sairauden hoitoon on mahdollista saada erilaisia hoitotarvikkeita, kuten diabeetikon hoitovälineitä, sidetarpeita, avannetarvikkeita tai vaippoja. Hoitotarvikkeet ovat maksuttomia, kun ne ovat osa lääkärin antamaa ja valvomaa hoitoa ja niitä on oikeus saada yksilöllisen tarpeen mukaan.

6.3.11 Terveystodistuksen maksukatto

Julkisen terveydenhuollon maksuilla on vuotuinen maksukatto, joka on 633 euroa kalenterivuodessa. Maksukatto on henkilökohtainen, mutta perheen alle 18-vuotiailta perittävät maksut voi yhdistää toisen huoltajan maksuihin.

Maksukattoon lasketaan mukaan terveyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalvelut, fysioterapia, sarjahoito, sairaalan poliklinikkamaksut, päiväkirurgian maksu sekä lyhytaikaisen laitoshoidon

maksut niin terveydenhuollon kuin sosiaalihuollon laitoksissa. Maksukaton täytyttyä loppuvuoden avohoidon palvelut saa pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisen laitoshoidon hoitopäivämaksu alenee 15 euroon.

Maksukattoon ei lasketa mukaan hammashoidon, sairaankuljetuksen, lääkärintodistusten, yksityislääkärin läheteellä tehtävien laboratorio- ja kuvantamistutkimusten (esim. röntgen-, ultraääni- tai magneettikuvaus) maksuja eikä tulosidonnaisia maksuja.

Maksukaton täyttymistä on seurattava itse. Tätä varten voi pyytää terveystieteisestä tai sairaalasta seurantakortin. Alkuperäiset maksukuitit on kuitenkin säilytettävä, sillä ne on esitettävä tarvittaessa ennen kuin saa todistuksen maksukaton täyttymisestä. Todistuksen antaa terveystieteinen tai muu julkinen terveydenhuollon yksikkö.

7 KUNTOUTUS

Marja-Liisa Nuotio ja Tarja Pajunen

(Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta, erikoissairaanhoidolaki, kansanterveyslaki, hallintolaki, Kelan kuntoutuslaki ja kuntoutusasetus, laki julkisesta työvoimapalvelusta, laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä, laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta, laki Raha-automaattiyhdistyksen avustuksista, laki tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta, lastensuojelulaki, päihdehuoltolaki ja -asetus, raittiustyölaki ja -asetus, sotilasvammalaki, työeläkelait, vammaisetuslaki, vammaispalvelulaki ja -asetus)

7.1 Kuntoutuksen tavoitteista

Kuntoutuksella tähdätään toimintakyvyn ja työkyvyn paranemiseen tai säilymiseen ja mahdollisimman itsenäiseen selviytymiseen elämässä. Kuntoutus täydentää ja on osa lääketieteellistä hoitoa sekä muita työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja.

Tärkeä osa kuntoutumisprosessia on kuntoutujan aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen kuntoutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Kuntoutuja voi joutua hakemaan palveluja usealta eri taholta.

7.2 Kuntoutusjärjestelmästä

Kuntoutusjärjestelmä on monimutkainen ja hajanainen. Kuntoutusta järjestävät sosiaali- ja terveydenhuolto, Kela, vakuutus- ja työeläkelaitokset, opetustoimi, työhallinto ja työterveyshuolto. Lisäksi Raha-automaattiyhdistys rahoittaa järjestöjen toteuttamaa kuntoutusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten, työvoima- ja opetusviranomaisten sekä Kelan on tehtävä yhteistyötä paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Kuntoutuja tulee ohjata asianmukaisesti kuntoutuspalveluihin.

Määrärahoihin sidottua lakisääteistä kuntoutusta on esimerkiksi Kelan harkinnanvarainen kuntoutus sekä terveydenhuollon kuntoutus mukaan lukien lääkinnällinen kuntoutus. Myös kunnan sosiaalihuollon kuntoutus kuten muun muassa vammaispalvelulain mukaiset sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus, päihdekuntoutus ja sosiaalista toimintakykyä tukeva kuntoutus ovat niin ikään määrärahasidonnaisia. Samoin lakisääteistä, mutta määrärahasidonnaista kuntoutusta voidaan järjestää perus- ja ammatillisen opetuksen erityisopetuksen sekä työvoiman palvelukeskusten ja työhallinnon välityksellä.

Lakisääteistä, mutta määrärahoista riippumatonta kuntoutusta on Kelan ja työeläkelaitosten järjestämä ammatillinen kuntoutus, Kelan vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus, tapaturma- ja ammattitautilain, liikennevakuutus- ja sotilasvammalain mukainen kuntoutus.

7.3 Kuntoutusohjaus

Kuntoutusohjauksen tavoitteena on auttaa ja edistää pitkäaikaissairasta tai vammaista henkilöä ja hänen lähiympäristöään saavuttamaan mahdollisimman hyvä toimintakyky, hyvinvointi ja elämänhallinta. Kuntoutusohjaus on kuntoutujan ja hänen lähiyhteisönsä tukemista, neuvontaa, ohjausta sekä palveluista tiedottamista. Kuntoutusohjaajat työskentelevät useimmiten keskussairaaloissa. Kuntoutusohjaajat ovat yhdyshenkilöitä kuntoutujan ja hänen perheensä, hoitoon ja kuntoutukseen osallistuvien ammattihenkilöiden sekä eri palvelujärjestelmien välillä. Kuntoutusohjaus on asiakkaalle maksutonta.

7.4 Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma on kuntoutusta koossa pitävä työkalu. Se on lakisääteinen edellytys tiettyjä etuuksia tai palveluja haettaessa, mutta kuntoutussuunnitelma olisi tärkeä tehdä muulloinkin pitkäaikaissairaana tai vammaisen henkilön tulevaisuutta suunniteltaessa. Kuntoutussuunnitelma tehdään asiakkaan, omaisten ja kuntoutukseen osallistuvien ammattilaisten yhteistyönä. Se voidaan nivoa yhteen asiakkaan mahdollisen palvelusuunnitelmaan. (Ks. myös luku 1.3.1.)

Kuntoutussuunnitelmassa on määriteltävä nykytila, tavoite ja keinot, joilla suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin päästään. Kuntoutuksen tarve, tavoitteet, laatu, toteutus ja seuranta suunnitelmaan yhteistyössä hoitavan lääkärin ja kuntoutujan kanssa. Kuntoutuksen suunnittelussa on hyvä hyödyntää myös muiden ammattiryhmien osaamista. Kuntoutussuunnitelmaa tulee seurata ja arvioida määräajoin. Kuntoutujalla tulee olla selkeä käsitys siitä, kuinka suunnitelma etenee ja kenellä on vastuu sen eri vaiheiden toteutumisesta.

7.5 Kuntoutukseen hakeutuminen

Aloitteen kuntoutukseen hakeutumisesta voi tehdä asiakas itse, sosiaali- ja terveydenhuolto, työterveyshuolto, Kela, vakuutusyhtiö, TE-toimisto tai koulutoimi. Kuntoutushakemuksen liitteeksi tarvitaan B-lääkärinlausunto. Kelalta haettavan vaikeavammaisen kuntoutuksen hakemukseen tarvitaan liitteeksi lisäksi kirjallinen kuntoutussuunnitelma.

Pääosa kuntoutuspalveluista on maksuttomia. Osasta kuntoutuspalveluja, kuten terapioiden ja kuntoutuslaitosjaksoista voidaan periä asiakkaalta maksu.

7.6 Kuntoutusjärjestelmän pääpiirteet

Kuntoutuksen järjestäjä	Kohderyhmä	Tavoite	Kuntoutuksen keskeinen sisältö
terveydenhuolto	koko väestö	työ- ja toimintakyvyn parantaminen	työ- ja toimintakyvyn arviointi, kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävä tutkimus, apuvälinepalvelut, sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus, terapia- ja kuntoutusjaksot
vammaispalvelut, sosiaalihoolto	koko väestö	erityisesti sosiaalisen selviytymisen ja osallistumisen ylläpito ja kehittäminen	asumista, liikkumista ja tiedon-saantia edistävät palvelut ja taloudellinen tuki, henkilökohtainen avustaja, sosiaalinen kuntoutus, perhekuntoutus, työllistymistä tukeva toiminta
Kela	alle 65-vuotiaat vajaakuntoiset vaikeavammaiset	työelämään pääseminen tai siellä pysyminen työ- ja toimintakyvyn tukeminen	kuntoutustarpeen selvitys, kuntoutustutkimustyökokeilu, ammatillinen koulutus, ASLAK-kurssit, TYK-toiminta, psykoterapia avo- ja laitospääkuntoutus, apuvälineet opiskelussa ja työssä, koulutus, työhönvalmennus
tapaturma- ja liikennevakuutus VKK	työtapaturman, ammattitaudin tai liikenneturman vammauttamat henkilöt	tapaturman aiheuttaman menetyksen korvaaminen kuntoutuksen tarjoamin mahdollisuuksin	kuntoutuksen tarvetta ja mahdollisuuksia selvittävät tutkimukset, työ- ja koulutuskokeilut, työhönvalmennus, ammatillinen koulutus, vaikeavammaisten sosiaalisen suoriutumisen ja itsenäisyyden tukeminen (mm. apuvälineet, asunnon muutostyöt), elinkeinotuki
työeläkejärjestelmä, (VKK)	työeläkkeelle siirtyneet tai työkyvyttömyysuhanalaiset henkilöt	työelämässä jatkaminen tai sinne paluu	ammatillinen kuntoutus eri muodoissaan pääasiassa työolojen järjestelyjen, työkokeilun, työhönvalmennuksen ja uudelleen koulutuksen kautta
työhallinto	työttömät vajaakuntoiset työnhakijat, vajaakuntoiset henkilöasiakkaat	ammatillinen kehittyminen, työllistyminen tai työssä pysyminen	ammatinvalinta ja urasuunnittelu, työ- ja koulutuskokeilut, työhönvalmennus, työkokeilu työpaikalla, valmentava ja ammatillinen työvoimakoulutus, työolosuhteiden järjestelytuki, palkkatuet työnantajalle, starttiraha henkilöasiakkaalle
valtiokonttori	sotainvalidit ja sotaveteraanit sekä heidän puolisonsa	toimintakykyisyyden ja itsenäisen suoriutumisen tukeminen	avo- ja laitospääkuntoutus

Lähde: Kuntoutuskirja, Duodecim 2008

7.7 Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutus

Terveyskeskukset ja sairaalat vastaavat välittömästi sairaanhoitoon liittyvästä lääkinällisestä kuntoutuksesta. Lääkinällisen kuntoutuksen palveluja ovat esimerkiksi kuntoutustarvetta selvittävät tutkimukset, sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskurssit, fysioterapia, apuvälinepalvelut, erilaiset terapiat ja kuntoutusohjaus. Terveydenhuollolla on vastuu yli 65-vuotiaiden lääkinällisestä kuntoutuksesta (ks. myös luku 7.9.1).

Kunnan sosiaalitoimi (lastensuojelu, päihdehuolto ja vammaispalvelut) voi järjestää esimerkiksi sopeutumisvalmennusta tai kuntoutusohjausta. Kunta voi ostaa palveluja myös yksityisiltä palveluntuottajilta, ammatinharjoittajilta tai järjestöiltä.

7.8 Työterveyshuolto ja kuntoutus

Työterveyshuollolla on keskeinen rooli työntekijän kuntoutustarpeen ja työkyvyn selvittämisessä sekä kuntoutukseen ohjaamisessa. Työkyvyn selvittämisessä toimenpiteinä voidaan käyttää esimerkiksi työnantajan kanssa sovittavia työkokeiluja ja työaikamuutoksia. Työterveyshuollon on lisäksi ohjattava työntekijä työssä jaksamisen tueksi Kelan järjestämään ammatillisesti syvennettyyn lääketieteelliseen kuntoutukseen (Aslak) sekä työkykyä ylläpitävään ja parantavaan valmennukseen (TYK). Mikäli työntekijällä on terveydentilansa perusteella odotettavissa työkyvyttömyyden uhka lähivuosina, on työterveyshuollon ohjattava häntä hakeutumaan työeläkelaitoksen järjestämään ammatilliseen kuntoutukseen. Lisätietoa Työeläkelaitoksista, Kelasta ja työterveyshuollosta.

7.9 Kelan kuntoutus

Kela järjestää ja korvaa vaikeavammaisten lääkinällistä kuntoutusta alle 65-vuotiaille sekä harkinnanvaraista ja ammatillista kuntoutusta vajaakuntoisille henkilöille. Kelan kuntoutuksen tavoitteena on työ- ja toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen. Välittömästi sairaanhoitoon liittyvä kuntoutus kuuluu kunnille.

Kelan on selvitettävä kuntoutustarve niiltä henkilöiltä, joille on maksettu sairauspäivärahaa yli 60 päivää ja tiedottaa heille kuntoutusmahdollisuuksista 150 sairauspäivärahapäivän jälkeen.

Kelan kuntoutukseen haettaessa on hakemukseen liitettävä lääkärinlausunto, josta selviävät sekä kuntoutustarve että kuntoutuksen perusteena oleva sairaus tai vamma ja niiden aiheuttamat haitat (tavallisesti lääkärinlausunto B). Vaikeavammaisen lääkinälliseen kuntoutukseen haettaessa on hakemukseen liitettävä kuntoutussuunnitelma. Monelle sopeutumisvalmennus- tai perhekuntoutuskurssille voi myös omainen hakea.

7.9.1 Kelan vaikeavammaisen lääkinällinen kuntoutus

Alle 65-vuotiaiden vaikeavammaisten henkilöiden lääkinällisellä kuntoutuksella pyritään tukemaan vaikeavammaisen kuntoutujan mahdollisuuksia selviytyä arkielämän toiminnoista. Kuntoutuksen tavoitteena on myös työ- ja toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen.

Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta, josta aiheutuu vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve. Haitan tulee olla niin suuri, että henkilöllä on sen vuoksi huomattavia vaikeuksia tai raskaita selviytyä jokapäiväisistä toiminnoista kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella. Lisäedellytyksenä on, että hakija saa joko korotettua tai ylintä vammaistukea (alle 16-vuotiaan tai 16 vuotta täyttäneen) tai ylintä tai korotettua eläkettä saavan hoitotukea (ks. luvut 4.1, 5.1 ja 5.2).

Kela järjestää vaikeavammaiselle lääkinnällisenä kuntoutuksena erityisasiantuntemukseen ja osaamiseen perustuvia, tehostettuja ja yksilöllisesti suunniteltuja laitoksissa tai avohoidossa toteutettavia kuntoutusjaksoja. Vaikeavammaisten lääkinnälliseen kuntoutukseen hakemuksen liitteenä on oltava julkisessa terveydenhuollossa tehty kirjallinen kuntoutussuunnitelma (ks. luku 7.4). Omaisen kuntoutuskurssille osallistumisen tarpeesta on oltava maininta kuntoutussuunnitelmassa.

Kun asiakas täyttää 65 vuotta, vastuu vaikeavammaisen henkilön kuntoutuksen järjestämisestä siirtyy Kelalta kunnalle. Kela voi myös myöntää yli 65-vuotiaille vaikeavammaisille harkinnanvaraisesti kuntoutusta.

7.9.2 Kelan harkinnanvarainen kuntoutus

Kela järjestää ja korvaa harkinnanvaraista kuntoutusta eri vamma- ja sairausryhmiin kuuluville henkilöille eduskunnan myöntämän vuotuisen määrärahan puitteissa. Harkinnanvarainen kuntoutus voi olla esimerkiksi yksilöllisiä kuntoutusjaksoja, ryhmämuotoisia kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja, kuntoutus- ja kuntouttavaa hoitoa Reumasäätiön sairaalassa, psykoterapiaa, neuropsykologista kuntoutusta ja ammatillisesti syvennettyä lääketieteellistä kuntoutusta (ASLAK). Kuntoutus on kohdennettu pääasiassa työikäisille. Yli 65-vuotiaille henkilöille järjestetään joitakin kursseja. Päätöksistä ei ole valitusoikeutta.

Harkinnanvarainen kuntoutus voi olla myös työtä helpottavien apuvälineiden hankkimista silloin, kun työnantaja tai terveydenhuolto ei vastaa niiden hankkimisesta. Terapioista korvataan vahvistetun taksan mukainen korvaus, jolloin asiakkaalle voi jäädä omavastuusuutta terapeutin perimästä palkkiosta.

Haettaessa harkinnanvaraiseen kuntoutukseen hakemukseen liitetään lääkärinlausunto B. Kurseista saa tietoa www.kela.fi/kuntoutus/kurssitarjonta.

7.9.3 Kelan ammatillinen kuntoutus

Kela järjestää ja korvaa ammatillista kuntoutusta vajaakuntoisille henkilöille, joilla on lyhyt tai rikkonainen työhistoria. Lisäksi edellytetään, että työkyky ja ansiomahdollisuudet ovat sairauden tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet taikka sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi.

Tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella pyritään säilyttämään tai parantamaan työ- ja ansiokykyä. Tavoitteena on edistää hakijan työssä jatkamista, tukea työelämään pääsyä tai sinne paluuta.

Ammatillisena kuntoutuksena järjestetään kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittäviä tutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, ammatillista koulutusta, ammatillisen koulutuksen vuoksi välttämätöntä yleissivistävää koulutusta, työhön valmennusta, työkykyä ylläpitävää ja parantavaa valmennusta (Tyk), ammatillisia kuntoutuskursseja, elinkeinotukea, yritystoimintaa, vaikeavammaisille teknisesti vaativia apuvälineitä työhön ja opiskeluun sekä muuta opiskelun tai työn takia välttämätöntä kuntoutusta.

Työelämässä olevien ja pidempään työskennelleiden (n. 5 vuotta) vajaakuntoisten ammatillisen kuntoutuksen ensisijaisena järjestäjätahoina ovat työeläkelaitokset (ks. luku 7.10.1).

7.10 Muu ammatillinen kuntoutus

Ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena on parantaa tai ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansio-mahdollisuuksia. Tavoitteena on, että pitkäaikaissairas tai vajaakuntoinen henkilö pystyy jatka-maan työelämässä hänelle soveltuvassa työssä tai palaamaan työhön.

Suurin osa ammatillisesta kuntoutuksesta toteutuu työeläkelaitosten avulla. Muita ammatillisen kuntoutuksen järjestäjiä ovat työhallinto, tapaturma- ja liikennevakuutus ja Kela. Kuntoutuksen ai-kaisen toimeentuloturvan suuruus ja ehdot vaihtelevat (ks. luku 7.12).

7.10.1 Työeläkelaitosten ammatillinen kuntoutus

Työelämässä pidempään olleiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta vastaavat pääasiassa työeläkelaitokset. Ammatillinen kuntoutus pyrkii edistämään työkyvyn palautumista ja toisaalta yl-läpitämään jäljellä olevaa työkykyä. Kuntoutukseen voivat hakea henkilöt, joilla on sairaudesta tai vammasta aiheutuva työkyvyttömyyden uhka seuraavan viiden vuoden kuluessa. Työeläkelaitos-ten ammatillinen kuntoutus edellyttää, että kuntoutukseen hakija on ollut työelämässä ja ansainnut työeläketurvaa kohtuullisessa määrin (noin 5 vuotta). Kuntoutusmuotoja ovat esimerkiksi työkokei-lu, työhön valmennus ja uudelleen koulutus.

Työeläkelaitosten ammatillista kuntoutusta voi hakea yhdessä työterveyshuollon ja työnantajan kanssa omalta työeläkelaitokselta. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärintlausunto ja kuntoutus-suunnitelma. Eläkelaitokselta voi hakea myös ennakkopäätöstä oikeudesta kuntoutukseen, vaikka kuntoutussuunnitelmaa ei vielä olisikaan.

7.10.2 Työhallinnon ammatillinen kuntoutus

Työhallinto järjestää ammatillista kuntoutusta pääasiassa työttömille ja työttömyysuhan alaisille vajaakuntoisille henkilöille. Vajaakuntoisille työnhakijoille järjestetään ammatinvalinnanohjausta, työvoimakoulutusta ja työhön sijoitusta. Yleisten työvoimapalveluiden lisäksi vajaakuntoiselle asi-akkaalle on tarvittaessa järjestettävä erityispalveluita kuten esimerkiksi työkyvyn arviointeja sekä työ- ja koulutuskokeiluja.

Työnantajalle voidaan maksaa mm. palkkatukea ja työolosuhteiden järjestelytukea vajaakuntoisen henkilön työhön sijoittamiseksi. Työhallinnon ammatillista kuntoutusta, tukia ja palveluita voi tiedus-tella sijaintikunnan TE-toimistoista. (Ks. luku 11.3.)

7.10.3 Ammattitaudit ja tapaturmat: ammatillinen kuntoutus

Tapaturma- ja liikennevakuutusyhtiöt huolehtivat kuntoutuksesta, jos sen tarpeen on aiheuttanut ammattitauti taikka työ- tai liikennetapaturma. Niihin liittyvää ammatillista kuntoutusta haetaan va-kuutusyhtiöltä. Edellytyksenä ammatilliselle kuntoutukselle on, että vahingoittuneen työ- ja ansait-semiskyky on alentunut tai saattaa myöhemmin alentua korvattavan vahingon vuoksi. Ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia ovat työ- ja koulutuskokeilu, työhön valmennus, uudelleen koulutus ja elinkeinotuki. Ensisijaisesti selvitetään mahdollisuudet sijoittua omaan työhön työjärjestelyin. Kuntoutusasioiden selvittelystä ammatillisen kuntoutuksen osalta vastaa vakuutusyhtiöiden toi-meksiannosta usein keskitetysti Vakuutuskuntoutus VKK. Lisätietoa www.vkk.fi.

7.11 Potilas- ja vammaisjärjestöjen kuntoutus

Useilla järjestöillä on sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursseja tai kuntoutusohjausta. Myös järjestöjen vertaistuki sekä ohjaus ja neuvonta edistävät sairastuneiden tai vammaisten kuntoutu-

mista. Kuntoutusta rahoittavat Kela, Raha-automaattiyhdistys sekä kunnallinen sosiaali- ja terveydenhuolto. Järjestöjen kuntoutuksesta ja niihin hakeutumisesta saa lisätietoa järjestöistä ja Kelasta.

Epilepsialiitto järjestää kuntoutumista tukevia sopeutumisvalmennuskursseja. Lisäksi Epilepsialiiton kuntoutukseen sisältyy tukiryhmiä, puhelinneuvontaa ja aluetyöntekijöiden antamaa ohjausta. Tuetut lomat tarjoavat vertaistukea ja mahdollisuuden virkistäytyä yhdessä muiden epilepsiaa sairastavien kanssa. Lisätietoja: http://www.epilepsia.fi/epilepsialiitto/neuvonta_ ja_kuntoutus/kuntoutus

7.12 Kuntoutusajan toimeentulo

7.12.1 Kelan kuntoutusraha

Kuntoutuksen ajalta voi Kelasta hakea kuntoutusrahaa toimeentulon turvaamiseksi. Kuntoutusrahaa maksetaan, jos kuntoutuksen tarkoituksena on työelämään pääsy, siellä pysyminen tai sinne paluu. Jos vakuutusyhtiö korvaa kuntoutuksen, se vastaa myös kuntoutusajan toimeentulosta.

Kelan kuntoutusrahaan on oikeutettu 16 - 67-vuotias kuntoutuja ajalta, jolloin hän on kuntoutuksen vuoksi estynyt tekemästä työtään. Myöntämisen edellytyksenä on, että kuntoutujalla on Kelan tai muun kuntoutuksen järjestäjän tekemä kuntoutuspäätös.

Kuntoutusraha on pääsääntöisesti samansuuruinen kuin tulojen mukaan määräytyvä sairauspäiväraha (ks. luku 5.3). Veronalaista kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutukseen osallistumisen ajalta enintään kuudelta päivältä viikossa. Kuntoutusrahaa ei makseta omavastuujalta ja sen pituus vaihtelee 0 - 30 päivään järjestettävän kuntoutuksen ja sitä edeltävien sosiaaliturvaetuuksien mukaan. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös vuosiloman ajalta. Kuntoutusrahaa voivat saada myös sopeutumisvalmennukseen ja perhekuntoutukseen osallistuvat omaiset. Lisätietoa www.kela.fi/kuntoutus.

7.12.2 Nuoren kuntoutusraha

Ammatillisen kuntoutumisen varmistamiseksi ja työllistymisen edistämiseksi Kela voi myöntää nuoren kuntoutusrahaa 16 – 19-vuotiaalle vajaakuntoiselle nuorelle. Edellytyksenä on, että nuoren työkyky ja ansiomahdollisuudet tai mahdollisuudet valita ammatti ja työ ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet ja hän tarvitsee erityisiä tukitoimia opiskelun aikana. Nuorella tulee olla yhteistyössä hänen itsensä ja huoltajiensa kanssa kotikunnassa laadittu henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (KHOPS), joka toimitetaan Kelaan. Jos nuori on valittu suorittamaan opiskelu- ja kuntoutussuunnitelman mukaista tutkintoa ennen kuin hän on täyttänyt 20 vuotta, maksetaan kuntoutusrahaa koulutuksen päättymiseen asti.

Kuntoutusrahan vähimmäismäärä on aktiivisen kuntoutuksen ajalta 22,04 euroa päivältä. Kuntoutuksen odotus- ja väliajoilta kuntoutusraha maksetaan 20 prosenttia pienempänä. Nuoren kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös yleissivistävän koulutuksen ajalta (peruskoulu, lukio tai kansanopisto).

16 vuotta täyttäneen vammaistukea (ks. luku 5.1) ja nuoren kuntoutusrahaa voidaan maksaa yhtä aikaa. Alle 20-vuotiaalle nuorelle työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää vain, jos mahdollisuuksia ammatilliseen kuntoutukseen ei ole.

7.12.3 Toimeentulo Kelan ammatillisen kuntoutuksen ajalta

Kelan ammatillisen kuntoutuksen ajalta kuntoutusrahan suuruus on 75 prosenttia työtuloista ja vähintään 22,04 euroa päivässä. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa ammatilliseen kuntoutukseen liittyen 20 prosentilla alennettuna kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta tai kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta, kuten esimerkiksi lukukausien välisiltä loma-ajoilta.

Kun henkilön kuntoutusrahan määrä on enintään 22,04 euroa päivässä voi Kela maksaa harkinnanvaraisesti verotonta ylläpitokorvausta. Sen tarkoituksen on korvata kuntoutukseen osallistumisesta aiheutuneita kustannuksia (matkat). Ylläpitokorvaus on 9 euroa päivältä ja sitä voidaan maksaa pääasiassa avomuotoisen kuntoutuksen ajalta.

Mikäli kuntoutuja ei saa työttömyysturvaa kuntoutuksen jälkeen tai ansiotaso uudessa työssä on huomattavasti edellistä heikompi voi Kelasta kysyä mahdollisuutta harkinnanvaraiseen kuntoutusavustukseen. Avustus on enintään kuntoutusrahan suuruinen. Tarkempia tietoja saa www.kela.fi/kuntoutus.

7.12.4 Toimeentulo työeläkelaitosten ammatillisen kuntoutuksen ajalta

Työeläkelaitokset maksavat kuntoutusrahaa aktiivisen ammatillisen kuntoutuksen ajalta. Kuntoutusrahan suuruus on sama kuin hakijan laskennallinen työkyvyttömyyseläke korotettuna 33 prosentilla. Osakuntoutusrahaa (50 % kuntoutusrahasta) voidaan maksaa henkilölle, joka jatkaa osittain ansiotyötään ammatillisen kuntoutuksen rinnalla.

Kuntoutuskorotus maksetaan työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella oleville aktiivisen kuntoutuksen ajalta. Korotus on 33 prosenttia maksussa olevien eläkkeiden määrästä. Jos osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva joutuu olemaan pois työstä kuntoutuksen aikana, voidaan hänelle tältä ajalta maksaa täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen eläke sekä siihen perustuva kuntoutuskorotus.

Työeläkekuntoutujalle voidaan myöntää harkinnanvaraista kuntoutusavustusta esimerkiksi kuntoutukseen pääsyä odottaessa tai kuntoutusjaksojen väliajalle, mikäli kuntoutuja ei saa sairauspäivärahaa tai työttömyysturvaetuuksia.

Työeläkelaitoksesta voi tiedustella myös muiden kuntoutuksesta aiheutuvien kulujen korvaamisesta (matkat, opiskelu) sekä yrittäjien ja ammattiharjoittajien elinkeinotukea.

Työeläkejärjestelmän kuntoutusetuudet

Etuus	Kuka voi saada	Suuruus
Kuntoutusraha	Työelämässä oleva henkilö, jonka työkyvyttömyyttä ehkäistään työeläkekuntoutuksella.	Työkyvyttömyyseläke 33 %
Osakuntoutusraha	Henkilö, joka jatkaa osittain ansiotyössä työeläkekuntoutuksena tuetun kuntoutusohjelman rinnalla.	Puolet kuntoutusrahan määrästä
Harkinnanvarainen kuntoutusavustus	Esimerkiksi työeläkekuntoutuja, jonka kuntoutussuunnitelman laatiminen on kesken tai joka odottaa kuntoutusohjelman alkamista.	Työkyvyttömyyseläke
Kuntoutustuki	Määräaikaisesti työkyvytön henkilö, jonka työkyky on palautettavissa kuntoutuksella.	Työkyvyttömyyseläke
Kuntoutuskorotus	Kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä saava henkilö, jonka työhön paluuta tuetaan työeläkekuntoutuksella.	33 % kuntoutustuesta tai eläkkeestä. Kuntoutustuki tai eläke jatkuu kuntoutuksen ajan.
Muiden kustannusten korvaus	Kuntoutusrahan tai kuntoutuskorotuksen saaja esimerkiksi opiskeluiden ajalta.	Työeläkevakuuttajat TELAn ohjeiden mukaan.

Lähde: Toimeentuloturva, Finva 2009

8 APUVÄLINEET

Marja Eronen ja Maija Karjalainen

Epilepsiaa sairastava henkilö voi hyötyä joistakin apuvälineistä. Yksinomaan epilepsian kohdalla kyseeseen tulevat erilaisten hälytysratkaisujen (mm. turvapuhelimet, kohtaushälyttimet) ohella sellaiset välineet, laitteet ja ratkaisut, jotka voivat vähentää epilepsiakohtauksiin liittyvää tapaturmariskiä ja lisätä asumisturvallisuutta (turvakypärät, huonekalujen sijoittaminen, turvakahvat jne.) Epilepsiaa sairastavan henkilön asumisturvallisuudesta on tietoa Turvallinen asuminen ja epilepsia -oppaassa www.aspa.fi -sivustolla.

Yksilöllisestä apuvälinetarpeesta on hyvä keskustella hoitavan lääkärin kanssa. Epilepsian aiheuttama toisen ihmisen antaman avun tarve ei ole korvattavissa apuvälineillä, hälytysjärjestelmillä tai muilla teknisillä ratkaisuilla. Teknologia ei estä epileptisiä kohtauksia, ei turvaa tarvittavaa ensiapua eikä kohtausten jälkeen tarvittavaa apua. (Ks. myös luku 3.5 henkilökohtainen apu.)

Apuvälinepalvelujen työnjako

Kuka vastaa	Miten toimitaan	Sisältö lyhyesti	Lainsäädäntö
Terveystieteiden tutkimuskeskus - perusterveydenhuolto - erikoissairaanhoidon yksiköt	Oma yhteydenotto terveyskeskuksiin, apuvälinelainaamoihin, fysio- ja toimintaterapiaosastoihin Lähetee apuvälinekeskuksiin tai erikoisalanyksiköihin	Jokapäiväiseen elämään liittyvät apuvälineet Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet. Vaativaan apuvälinepalveluun liittyvät välineet	Kansanterveyslaki Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta Erikoissairaanhoidon laki
Sosiaalitoimi	Oma hakemus ja asiointijäljäläusunto	Vammaispalveluna osittain tai kokonaan	Vammaispalvelulaki ja -asetus Kehitysvammalaki
Koulutoimi	Osana koulun hankintoja	Opetukseen liittyvät apuvälineet	Perusopetuslaki Laki ammatillisesta opetuksesta Yhdenvertaisuuslaki
Kela	Oma hakemus ja asiointijäljäläusunto	Vaikeavammaisille työssä tai opiskelussa tarvittavat kalliit apuvälineet	Kelan kuntoutuslaki Kelan kuntoutusasetus
Työhallinto	Työnantajan hakemus	Työolosuhteiden järjestelytuki: työkonessiin ja välineisiin, työolosuhteiden muutoksiin	Työvoimapalveluasetus
Työnantaja	Oma yhteydenotto	Kohtuulliset mukautukset vajaakuntoisten työssä selviytymiseksi	Yhdenvertaisuuslaki (subjektiivinen erityiskohtelu)
Valtiokonttori	Oma hakemus ja asiointijäljäläusunto	Sotainvalidien ja veteraanien apuvälinepalvelut	Sotilasvammalaki
Vakuutuslaitokset	Oma hakemus ja asiointijäljäläusunto	Liikenne- ja tapaturmavahingoista aiheutuneiden toimintarajoitusten edellyttämät apuvälineet.	Tapaturmavakuutuslaki Laki liikennevakuutuslaitosten toimintatavasta

Terveydenhuollon apuvälinepalveluita määrittelevät myös Apuvälinepalveluiden laatusuositus (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:7) sekä hoitotakuulainsäädäntöön liittyvät apuvälinepalvelujen ohjeet (Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:5). Apuvälinepalvelut ovat maksuttomia.

9 VEROTUS

Pirkko Jantunen, Riitta Koivuneva ja Jaana Manssila

9.1 Autovero

(Autoverolaki, laki ja asetus ajoneuvoverosta)

9.1.1 Autoveronpalautus ja -huojennus

Vammaiselle henkilölle voidaan myöntää autoverolaissa (51§) säädettyjen edellytysten mukaan palautus auton hintaan sisältyvästä autoverosta joko kokonaan tai osittain. Autoveron palautuksen voi saada Suomessa ensi kertaa rekisteröitävästä autosta silloin, kun hakijan

- pysyvästä liikunta- tai näkövammasta aiheutuva haitta-aste on vähintään 80 prosenttia ja auto tulee hakijan henkilökohtaiseen käyttöön. Hakijan ei tarvitse itse toimia kuljettajana. Liikuntavammalla tarkoitetaan alaraajojen vammoja tai sairauksia.
- kun pysyvästä invaliditeetista aiheutuva haitta on vähintään 60 prosenttia ja auton hankinta on olennaisen tarpeellista työn, toimen tai ammattiin valmistumista tapahtuvan opiskelun vuoksi. Lukiolaiselle autoveroa ei palauteta.

Palautettavan autoveron enimmäismäärä on 3770 euroa. Automaattivaihteista autoa välttämättä tarvitsevalle palautettava enimmäismäärä on 4980 euroa. Autoon asennetut lisävarusteet voivat korottaa enimmäismäärää. Autoveron palautusta haetaan kirjallisesti kuuden kuukauden kuluessa auton rekisteröintipäivästä tai jos auto on ostettu osamaksulla, siitä kun hakija on tullut auton yksinomistajaksi. Hakemukset toimitetaan Eteläiseen tullipiiriin osoitteella Hangon tulli, 10900 Hanko (puh. 020 690 600).

Päätöstä autoveron palauttamisesta voi hakea myös ennakoon eli ennen kuin auto on rekisteröity hakijan nimelle. Hakemukseen on liitettävä:

- lääkärinlausunto (esim. B), jossa on tarkkaan kuvattu invaliditeetin laatu/haitta-aste prosentti ja toiminnallinen haitta.
- luotettava selvitys siitä, mihin tarkoitukseen ja kuinka usein autoa käytetään. Jos perusteena on työn hoitaminen, tarvitaan työnantajan todistus, jossa selvitetään työsuhteen kesto, työmatkan pituus, mahdollisuus yleisten kulkuneuvojen käyttöön sekä auton tarve työmatkalla ja työn hoitamisessa.

Autoveropäätökseensä tyytymätön voi hakea muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen. Kirjallinen valitus toimitetaan Hangon tullille, joka toimittaa sen oman lausuntonsa ohessa hallinto-oikeudelle. Päätöksen liitteenä on muutoksenhakuosoitus, josta valitusaika käy ilmi.

Tullihallitus voi myöntää autoverosta huojennusta autoverolain 50 §:n perusteella. Tällöin vero voidaan erityisen painavista syistä palauttaa joko kokonaan tai kohtuulliseksi katsottu osa siitä. Verohuojennuksena autoveroa on palautettu myös vanhemmille, joille auto on vaikeavammaisen lapsen kuljetuksen vuoksi tarpeellinen ja vammaisille, jotka eivät täytä 51 §:n mukaisia ehtoja, mutta joille auto on henkilökohtaisen liikkumisen vuoksi olennaisen tarpeellinen.

Verohuojennusta voi hakea myös ennakkoon. Hakemuksessa on mainittava, että se perustuu autoverolain 50 §:ään. Hakemusta käsiteltäessä kiinnitetään huomiota liikkumista estävän tai merkittävästi rajoittavan vamman laatuun, auton tarpeeseen, sopivuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen sekä perheen taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan. Hakemukset osoitetaan ja lähetetään tullihallitukselle: PL 512, 00101 Helsinki. Tullihallituksen päätökseen ei ole muutoksenhakuoikeutta. Lisätietoja: Tullihallitus puh. 09 6141 (vaihde).

9.1.2 Vapautus ajoneuvon perusverosta

Auton haltija on verovelvollinen. Ajoneuvoverolain mukaan auton verokausi on 12 kk jakso, joka alkaa silloin, kun auto ensi- tai uudelleen rekisteröidään tai kun henkilö ostaa käytetyn auton. Hakemus tehdään Trafille (entinen Ajoneuvohallintokeskus).

Vapautus myönnetään henkilölle, joka on ajoneuvosta verovelvollinen. Vapautuksen voi saada vain perusverosta. Diesikäyttöisestä ajoneuvosta on maksettava ajoneuvoveron käyttövoimaveroa.

Erillistä hakemusta ei tarvita, mikäli henkilöllä on ajoneuvorekisterissä merkintä autoverolain 50 tai 51 §:ssä tarkoitetusta autoveron palautuksesta. Muissa tapauksissa vapautusta on haettava erikseen kuten esimerkiksi vammaisen pysäköintiluvan perusteella (ks. luku 2.2.2.).

Hakemuslomakkeita saa internetistä (www.trafi.fi > verotus ja www.lomake.fi), poliisilta ja katsastuspaikoilta. Hakemuksen vireille tulosta huolimatta ajoneuvovero on maksettava eräpäivänä. Jos hakemus hyväksytään, vero palautetaan hakemuksessa ilmoitetulle pankkitilille.

Vapautuksen hakemiseen ja myöntämisperusteisiin liittyviin kysymyksiin saa tietoa Trafista, PL 320, 00101 Helsinki (puh. 020 618 5125). Liikennevakuutusyhtiöt voivat joskus myöntää alennusta liikennevakuutusmaksuista invaliditeetin perusteella ensimmäisen kerran myönnettyä autoverolain 51 §:n mukaista autoveronpalautusta vastaa. Lisätietoja saa liikennevakuutusyhtiöistä. (Ks. luku 2.2.4.)

9.2 Veronmaksukykyyn alentumisvähennys

(Tuloverolaki)

Jos verovelvollisen veronmaksukyky on hänen sekä hänen perheensä tulot ja varat huomioon ottaen erityisestä syystä vähentynyt oleellisesti, voi hän vaatia veronmaksukykyyn alentumisvähennystä erityisestä syystä. Niitä voivat olla esimerkiksi elatusvelvollisuus, työttömyys ja sairaus.

Yksinomaan sairaudesta aiheutunut olennainen veronmaksukykyyn alentuminen voi olla vähennysperusteena silloin, kun verovelvollisen ja hänen perheensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä verovuonna on vähintään 700 euroa ja samalla 10 % puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärästä. Vähennyksen enimmäismäärä on 1400 euroa. Lisätietoja: www.vero.fi

9.3 Kotitalousvähennys

(Arvonlisäverolaki, tuloverolaki)

Kodissa tai vapaa-ajan asunnossa teetettävän kotitalous-, hoiva- ja hoitotyön, kunnossapito- ja perusparannustyön sekä tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvien laitteiden asennus-, kunnossapito- ja opastustyön kustannukset voi osittain vähentää verotuksessa. Vähennysoikeus koskee myös oman tai puolison vanhempien kodissa tai vapaa-ajan asunnossa teetettävää työtä. Vähennys myönnetään sinä vuonna, jona työkorvaus tai palkka ja palkan sivukulut on maksettu.

Kotitalousvähennyksenä voidaan vähentää 30 prosenttia maksetusta palkasta sekä palkan sivukulut tai 60 prosenttia ennakoperintärekisteriin kuuluvalla yrittäjälle tai yritykselle maksetusta työkor-

vauksesta. Kotitalousvähennyksen enimmäismäärä on verovelvollista kohti 3000 euroa. Vähennykseen liittyy 100 euron omavastuu.

Vähennys myönnetään vain, jos työn suorittava yritys tai yrittäjä ei kuulu ennakkoperintärekisteriin. Vähennystä ei voi saada, mikäli vähennykseen oikeutettu henkilö on saanut samaa työsuoritusta varten esimerkiksi omaishoidon tukea, lasten kotihoidon tai yksityisen hoidon tukea, kunnan myöntämän sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelin tai jos asunnon korjaukseen on myönnetty valtion tai muun julkisyhteisön varoista korjausavustusta. Vähennykseen oikeuttavaa hoiva- ja hoitotyötä ei myöskään ole valvottu terveyden- ja sairaanhoitopalvelu kuten esimerkiksi lääkärin, hierojan, fysioterapeutin tai sairaanhoitajan tekemä työ. Lisätietoja: www.vero.fi.

9.4 Invalidivähennys

(Tuloverolaki)

Invalidivähennykseen on oikeus henkilöllä, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutunut pysyvä haitta ja jonka haitta-aste on vähintään 30 prosenttia. Täyden vähennyksen saa henkilö, jonka haitta-aste on 100 prosenttia. Jos haitta-aste on pienempi, invalidivähennys on haitta-asteen mukainen prosenttimäärä täydestä vähennyksestä.

Täyttä työkyvyttömyyseläkettä saavan henkilön haitta-asteeksi katsotaan 100 prosenttia ja osaeläkettä saavan haitta-asteeksi 50 prosenttia ilman eri selvitystä. Henkilö säilyttää oikeutensa vähennykseen senkin jälkeen, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

Valtionverotuksessa täyden vähennyksen määrä on 115 euroa. Vähennys tehdään valtion tuloverosta. Kunnallisverotuksessa täysi vähennys on 440 euroa. Vähennys tehdään muusta puhtaasta ansiotulosta kuin eläketulosta ja se voi siten olla enintään ansiotulon suuruinen.

Invalidivähennyksen saamiseksi on ensimmäiselle kerralla toimitettava verottajalle lääkärintodistus, josta pysyvä haitta-aste ja sen alkamisajankohta ilmenevät. Jatkossa verottaja tekee vähennyksen viran puolesta. Haitta-asteen muuttuessa on verottajalle toimitettava uusi lääkärintodistus. Invalidivähennystä voi hakea takautuvasti viiden vuoden ajalta. Lisätieto: www.vero.fi.

10 ULKOMAILLE

Riitta Koivuneva

(Sairausvakuutuslaki, soveltamislaki)

10.1. Tilapäinen oleskelu ulkomailla

Ennen lähtöä on syytä hankkia Kelasta maksuton eurooppalainen sairaanhoitokortti (EHIC-kortti). Sillä saa lääketieteellisistä syistä välttämätöntä sairaanhoitoa oleskeltaessa tilapäisesti EY-lainsäädäntöä soveltavissa maissa samaan hintaan ja samalla tavoin kuin kohteessa asuvat henkilöt. Kortti kattaa myös henkilön kroonisten perussairauksien edellyttämän kiireellisen hoidon. Kortti kelpaa EY-lainsäädäntöä soveltavissa valtioissa julkisessa terveydenhuollossa sekä sairausvakuutusopimuksen tehneiden yksityisten lääkäreidenvastaanotoilla/laitoksissa.

EU-valtioita ovat Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Puola, Portugali, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tsekki, Unkari, Viro ja Yhdistynyt kuningaskunta. Muita EY-lainsäädäntöä soveltavia valtioita ovat Norja, Islanti, Liechtenstein ja Sveitsi.

Kortin voi tilata joko puhelimitse tai asioimalla Kelassa. Lomakkeen voi myös täyttää ja tulostaa Kelan internetsivuilta (www.kela.fi > Kela-kortti > Eurooppalainen sairaanhoitokortti).

Turistimatkalta kannattaa ottaa matkavakuutus. Matkavakuutuksen ehdot kannattaa vakuutusta otettaessa selvittää tarkasti.

Omaan hoitoon kuuluvat lääkkeet ja välineet sekä reseptilääkkeiden määräykset on syytä ottaa kotimaasta mukaan. Suomessa voi apteekista lunastaa kerralla lääkkeitä kolmen kuukauden tarvetta vastaavan määrän siten, että Kela maksaa niistä sairausvakuutuslain mukaisen korvauksen.

10.2 Oleskelu ulkomailla tavanomaista lomaa pidemmän ajan

Ulkomaille lähtijän sosiaaliturvassa sovellettava säännöstö on monimutkainen. Kelasta on aina tavanomaista pidempää ulkomailla oleskelua varten selvitettävä erityisesti se, kuuluuko ulkomailla oleskellessaan edelleen Suomen sosiaaliturvan piiriin vai ei. Sen mukaan määräytyy millaisiin korvauksiin tutkimuksista, hoidosta ja lääkkeistä henkilö on oikeutettu. Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisen voi tarkistaa myös osoitteessa www.kela.fi/asiointi kohdasta Oikeus Suomen sosiaaliturvaan. Usein - muttei aina - suomalaisen sosiaaliturvaan voi kuulua enintään vuoden mittaisen ulkomailla oleskelun jakson.

Lähdettäessä ulkomaille esimerkiksi työhön, työkomennukselle, opiskelemaan, työnhakuun tai muutettaessa ulkomaille pysyvästi, on otettava yhteyttä Kelaan hyvissä ajoin ennen matkustamista. Lyhytkestoisestakin ulkomaille muutosta on lain mukaan ilmoitettava Kelalle.

Suomen sosiaaliturvajärjestelmä perustuu maassa asumiseen. Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta kaikilla Suomessa vakinaisesti asuvilla on oikeus Kelan myöntämiin sosiaaliturvaetuuksiin. Kun muuttaa Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen Kela tekee yksilöidyn päätöksen siitä, kuuluuko henkilö Suomen sosiaaliturvan piiriin eli säilyykö henkilöllä oikeus Kelan myöntämiin sosiaaliturvaetuuksiin.

Jos henkilö kuuluu Suomen sosiaaliturvaan ollessaan ulkomailla, hän voi yleensä saada samoja etuuksia, joita Suomessa asuessaan saisi. EU:n alueella ulkomaille maksetaan esimerkiksi lapsilisää, äitiysavustusta, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa sekä alle 16-vuotiaan vammaistukea.

Jos henkilö lähtee yli vuodeksi pois Suomesta ulkomaille tai työskentelemään ulkomailla, on syytä erikseen selvittää, kuuluuko enää Suomen sosiaaliturvan piiriin vai ei. Päätöksen perustana ovat EU:n sosiaaliturvasäännökset ja myös Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta (soveltamislaki).

Matkalle voi ottaa mukaan vuoden lääkkeet. Yli kolmen kuukauden tarpeen menevät lääkkeet täytyy maksaa itse, mutta Kelasta voi hakea niistä korvauksen jälkikäteen. Myös lääkkeiden reseptit on syytä ottaa mukaan. Ennen matkaa tulee selvittää millaisia rajoituksia lääkkeiden maahan tuonnissa kohdemaassa mahdollisesti on. Lisätietoja rajoituksista saa kohdemaan edustustosta Suomessa.

Suomalaisella reseptillä voi ostaa kerran lääkkeitä toisessa Pohjoismaassa. Oleskeltaessa EY-lainsäädäntöä soveltavassa valtiossa vaaditaan yleensä paikallinen lääkemääräys, jonka saantia voi helpottaa mukana oleva suomalainen lääkemääräys. Pohjoismaissa suomalaisella lääkemääräyksellä ostetut lääkkeet korvataan pääsääntöisesti lääkkeen ostomaan lainsäädännön mukaisesti. Kun henkilö joutuu EY-lainsäädäntöä soveltavassa maassa turvautumaan lääkärin määräämiin lääkkeisiin, hän voi hakea Kelasta korvausta maksamistaan lääkkeistä kuuden kuukauden kuluessa ostohetkestä. Korvauksen voi hakea myös kohdemaassa sairausvakuutusasioita hoitavasta virastosta. Tuolloin voi valita, haluaako korvauksen joko hoitoa antaneen valtion vai Suomen sairausvakuutuslain mukaan.

Kelan internet-sivuilla www.kela.fi => Suomessa-ulkomailla kerrotaan sosiaaliturvasta kansainvälisissä tilanteissa. Sivut kattavat vain yleisimmät tilanteet ja etuudet. Henkilökohtaisen tilanteen selvittämiseksi on aina otettava yhteyttä Kelaan.

Hyödyllisiä esitteitä ovat ”Kun muutat ulkomaille” ja ”Kun muutat Suomeen”. Nämä löytyvät Kelan sivuilta www.kela.fi. Hyviä tiedonlähteitä ovat myös pitkäaikaissairaita ja vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen internet-sivut eri maissa.

10.3 Oleskelu EY-lainsäädäntöä soveltavassa valtiossa

Kun Suomessa sairausvakuutettu henkilö oleskelee tilapäisesti toisessa EY-lainsäädäntöä soveltavassa valtiossa, on hänellä EU:n sosiaaliturvalainsäädännön perusteella oikeus oleskelumaassaan lääketieteellisistä syistä välttämättömään hoitoon tai korvaukseen hoidosta. Oikeus tällaiseen hoitoon osoitetaan eurooppalaisella sairaanhoitokortilla hoidon antajalle (ks. luku 10.1). Lisäksi on aina todistettava henkilöllisyys passilla tai virallisella henkilöllisyystodistuksella.

Eurooppalaisen sairaanhoitokortin haltijalla on oikeus käyttää oleskeluvaltion lakisääteistä terveydenhuoltojärjestelmää samalla tavoin kuin oleskeluvaltion omalla väestöllä. Tämä tarkoittaa myös oikeutta samansuuruisiin asiakasmaksuihin. Kaikki hoitoetuuudet eivät aina kuulu oleskelumaan lakisääteisen sairausvakuutuksen piiriin ja tällöin niistä voidaan periä maksu.

Jos henkilö ei voi esittää eurooppalaista sairaanhoitokorttia oleskelumaassaan, voi hoidon antaja periä henkilöltä hoidon todelliset kustannukset. Näihin kustannuksiin henkilö voi hakea korvausta ensisijaisesti oleskeluvaltion sosiaalivakuutuslaitokselta. Korvauksen suuruus määräytyy oleskeluvaltion lainsäädännön mukaan.

Korvausta ulkomailla saadusta hoidosta maksettuihin korvauksiin voi hakea jälkikäteen myös Kelasta. Tällöin korvausta voidaan alle 1000 euron kustannuksiin myöntää joko Suomen sairausvakuutuslain nojalla tai hoitoa antaneen valtion lainsäädännön nojalla. Yli 1000 euron kustannuksista korvaus myönnetään aina hoitoa antaneen valtion lainsäädännön nojalla.

Eräissä maissa hoito on maksutonta, toisissa siitä joutuu maksamaan osan ja joissakin maissa on ensin maksettava kaikki kulut ja haettava korvausta ensisijaisesti oleskeluvaltion sosiaalivakuutuslaitokselta tai kotiin paluun jälkeen Kelasta. Kaikki alkuperäiset tositteet -laskut, lääkemääräykset ja kuitit tulee säilyttää.

Kelasta saa lisätietoa ulkomailla syntyneiden sairaanhoitokustannusten korvauksista.

10.4 Kahdenkeskisistä sosiaaliturvasopimuksista

EY-lainsäädäntöä soveltavien maiden lisäksi Suomella on kahdenkeskisiä sopimuksia joidenkin muiden maiden kanssa. Toiseen Pohjoismaahan, USA:han, Kanadaan, Chileen, Israeliin ja Australiaan muuttavien henkilöiden sosiaaliturvaan voivat vaikuttaa Suomen solmimat sosiaaliturvasopimukset. Australian kanssa Suomella on tilapäistä oleskelua koskeva sairaanhoitosopimus. Sopimuksen mukaan Suomen sosiaaliturvaan kuuluvalla on Australiassa tilapäisen oleskelunsa aikana oikeus välittömästi tarvittavaan sairaanhoitoon. Oikeus todistetaan Suomen passilla.

Muissa, niin sanotuissa kolmansissa maissa hoidon saaminen ja siitä perittävät kustannukset perustuvat aina hoitoa antavan maan lainsäädäntöön. Peruseriaate on, että henkilö maksaa saamastaan hoidosta ja hankkimistaan lääkkeitä ensin itse täysimääräisesti ja sen jälkeen hän on oikeutettu hakemaan Kelasta jälkikäteen korvausta Suomen sairausvakuutuslain nojalla.

Kela, sosiaali- ja terveysministeriö ja Eläketurvakeskus ovat laatineet tiedotteita Suomessa asuvan oikeudesta sairaanhoitoon ja sosiaaliturvaan ulkomailla. Lisätietoa Kelasta sekä internetistä sivuilta www.kela.fi, www.etk.fi ja www.stm.fi.

11 TYÖ

Marja Eronen ja Maija Karjalainen

(Laki julkisesta työvoimapalvelusta, laki matalapalkkatuesta, laki muutosturvasta, laki sosiaalisista yrityksistä, laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä, työehtosopimuslaki, työelämän tietosuojalaki, työ sopimuslaki, työterveyshuoltolaki, työturvallisuuslaki, yhdenvertaisuuslaki)

11.1 Yleistä vajaakuntoisten työllisyysasioista

Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymisen tukitoimia voidaan kohdentaa sekä työnantajalle että työntekijälle/harjoittelijalle.

Työnantaja voi joissakin tapauksissa saada tukea palkkaukseen, palveluihin ja työympäristön muutostöihin. Tietoa ja käytännön tukea työllistämiskysymyksissä antavat TE-toimistot.

Työntekijöillä on yleensä käytettävissään työterveyshuolto, työpaikan työsuojeluvaltuutettu sekä luottamusmies ja ammattiyhdistysliikkeen palvelut. Apua saa myös työhallinnosta sekä aluehallintovirastoista (AVI, ml. entiset työsuojelupiirit). Työterveyslaitoksen internetsivuilta www.ttl.fi löytyy myös hyödyllisiä ohjeita.

Kuntoutussuunnittelun tueksi TE-toimisto voi tarvittaessa järjestää terveydentilan ja työkyvyn arviointitutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja sekä työhönvalmennusta. TE-toimistosta saa tietoa myös toimenpiteiden aikaisesta toimeentulosta ja muista mahdollisista korvauksista.

Vajaakuntoisen työnhakijan työssä pysymistä ja työelämään pääsyä tukevat myös erilaiset kuntoutuspalvelut (ks. luku 7) sekä vammais- ja kuntoutuspalvelut kuten henkilökohtainen apu ja kuljetuspalvelut (ks. luvut 2 ja 3).

Jos Kelan sairauspäiväraha-oikeus on päätynyt (huolimatta siitä jatkuuko sairausloma tai onko työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä tai hylätty) on syytä hakeutua toimeentulonsa turvaamiseksi TE-toimistoon työnhakijaksi, vaikka työsuhde olisikin voimassa. Mahdollisten aiempien työkyvyttömyyseläkehakemusten tueksi tarvitaan usein työkokeiluja, työkyvyn arviointia, lisätutkimuksia sekä uusia eri alojen erikoislääkärien täydentäviä lausuntoja. Vajaakuntoisille työttömille työnhakijoille palveluja tarjoavat ennen kaikkea TE-toimistot sekä julkinen terveydenhuolto.

Irtisanotun muutosturvasta saa tietoa työnantajalta sekä TE-toimistosta.

11.2 Työhön tutustuminen

Työkokeilu- tai työharjoittelupäätöksen tehtyään työhallinto voi maksaa vammaiselle/kuntoutujalle erilaisia tukia, harkinnanvaraista päivärahaa, matka- ja ylläpitokustannuksia ym. ilman, että työnantajalle aiheutuisi palkka- tai muita kustannuksia työelämävalmennuksen, työharjoittelun, työkokeilun tai työssä oppimisjakson ajalta.

Kela tai työeläkelaitos voi tarjota työkokeilua tai työhön valmentajan palveluja, jolloin he vastaavat näistä kustannuksista.

11.3 Tuet palkkaukseen työnantajalle

11.3.1 Palkkatuki

Jos työnhakija ei työllisty avoimille työmarkkinoille tai sijoitu koulutukseen, niin TE-toimisto voi myöntää työnantajalle palkkatukea työttömän palkkauskustannuksiin. Palkkatukea voidaan myöntää työsopimussuhteessa tehtävään työhön tai oppisopimuskoulutukseen. Ratkaisut tehdään ta-pauskohtaisesti. Palkan tulee olla vähintään työehtosopimuksen mukainen ja työajan vähintään 85 %. Palkkatuki muodostuu perustuesta (25,63 euroa/päivä) ja lisäosasta, jonka määrä on 60 - 90 % perustuesta.

11.3.2 Palkkatukiseteli

Työnhakija voi käyttää omatoimisen työhaun tukena palkkatukiseteliä, jos TE-toimisto on myöntänyt sen hänelle. Palkkatukiseteli osoittaa, että työnantajalle voidaan myöntää palkkatukea työnhakijan palkkauskustannuksiin mikäli työnantaja täyttää vaadittavat ehdot. Lisätietoa TE-toimistoista.

11.3.3 Matalapalkkatuki

Vuosina 2006 - 2010 työnantaja on oikeutettu saamaan matalapalkkatukea palkkoihin, jos työntekijä on täyttänyt 54 vuotta, työskentelee vähintään 140 tuntia kalenterikuukaudessa ja työstä maksettava palkka on 900 - 2000 euroa kuukaudessa. Lisätietoa verotoimistosta.

11.3.4 Tuki työolosuhteiden muutoksiin

Työolosuhteiden muutoksista ovat vastuussa työnantaja ja joissakin tapauksissa Kela. Työnantajien on suoritettava kohtuullisia mukautuksia työpaikalla vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työssä pysymisen ja työllistymisen mahdollistamiseksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, työnantajan taloudellinen asema sekä mahdollisuudet saada toimenpiteiden toteuttamiseen tukea julkisista varoista tai muualta. Kela on vastuussa vaikeavammaisen työn kannalta välttämättömistä kalliista ja vaativista henkilökohtaisista apuvälineistä.

11.3.5 Työolosuhteiden järjestelytuki

Työhallinto voi tukea työnantajaa työolosuhteiden järjestelytuella, joka kohdistuu koneisiin, välineisiin, menetelmiin ja yleensäkin työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin sekä toisen työntekijän tarjoamaan apuun. Tukea myönnetään työnantajan TE-toimistolle tekemän hakemuksen perusteella. Tällöin on esitettävä lääkärintuoto ja työterveyshuollon tai työsuojeluviranomaisen arvio tuen välttämättömyydestä. Työnantaja voi hakea järjestelytukea myös jo työsuhteessa olevan työntekijän osalta.

Järjestelytuen määrä on enintään 2 500 euroa kuntoutujaa kohden. Jos kyseessä on vaikeavammaisen henkilö, tuki on enintään 3 500 euroa. Uusien koneiden, laitteiden tai kalusteiden hankinta voidaan korvata, jos muutoksista tai järjestelyistä koituvat kustannukset muodostuvat edellä mainittuja summia suuremmiksi.

Lisäksi työnantaja voi hakea tukea siihen, että työtoveri antaa alkuvaiheessa apua uudessa työssä selviytymiseksi. Tuen määrä on enintään 250 euroa kuukaudessa ja sitä voi saada koko ensimmäisen vuoden ajan. Jos kyseessä on vaikeavammaisen työntekijä, tuki voi olla 350 euroa kuukaudessa ja kestää kahden vuoden ajan.

11.3.6 Työllisyyspoliittinen avustus

Työllisyyspoliittisella avustuksella tuetaan palvelujen tuottajia, jotka toiminnallaan parantavat pitkään työttömänä olleiden työ- ja toimintakykyä sekä selvittävät työllistymisedellytyksiä.

Avustusta voivat saada kunta, kuntayhtymä ja muu yhteisö tai säätiö. Avustusta voidaan myöntää myös sosiaalisen yrityksen perustamiseen ja sen toiminnan vakiinnuttamiseen sekä tukena uusosuuskunnan perustamiseen. Lisätietoja saa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (ELY) ja valtakunnallisten hankkeiden osalta työ- ja elinkeinoministeriöltä.

11.3.7 Työllistämisen kuntalisä

Mikäli paikallinen TE-toimisto on myöntänyt työnantajalle palkkatukea voi kunta maksaa kunnassa rekisteröidylle yhdistykselle, säätiölle tai yritykselle ns. kuntalisää työttömän henkilön palkkauskustannuksiin. Kuntalisää myönnetään harkinnanvaraisesti yleensä kahdeksi vuodeksi. Kuntalisää ei makseta oppisopimuskoulutukseen työllistetyistä.

Kuntalisällä tuetaan erityisesti (vaadittavat kriteerit täyttäviä) yhdistyksiä ja yhteisöjä, joiden työllistäminen täydentää kunnan palveluja ja lisää asukkaiden hyvinvointia. Tällaisia ovat esim. sosiaali- ja terveystieteiden, liikunnan, kulttuurin ja nuorisotoimen työpaikat.

Työllistettävälle henkilölle edellytetään maksettavan kyseiseen työsuhteeseen sovellettavaa työehtosopimuksen mukaista palkkaa. Työaika on vähintään 85 % alalla noudatettavasta täydestä työajasta.

11.4 Tuet yrittäjälle

11.4.1 Kelan elinkeinotuki vammaiselle yrittäjälle tai ammatinharjoittajalle

Elinkeinotuki tukee työn aloittamista sekä työvälineiden hankintaa. Jo toiminnassa olevaan yritykseen voi hakea tukea henkilökohtaiseen käyttöön tulevien työvälineiden hankintaan, silloin kun ne ovat sairauden tai vamman takia tarpeellisia työn suorittamisessa.

Ennen tuen myöntämistä Kela arvioi, onko yritystoiminta ja työ sopivaa hakijan sairauden tai vamman kannalta. Lisäksi arvioidaan hakijan ammattitaito kyseisessä työssä sekä yrityksen toiminta- ja menestymismahdollisuuksia. Tuki on enintään 80 % hyväksytystä kustannusarviosta ja enintään 17 000 euroa.

11.4.2 TE-toimiston starttiraha aloittavalle yrittäjälle

Starttirahalla edistetään uuden yritystoiminnan syntymistä ja työttömän työnhakijan omaehtoista työllistymistä. TE-toimisto selvittää starttirahan soveltuvuuden työttömälle työnhakijalle sekä mm. palkkatyöstä, opiskelusta tai kotityöstä kokoaikaiseksi yrittäjäksi siirtyvälle. Starttirahaa voi saada noin 527 – 670 euroa kuukaudessa enintään 18 kuukauden ajan.

Starttirahaa myöntäessään TE-toimisto ottaa huomioon mm. alan yritysten kilpailutilanteen ja uuden yritystoiminnan tarpeen paikkakunnalla. Starttirahaan voidaan yhdistää myös yrittäjäkoulutusta. TE-toimistosta saa tietoa erilaisista yrittäjäksi aikovien koulutusmahdollisuuksista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista (ELY) saa yritysneuvontaa.

12 OPISKELU

Minna Miettinen ja Anu Aalto

12.1 Taloudellinen tuki opiskeluun

(Opintotukilaki, laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta, laki aikuiskoulutustuesta)

12.1.1 Opintotuki (opintoraha, asumislisä ja opintolaina)

Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja valtion takaamasta opintolainasta. Sitä voivat hakea Kelasta päätoimiset opiskelijat. Harjoitteluajalle tai työssä oppimisjaksolle voidaan myöntää opintotuki, silloin kun se on pakollinen opintojakso tutkinnossa tai kun se sisältyy suoritettavaan tutkintoon.

Opintotuen myöntäminen ja maksaminen edellyttävät menestymistä opinnoissa. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään asianomaisia opintoja varten määriteltyä tukiaikaa. Korkeakouluopintoja varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukauden ajan. Vaikka opinnot eivät ole edistyneet riittävästi voidaan opintotuen maksamista jatkaa, jos opiskelija esittää erityisiä syitä kuten esimerkiksi sairastumisen, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet.

Jos opiskelija suorittaa tutkintoa suomalaisessa oppilaitoksessa ja opiskelee siihen liittyen tilapäisesti ulkomailla tai opinnot vastaavat edellä tarkoitettuja opintoja Suomessa, hänelle voidaan myöntää ulkomailla opiskelevan opintotuki.

Internetissä www.kela.fi/laskurit voi laskea opintotuen määrän sekä omien tulojen vaikutuksen tukeen. Kohdassa www.kela.fi/asiointi opiskelija voi tarkistaa omat opintotukitietonsa sekä tehdä hakemuksen ja muutositilauksen.

Opintorahan suuruus määräytyy hakijan iän, asumismuodon ja siviilisäädyn sekä opintoasteen mukaan. Myönnettäessä otetaan huomioon hakijan vanhempien tulot, kun kyse on toisella asteella opiskelevasta, perheettömästä alle 20-vuotiaasta. Myös opiskelijan omat tulot vaikuttavat opintorahoiteuteen. Tuloraja on henkilökohtainen ja perustuu tukikuukausien määrään. Opiskelijan on itse huolehdittava siitä, ettei vuosituloraja ylitä. Vuositulorajaan voi vaikuttaa perumalla tukea tai palauttamalla maksettuja tukia tukivuotta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Opintoraha on veronalaista tuloa eikä sitä myönnetä alle 17-vuotiaille. Opintoraha myönnetään aikaisintaan hakemiskuukauden alusta.

Opintorahan määrä eri koulutusasteilla €/opiskelukuukausi (2010)

Opiskelija	Toinen aste	Korkea-koulu
Avoliitossa oleva tai elatusvelvollinen	246,00	298,00
Itsenäisesti asuva 20 vuotta täyttänyt	246,00	298,00
Itsenäisesti asuva 18 - 19-vuotias	246,00 3)	298,00
Itsenäisesti asuva alle 18-vuotias	100,00 2)	145,00 1)
Vanhempansa luona asuva 20 vuotta täyttänyt	80,00 1)	122,00 1)
Vanhempansa luona asuva 17 - 19-vuotias	38,00 2)	55,00 1)

1) = voidaan korottaa vanhempien tulojen perusteella

2) = voidaan korottaa tai alentaa vanhempien tulojen perusteella

3) = voidaan alentaa vanhempien tulojen perusteella

Asumislisään on oikeutettu lapseton opiskelija, joka asuu vuokralla, asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa tai erillisellä vuokrasopimuksella opiskelija-asuntolassa. Jos opiskelijalla on lapsia, hän voi saada asumislisää, jos hän asuu opiskelun vuoksi vuokra-asunnossa muulla paikkakunnalla kuin perhe. Opiskelijat, jotka eivät ole oikeutettuja asumislisään, voivat hakea yleistä asumistukea (ks. luku 3.1.1).

Veroton asumislisä myönnetään vain opiskelukuukausilta opiskeluajan asuntoon. Sitä voi saada myös alle 17-vuotias. Asumislisä on 80 % vuokrasta. Asumislisää ei myönnetä alle 33,63 euron kuukausivuokrasta eikä 252 euron kuukausivuokran ylittävistä osasta. Asumislisä on siten 26,90 – 201,60 €/kk. Asumislisä on kuitenkin enintään 58,87 €/kk, kun asunto on vuokrattu vanhemmalta tai se on vanhemman omistama. Kansanopiston tai liikunnan koulutuskeskuksen maksullisella linjalla opiskelevalla ja oppilaitoksen asuntolassa asuvalle se on enintään 88,87 €/kk. Ulkomailla opiskelevan asumislisä on enintään 210,00 €/kk. Puolison tulot eivät vaikuta asumislisään. Asumismenoina huomioidaan vuokra, käyttövastike ja vuokrasopimuksessa mainittu vesimaksu sekä sähkö- ja kalustemaksu.

Opintolainaa voi hakea pankista opintolainan valtioneuvoston myöntämisen jälkeen. Lainan takaisinmaksu alkaa useimmiten opintojen päätyttyä. Opintolainan valtioneuvoston myöntämisen kerralla koko opiskelun ajalle, mutta takauspäätös annetaan lukuvuodeksi kerrallaan. Opintolainan valtioneuvoston takaukseen on oikeus, jos opiskelija saa opintorahaa tai aikuiskoulutustukea. Myös lapsilisään oikeutettu opiskelija (ei lukio-opiskelija), joka asuu muualla kuin vanhempiansa luona on oikeutettu takaukseen, jos hän vanhempiansa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan. Lisäksi oikeus on 18 - 19-vuotiaalla opiskelijalla (ei lukio-opiskelija), joka asuu muualla kuin vanhempiansa luona, vaikka hän ei olisi vanhempiansa tulojen perusteella oikeutettu opintorahaan. Poikkeuksena ovat myös opiskelijat, jotka eivät saa opintorahaa opiskelusta maksettavan palkan, päivärahana tai muun opintorahaa vastaavan tuen vuoksi.

Opintolainan valtioneuvoston määrä €/kk

Alle 18-vuotias (toinen aste)	160,00
18 vuotta täyttänyt (toinen aste)	300,00
Korkeakouluopiskelija tai aikuiskoulutustukea saava	300,00
Ulkomailla opiskeleva (korkeakoulut)	440,00
Ulkomailla opiskeleva (muut oppilaitokset)	360,00

12.1.2 Opintolainan korkoavustus

Kela maksaa valtion takaaman opintolainan erääntyvät korot ilman viivästyskorkoa ja pankin kuluja pienituloisille ilman takaisinmaksuvelvollisuutta sillä ehdolla, että markkinaehtoisessa opintolainassa korkoja ei enää pääomiteta eikä hakijalle ole maksettu opintotukea koron erääntymiskuukautta edeltävän viiden kuukauden ajalta.

Pienituloiseksi katsotaan henkilö, jonka saamat veronalaiset ansio- ja pääomatulot ovat koron maksua edeltävän neljän kuukauden tarkastelujakson aikana keskimäärin enintään 775 euroa kuukaudessa. Hakijan puolison tulot eivät vaikuta korkoavustuksen saamiseen. Tulorajaa korotetaan, jos hakijalla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia tai jos hakijan luona asuu hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia. Korkoavustusta haetaan kahden kuukauden kuluttua koron säännönmukaisesta erääntymiskuukaudesta.

12.1.3 Opintolainavähennys

Korkeakouluopiskelija voi saada opintolainavähennyksen verotuksessa, jos hän suorittaa korkeakoulututkinnon määräajassa ja on ottanut opiskelupaikan vastaan lukuvuonna 2005 - 2006 tai myöhemmin. Määräajalla tarkoitetaan tutkinnon laajuuden mukaista opiskelu-aikaa. Vähennyksen suuruus on 30 prosenttia opintolainan 2 500 euroa ylittävistä määristä. Jos tutkinnon suorittamisaika ylittää määräajan, lainavähennyksen voi saada, jos opinnot ovat viivästyneet sairauden, varusmiespalveluksen tai äitiys-, isyys- tai vanhempainloman vuoksi.

Opintolainavähennykseen oikeuttavia tutkintoja ovat ylempi korkeakoulututkinto, ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Alempi korkeakoulututkinto oikeuttaa lainavähennykseen vain, jos opiskelija on valittu suorittamaan pelkästään alempi korkeakoulututkinto. Lainavähennyksen voi saada vain ensimmäiseksi suoritettuna vähennykseen oikeuttavan tutkinnon perusteella.

Tutkinnon suorittanut henkilö saa hakemuksetta päätösehdotuksen ja päätöksen opintolainavähennyksestä. Ulkomailla opiskelleen on ilmoitettava suorittamansa tutkinto Kelalle. Päätösehdotuksen saaja voi määräajassa pyytää asian käsittelyä uudelleen, jonka jälkeen hänelle annetaan päätös. Kela ilmoittaa verovähennyksessä tarvittavat tiedot sekä opintolainan lyhennykset verottajalle.

12.1.4 Opintolainan maksuvapautus

Kun opintolaina on valtioneuvoston perusteella maksettu pankille, voi lainan ottaja anoa Kelalta vapautusta velan maksusta Kelalle pysyvän työkyvyttömyyden tai määräaikaisen yhteensä vähintään 5 vuotta kestävästä työkyvyttömyyden perusteella.

12.1.5 Koulumatkatuki

Koulumatkatukea voidaan myöntää lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevalle päivittäisten koulumatkojen kustannuksiin, jos kustannukset ovat yli 54 euroa kuukaudessa ja yhdensuuntainen koulumatka on vähintään 10 kilometriä. Matkakustannuksia ei korvata 100 kilometrin ylittävän yhdensuuntaisen koulumatkan osalta. Lukuvuodessa korvataan koulumatkat vain 9 kk osalta. Koulumatkatuki maksetaan matkalipun myyjälle taholle. Oma maksuosuus on vähintään 43 euroa kuukaudessa.

Opiskelija voi käyttää mitä tahansa omaa matkustustapaa mm. silloin, kun joukkoliikennettä tai koulukuljetusta ei ole käytettävissä tai koulumatka on joukkoliikennettä tai koulukuljetusta käytettäessä vaikea tai rasittava esimerkiksi vamman tai sairauden vuoksi. Näissä tilanteissa koulumatkatuki maksetaan kuukausittain suoraan opiskelijalle. Tuen suuruus lasketaan koulumatkan pituuden mukaan. Opiskelija hakee koulumatkatukea erikseen joka lukuvuodeksi. Takautuva hakuaika on yksi kuukausi. Hakemus toimitetaan oppilaitokseen.

12.1.6 Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuella ja siihen liittyvällä opintolainan valtioneuvoston perusteella tuetaan työssä olevien palkansaajien ja yrittäjien omaehtoista koulutusta. Ehtona on, että hakija on ollut työelämässä vähintään viisi vuotta. Aikuiskoulutustuen myöntäminen edellyttää opintovapaata ansiotyöstä sekä ansiomenetystä koulutusajalta. Enimmillään tukea voidaan myöntää noin 18 kuukaudelle. Aikuiskoulutustukea haetaan Koulutusrahastolta. Lisätietoja www.koulutusrahasto.fi.

12.2 Ammatinvalinta

(Laki julkisesta työvoimapalvelusta, työvoimapalveluasetus, laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista, laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta)

12.2.1 Ammatinvalinta- ja urasuunnittelu

TE -toimiston ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelun tavoitteena on selvittää asiakkaan edellytyksiä ja vaihtoehtoja koulutuksessa ja työelämässä. Palvelujen tueksi käytetään tarvittaessa soveltuvuustestejä, työ- ja koulutuskokeiluja tai terveydentilan tutkimuksia. Omatoimisen urasuunnitteluun on myös erilaisia verkkopalveluja. Tietoa ja neuvontaa koulutuksesta ja työelämästä saa TE -toimistosta tai valtakunnallisesta Koulutuslinja -puhelinpalvelusta. Lisätietoja myös www.mol.fi.

12.2.2 Koulutuskokeilu

Koulutuskokeilu tarkoittaa kokeilevaa opiskelua tai asumista erityisoppilaitoksessa. Kokeilulla selvitetään henkilön motivaatiota koulutukseen, opiskeluvaihtoehtoja, alan soveltuvuus asiakkaan terveyden kannalta sekä aiemmin hankitut tiedot ja taidot. Lisäksi tietoa voidaan hankkia itsenäisen asunon valmiuksista, apuvälineiden tarpeesta sekä opiskelussa tarvittavista sosiaalisista taidoista. Kokeilu kestää yleensä viikosta muutamaan viikkoon.

Kokeiluohjelmaan kuuluu opintolinjan keskeisimpiä teoria- ja työtehtäviä ja tutustumista koulutuskeskukseen. Koulutuskokeiluun voi sisältyä oppimisen esteiden kartoitusta sekä kuntoutuspsykologin testejä oppimisvalmiuksista, hahmotuskyvystä ja muistista. Asiakas tapaa myös terveydenhoitajan ja tarvittaessa fysioterapeutin tai toimintaterapeutin.

Koulutuskokeilusta annetaan yleensä kirjallinen lausunto, josta käy ilmi kokeilun sisältö sekä arvio asiakkaan selviytymisestä koulutusalaan. Koulutuskokeiluun halukas voi pyytää lähetettäväksi esim. TE -toimistosta (ammatinvalinnanohjaus), KELAsta tai vakuutuslaitokselta. Lisätietoja TE -toimistoista (www.mol.fi) tai Kelasta (www.kela.fi).

12.3 Ammatilliset erityisoppilaitokset

(Laki ammatillisesta koulutuksesta, asetus ammatillisesta koulutuksesta)

12.3.1 Ammatillinen erityisopetus

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu erityisjärjestelyjä tai opiskelijahuoltopalveluja tarvitseville opiskelijoille. Syy erityisjärjestelyihin voi olla esimerkiksi vamma, sairaus tai kehityksen viivästyminen. Erityisammattioppilaitoksissa järjestetään koulutusta kehitysvammaisille nuorille ja aikuisille sekä muille erityisopetusta tarvitseville. Lisätietoja: www.edu.fi >erityisopetus, www.koulutusnetti.fi>erityisopetus, www.valteri.fi.

12.3.2 Valmentava ja kuntouttava opetus

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä vammaisille opiskelijoille voidaan järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Se voi olla ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta (valmentava 1) tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta (valmentava 2).

Koulutuksen järjestäjä päättää kumpaan koulutusryhmään henkilö kuuluu. Päätös tehdään yksilökohtaisten asiantuntijaselvitysten perusteella henkilöä itseään ja hänen huoltajiaan kuullen. Kumpaankin koulutusmuotoon tulee liittyä opiskelijan kuntoutusta. Opiskelijalle on laadittava moniammatillisena yhteistyönä yksilöllinen kuntoutumissuunnitelma. Lisätietoja: www.edu.fi > erityisopetus ja www.koulutusnetti.fi>erityisopetus.

12.4 Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus

(Laki julkisesta työvoimapolitiittisesta koulutuksesta)

Työvoimapolitiisella aikuiskoulutuksella parannetaan aikuisväestön ammattitaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai säilyttää työpaikka sekä edistetään ammattitaitoisen työvoiman saantia. Työvoimapolitiiseen aikuiskoulutukseen osallistuvan opiskelijan koulutusaikainen toimeentulo turvataan koulutustuella tai työmarkkinatuella tietyin edellytyksin. Opiskelijalla on lisäksi oikeus ylläpitokorvaukseen. Opiskelijalla on oikeus ansiotukeen, jos hän on työttömyysturvalain mukaan oikeutettu ansioturvaan. Lisätietoja TE-toimistoista tai www.mol.fi.

12.5 Oppisopimuskoulutus

(Laki ammatillisesta koulutuksesta, Asetus ammatillisesta koulutuksesta)

Oppisopimuskoulutus on määräaikaiseen työsuhteeseen perustuvaa ammatillista koulutusta. Sitä täydennetään ammattioppilaitoksissa tai aikuiskoulutuskeskuksissa järjestettävillä tietopuolisilla kursseilla. Oppisopimuskoulutuksella voi opiskella pääasiassa samoihin ammatillisiin perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin kuin oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa. Oppisopimuskoulutus kestää tutkintoon valmistavassa/johtavassa koulutuksessa yleensä 2 - 4 vuotta.

Oppisopimuskoulutukseen liittyy henkilökohtainen opiskeluohjelma, jossa opiskelijan aikaisempi työkokemus ja koulutus voidaan ottaa huomioon.

Työnantajalle maksetaan koulutuskorvausta. Opiskelija saa työehtosopimuksen mukaista palkkaa työssä oppimisen ajalta sekä taloudellista tukea tietopuolisen opetuksen ajalta. Työttömien oppisopimuskoulutuksesta työhallinto voi maksaa työnantajalle lisäksi palkkatukea. Yleensä opiskelija hankkii oppisopimustyöpaikan itse ottamalla yhteyttä työnantajiin. Lisätietoja TE-toimistoista, oppisopimustoimistoista tai www.oppisopimus.net.

13 AAKKOSELLINEN HAKEMISTO JA HYÖDYLLISIÄ LINKKEJÄ

Aluehallintovirasto	www.avi.fi
Ammatillinen kuntoutus	www.kela.fi , www.mol.fi
Ammatillisesta erityisopetuksesta	www.edu.fi
Ammatinvalinta, tietoa ammatinvalinnasta	www.ammatinvalinta.fi
Asiakkaan asema	www.stm.fi
Autoveroneuvonta	www.trafi.fi
Autoveronhuojennus (50§)	www.tulli.fi
Autoveronpalautus (51§)	www.tulli.fi
Eduskunnan oikeusasiamies	www.oikeusasiamies.fi
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus	www.ely.fi
Erilaisen oppijan palvelu	www.vep-palvelu.net
Eurooppalainen sairaanhoitokortti	www.kela.fi > Kela-kortti > Eurooppalainen sairaanhoitokortti.
Hammashoidon korvaukset	www.kela.fi
Hoitoon pääsy	www.stm.fi , www.kunnat.net
Invalidivähennys	www.vero.fi , www.veronmaksajat.fi
Kantelu	www.avi.fi , www.valvira.fi , www.oikeusasiamies.fi , www.okv.fi
Kela	www.kela.fi
Kelan lakipalvelu	www.edilex.fi/kela/fi/
Kuntoutusmatkat	www.kela.fi
Kuntoutuspalvelut	www.kela.fi , www.mol.fi
Kuntoutusraha	www.kela.fi , www.tela.fi , www.vkk.fi
Kuntoutustuki	www.kela.fi , www.tela.fi , www.vkk.fi
Lääkekorvaukset	www.kela.fi
Lääkevahingot	www.lvp.fi
Lääkinnällinen kuntoutus	www.kela.fi
Lääkäripalkkiot	www.kela.fi
Matkakustannukset (sairausvakuutus)	www.kela.fi
Opetusministeriön verkkopalvelu	www.opintoluotsi.fi
Opiskelijan koulumatkatuki	www.kela.fi/opiskelijalle/koulumatkatuki/
Oppimisvaikeuskeskus	www.ovk.fi
Oppisopimuskoulutus	www.oppisopimus.net
Palveluseteli	www.stm.fi
Poikkeuslupa ajokorttiluvasta ja ajo-oikeudesta	www.trafi.fi
Potilaan oikeudet	www.valvira.fi
Potilasvahingot	www.pvk.fi , vakes.fi
Sairausvakuutuskorvaukset	www.kela.fi
Sopeutumisvalmennus	www.kela.fi
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira	www.valvira.fi
Sosiaali- ja terveysministeriö	www.stm.fi
Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta	www.somla.fi
Sähköinen asiointi	www.kela.fi
Talous- ja velkaneuvonta	www.takuusaatio.fi
Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta	www.tapaturmalautakunta.fi
Tietosuoja	www.tietosuoja.fi
Toimeentulotuki: Opas soveltajille	www.stm.fi - Sosiaalihuolto - Toimeentulotuki
Tutkimus- ja hoitokorvaukset	www.kela.fi
Työhallinto, TE-toimistot	www.mol.fi
Työeläkeasiat	www.tela.fi , www.tyoelake.fi

Vakuutuskuntoutus VKK ry	www.vkk.fi
Vakuutusosoikeus	www.oikeus.fi/vakuutusosoikeus
Valtiokonttori	www.valtiokonttori.fi
Vammaisen pysäköintilupa	www.poliisi.fi
Veronmaksukyvyn alentumisvähennys	www.vero.fi
Yhdenvertaisuus työssä, syrjintä	www.tyosuojelu.fi
Yleinen oikeusapu	www.oikeus.fi

Järjestöjen yhteystiedot:

Epilepsialiitto ry: www.epilepsia.fi

Soita Epilepsialiiton neuvontapuhelimeen, kun mieltäsi askarruttavat omaan tai läheisesi epilepsiaan ja elämään epilepsian kanssa liittyvät asiat. Neuvontamme tavoitteena on tukea epilepsiaa sairastavan arkielämän sujumista ja tukipalveluiden löytämistä.

Epilepsialiiton neuvontapuhelin vastaa arkisin klo 9-15 puhelinnumerossa 09 3508 2310.

Hengityслиitto Heli ry: www.heli.fi

Mielenterveyden Keskusliitto ry: www.mtkl.fi

Munuais- ja maksaliitto ry: www.musili.fi

Näkövammaisten Keskusliitto ry: www.nkl.fi

Suomen CP-liitto ry: www.cp-liitto.fi

Suomen Diabetesliitto ry: www.diabetes.fi

Suomen MS-liitto ry: www.ms-liitto.fi

Suomen Nivelyhdistys ry: www.niveltieto.net

Suomen Reumaliitto ry: www.reumaliitto.fi

Suomen Sydänliitto ry: www.sydanliitto.fi

Raha-automaattiyhdistys: www.ray.fi